

editie on-line www.cartesiarte.ro

MIRCEA HORIA SIMIONESCU

Asecul locului comun

roman

MIRCEA HORIA SIMIONESCU

EDITURA Bibliotheca

Târgoviște

- Atestată de Ministerul Culturii și Cultelor
cu avizul nr. 4363 / 27.05.1997
- Acreditată de Consiliul Național al Cercetării
Științifice din Învățământul Superior (CNCSIS)
cu avizul nr. 1142 / 30.06.2003
- Membru al Asociației Editorilor din România – AER
(Romanian Publishers Association – RPA)

N. Radian, KB 2/3, Târgoviște, 130062
tel/fax: 0245.212241; tel. 0245.217145
e-mail: biblioth@romwest.ro
www.bibliotheca.connsoft.ro

Director editorial - Mihail-Florin Stan
Director executiv - Ion Anghel
Editor - Mihai Stan

Coperta - **Bibliotheca**
Corectură - Elena Stan
Culegere computerizată - Ionuț Corlet
Tehnoredactare - Andrei-Luchian Georgescu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SIMIONESCU, MIRCEA HORIA

Asegiul locului comun / Mircea Horia Simionescu. -
Ed. a 2-a, - Târgoviște: Bibliotheca, 2004
ISBN 973-712-020-5

821.135.1-31

**ASEGIUL
LOCULUI COMUN**

roman

Editura **Bibliotheca**
Târgoviște, 2004

Colecția
ROMANUL CONTEMPORAN

Coordonatorul colecției
Mihai Stan

Copyright © 2004
Editura **Bibliotheca**

Toate drepturile
asupra acestei ediții aparțin
Editurii **Bibliotheca** &
Mircea Horia Simionescu

*Streinul guard e prăfuit și doarme
Aici la cinci sunt sălile de arme
Ovale bolgii gri, cu halebarde,
Înfîpte-n porți cetăților lombarde,
Securi ce-au retezat chiar mării briza
Ori firul plumbului din turn la Piza
Cușite celtice, bătute-n cruce,
Stileturi france, cu trei crini, de duce,
Mâner de piatră, cu-nmuieri de vis,
Din spada rupt-aldată de Clovis
Alături de-un pistol cu glonțul tras
În cel din urmă descendent rămas,
Mortiere negre, boturi de jivine
Și fildeșii hangere sarazine,
Inscripții verzi pe din azur grenade,
Mașini de geste lungi, din cruciade,
Pumnale gale șui cu pale buze,
Alb-negre capitolii de obuze,
Și vârful de junghere, munți de șişuri,
Teșite, știrbe, ruginii tăişuri,
Tăişuri trase-n spârc și-n ududoaie
Ce nimeni nu le-ncearcă, nu le-ndoaie,
Căci au pierit, visând în dreaptă luptă,
Turn Babel, cavaleri cu stemă ruptă.*

LEONID DIMOV: **Turnul Babel**
fragment

Partea întâi

RELEVEURI, PREPARATIVE, TATONĂRI

Între 14 iunie și 30 noiembrie 1572, în Moldova, Țara Bârsei, Panonia estică, Boemia superioară, Slovenia alpină, Lombardia și Westfalia, nu s-a înregistrat nici un atac armat, nici o incursiune notabilă de jaf și pedepsire, necum vreo bătălie de oarecari proporții care să stârnească interesul numeroșilor cronicari ai vremii, gazetari atenți și sensibili pândind pe după perdele și colțuri mișcarea de pe ulițe, plânsul unei călugărițe, trecerea negustorilor portughezi spre Lipsca și Cracovia, căderea unui sat în perplexitate sau apariția unei comete pe cerul mereu întunecat.

Perioada fericită de pace s-ar fi întins încă o jumătate de an, ar fi doborât recordul de tihnă îndelungată stabilit de Grecia și Macedonia cu două secole în urmă, dacă cuiraserii ducelui de Limonia, nepotul de soră al ilustrului Robert-François-Philippe-Anchois d'Angoulême, supranumit L'Expéditif, n-ar fi sfâșiat cu spadele lor liniștea continentului, mânați spre faptă care de-un câștig imediat, care de setea de glorie sau de simpla curiozitate. Trecând de la Avignon, unde își pierduseră ultimul sfaț la jocul de zaruri și onoarea în combinații de tot felul, temuții mercenari au jefuit în doar două zile târgușoarele Torino, Alessandria, Milano și Padova, și au căzut ca trăsnetul asupra însoritei cetăți a Veneției.

În ziua de 2 decembrie, populația lagunelor fiind îngenuncheată, invincibilii atinseseră Ragusa, Spalato, Gabbiano (orașel înfloritor netrecut pe hărțile prost întocmite), le supuseseră și, stabilindu-și tabăra în marginea unor mlaștini înnourate de cețuri și fânțari, erau preocupați să găsească cumpărători pentru boarfele și chitarele

capturate și vreun trecător care să le ducă nevestelor scrisoare despre izbânzile lor, seniorului vestea că au ajuns acolo unde acela nu-i trimisese. Soarele, în acea zi de decembrie, era încă fierbinte, ca în Maroc, transpirația excesivă, și numeroasele răni dobândite în încăierări, înțepăturile țăntarilor și lipsa știrilor despre cele ce se întâmplă în Scandinavia, în insule și pe întinsul mării îi umpleau de melancolie și plictiseală. Starea morală a învingătorilor, contrar credinței noastre de civili neștiutori, nu-i dintre cele mai confortabile, sașietatea nu te ferește de râie și zăduf, redobândirea onoarei nu prețuiește doi bani dacă ecoul isprăvilor nu se face auzit acasă, ba n-atinge nici măcar așezările vecine, încă necălcate de invadatori. O gazetuță de provincie ar fi făcut minunat acest serviciu, ia-o de unde nu-i, astea sunt neajunsurile expedițiilor în geografii sălbaticе, printre populații barbare...

– Termenul e prea tare, zise colonelul de infanterie Alexandrescu F. Mihail, actualmente în rezervă. Să nu uităm că aceste locuri au cunoscut de timpuriu o civilizație înfloritoare...

– Îl schimbăm, conveni Ieronim, dar nu se grăbi să o facă. De altfel, continuă el, materialul se cere periat și-n alte părți iată; am însemnat marginal unde mi se pare că nu sună cum trebuie.

– Să nu ne pierdem în nimicuri de formulare, a revenit colonelul. Principalul e fondul, în chestiunile de strategie, de primă importanță sunt faptele combatanților. Opiniile privitoare la particulari – că îi numim într-un fel sau în altul – cad pe-al doilea plan. În atenția cititorului trebuie să rămână ideea că a existat o perioadă de timp apreciabilă când războiul a fost vitregit. Această idee nu e subliniată îndeajuns. Este părerea mea. Istoria e derularea obiectivă a faptelor de arme ale forțelor menite să dobândească, prin toate mijloacele, victoria. Fenomenul pe care îl analizăm se prezintă drept o aberație de la cursul normal al lucrurilor...

– Colonelul are perfectă dreptate, interveni Străvoiu, de la masa lui de lângă fereastră, unde migălea la un afiș. E de mirare cum de-a putut dura atât o pace întemeiată pe-o destul de smintită întocmire a... Fir-ar al dracului de tuș, izbucni el, îmi pătă juma' de foaie!

– Adică? spuse Ieronim, neridicând ochii de pe studiul pe care îl pureca (poate spre a arăta că chestiunile de fond îl interesează deopotrivă).

– Adică, continuă Străvoiu, Europa aceluși timp cunoștea cea mai precară întocmire din istoria ei. Francezii erau neuniți și săraci și nu se mai săturau să-i invidieze pe vecinii lor de peste Rin pentru belșugul de vinuri fine și copii... Austriei turbau de necaz că insularii din nord descoperiseră înaintea lor coastele Indiei și piatra ponce, placizii danezi se plângeau în gura mare că neamurile vecine intră fără permis în apele lor teritoriale și proiectul înființării unui tribunal internațional e amânat mereu, în fine Pomerania continua să fie jigănită că la banchetele organizate de regele Angliei este sistematic omisă de pe lista invitaților... O încălceală de interese și năzuinți îndreptățite învedera că lumea nu-i cea mai bună dintre cele multe posibile, de vreme ce nimeni nu se preocupă să ia problemele în mână, să le ridice...

Cele două lămpi cu petrol începură să tremure, în fereastra dinspre Piatra Craiului se arătă pentru scurt timp cornul lunii în descreștere, o negură groasă îi stinse lumina.

– Se face ziuă, spuse cu părere de rău Ieronim. Curând trebuie să ne retragem, acu' urcă femeile să măture și să șteargă mobilierul... Nu ne rămâne timp decât pentru a strânge toate hârtiile astea răvășite... Continuăm mâine noapte, domnilor. Ziua cu somnul ei ne va aduce idei noi. *Le jour porte conseil*... Oricum, pot afirma că am înaintat, revista va apărea la data fixată...

Începuseră să deretice în largul sălii cu bolți arcuite, Ieronim își strânse în mapa de vinilin foile îngrijit împăturite, când de la fereastra lunetă lângă care se afla, colonelul strigă înspăimântat:

– Drace, a-nceput vijelia! Priviți cavalcada de-afară! Iar ne zboară acoperișul! încă un prilej pentru ca tâmpitul de Panait să scoată de pe pereți tablourile și să le înfunde în beciul călăului... Acolo eu nu mă mai duc, am oroare de beznă și de șoricărime. Prefer stropii de plumb, grindina.

– Omul răspunde pentru inventarul ce i-a fost încredințat.

– Să răspundă muzeograful, de ce tocmai el?

– Muzeograful, știi bine, locuiește în Râșnov...

– Doamne ferește! se dădu un pas înapoi colonelul, împins parcă de vâlvătaia fulgerului învăpăind sala.

În orbitoarea lumină de-o clipă, cei trei zăriseră coama muntelui din față invadată de nori groși, înspăimântători, tunetul năpraznic care

urmă zgudui castelul și transmise mulțimii de platoșe, săbii, armuri din încăpere o mișcare mărunță, un sinistru zăngănit de fierărie bolnavă. O ușă dogită se trânti undeva jos, golul scării răsună asurzitor, urmară pașii grăbiți ai lui Panait, urcând lungă scară de lemn.

– Închideți degrab’ ferestrele, mama ei de vijelie! Toată lumea la posturi, la bastion, la metereze, că n-am poftă să mai plătesc oalele sparte! Dom’ colonel, mă auzi? Dă fuga la redută, la flanc, or fi rămas afară niscaiva jilfuri și preșuri, mă omoară tovarășa președintă și consiliul dacă...

Încredințat că ordinul va fi executat (știa Panait cu cine are de-a face), paznicul nu intră în încăpere, urmă șirul treptelor, spre turn și spre sălile de sub acoperiș, ale colecțiilor numismatice.

Dar colonelul, cu toată faima lui, nu se clinti din locul lui de lângă fereastră:

– E prăpăd, spuse el. De fapt, starea firească a lucrurilor.

Apoi, adresându-se lui Ieronim, a cărui umbră se lipise de peretele alb, între portretul lui Sigismund și cel al unuia din strămoșii acestuia, înzăuat și cu spada lucitoare ridicată deasupra capului:

– Să-l rugăm pe băiatul ăsta (arătă spre masa de unde Străvoiu se ridicase) să ne deseneze niște paratrăsnete. Vezi bine că furtunile s-au întetit și că birocrății de la Sibiu nu se grăbesc să ni le expedieze. Într-o zi o să ne lovească, ardem aici ca șoarecii... Băiatul e talentat, priceput, te-ai convins de iscusința lui după felul exemplar cum a desenat catapulta... Numai urmându-mi explicațiile... N-a uitat nici un detaliu...

– Nu ține, răspunse din zid Ieronim (voce stinsă, leneșă, de om toropit de somn).

– Cum să nu țină? E băiat destoinic.

– Mă refeream la furtună... Zaveră... Ploaie iute, de vară.

Furtuna urla de două ore, șuiera în lungile coridoare, prăbușea la pământ, în răstimpuri, câte un obiect cu bufnet greu, pe-o terasă, în grădina de sub zidurile înalte. Panait coborâse în odăița lui de la intrare, probabil dormea, colonelul înțepenise fără suflare pe tronul de zestre din intrândul zidului gros. Singur, la masa luminată de cele două lămpi, tânărul Străvoiu continua să deseneze literele de-o șchioapă ale afișului (niște avertismente care să-i întâmpine pe vizitatorii muzeului, șir de

nu-uri suprapuse), grăbit să termine treaba și să treacă la rescrierea articolului privind rosturile războiului în viața popoarelor, așteptat de Ieronim și de colonel pentru revista lor.

– Dacă unchiul meu, generalul, ar da curs invitației..., murmură Străvoiu și șterse de pantalonii de doc penița năclăită de tușul mizerabil.

Îi scrisese, generalul răspunsese cu entuziasm, dar o artroză îl împiedicase să ia drumul spre castel. După părerea tânărului, unchiul era omul cel mai potrivit să colaboreze cu prietenii săi, colonelul și Ieronim. Rar oameni mai pasionați de adevăr și de frumos! Colonelul, un depozit viu de fapte, Ieronim, un căutător neobosit, tobă de idei – el fusese cu inițiativa: într-adevăr, ce poate fi mai folositor decât să scoți o revistă de istorie în chiar incinta unui castel adăpostind atâtea dovezi ale vitejiei și gloriei strămoșilor! Toată iarna trecută au lucrat la macheta publicației, cât au mai umblat ca să obțină de la Sibiu transferul unei vechi tipografii, piesă dintr-un atelier-muzeu unde lucraseră faimoșii creatori de litere ai Transilvaniei. Aveau, încredințarea că în iulie vor primi mașina

Tocmai rotunjea un i din cuvântul *intreprindere*, când ușa mare de jos răsună de bubuituri insistente. Sări de la masa lui (un gând îi spunea că a sosit generalul), alergă într-un sufler pe scări, în întunericul profund al turnului, se minună cât de bine cunoaște fiecare treaptă, fiecare ciobitură a lemnului vechi, încercă comutatorul din holul mare de la parter, și minune: lumina electrică izbucni și, cum până atunci strânsese pleoapele („Niciodată să nu înaintezi prin beznă cu ochii deschiși, cine știe ce obiect răslețit îți intră în ei”, îl învățase colonelul), fu orbit de cele trei candelabre și-i trebui un răgaz să se dezmeticească.

– Nea Panaite, strigă, cineva bate în ușă! Descuiară împreună cele cinci lacăte medievale (confeționate la „Avântul metalurgiei” din Brașov), se asigurară că oaspeții sunt „oameni buni”, turiști rătăciți în munte pe-o asemenea vreme.

– Ne aflam pe la jumătatea Văii Mălăeștilor când a început năprazna, explică un tânăr de vreo treizeci de ani, în timp ce își desfăcea hanoracul și își lepăda bocancii din care șiroiau apele. Dânsa e logodnica mea. Repede, Simona, i se adresează logodnicei, ai dărdăit destul. A dracului furtună! Domnule, unde se poate retrage prietena mea ca să se schimbe și să se-nvelească în pătura asta, din fericire neatinsă de apă?

– Instrucțiunile ne interzic categoric să primim oaspeți sau să-i adăpostim, spuse paznicul, încă buimăcit de somn. Dar oameni suntem, văzurăm pustia de-afară, vino cu mine, domnișoară... Lasă pătura, și dumnealui e ud leoarță, îți dau o cergă pe cinste.

– Avurăm noroc! se bucură tânărul rămas numai în cămașă și în șort, ude și acestea. Am bătut la nu știu câte porți, cei de pe-aici dorm ca dușii de pe lume, nimeni care să ne răspundă. E-adevărat că și urletele îngrozitoare ale furtunii... Dumneata locuiești aici?

– Locuiesc, îmi câștig pâinea..., răspunse Străvoiu. Îi povesti tânărului cum venise și când: după ce făcuse o boacănă la Cadastrul din Întorsura Buzăului, era mulțumit că a găsit un serviciu pe placul lui, nu e însurat și n-are copii, părinții morți într-un accident de căruță, avea 9 ani atunci, arheolog, adică custode, de fapt proiectant și restaurator, lucrează o comunicare, i-o va arăta de dimineață, preferă să i-o citească, are 56 de pagini, însă crede că o duce până la o sută, și-a descoperit aici talentul, nu se plictisește, de bunăseamă, dar...

– Pune-ți odată pătura aia pe umeri, ai să răcești, zidurile astea...

Erau de-o vârstă, și-au dat seama îndată ce paznicul, vigilent, i-a cerut oaspetelui buletinul, ca să știe cu cine are onoarea:

– Din București! a exclamat bătrânul. De meserie?

– Arhitect. Adică... Lucrez la un ICRAL, în Pantelimon, pontator... Mă repartizaseră în Valea Bârgăului, undeva pe lângă Bistrița, am fost refuzat, negație... Negație și la Țândărei...

– Va să zică: Mateescu C. George, strada Semicercului 10, născut la...

Panait trecea conștiincios datele într-o carte de impresii întoarsă pe dos (alta n-avea), dând un număr intrării – 100 –, bătrânul avea fantezie! Ca să pară că oaspeți au mai fost și că...

– Extraordinar! exclamă Panait. Sănateți născuți – dumneata și domnul Străvoiu – în același an și în aceeași zi a lunii martie!

– E, cu adevărat, formidabil! se bucură Străvoiu. și se-avântă să-și îmbrățișeze geamănul. Dar nu-și duse la capăt pornirea, înfiorat de gândul că se va îmbiba instantaneu cu apa ce șiroia din pătura cu care George se învăluisese. Doamne, tresări el, mi-ai spus că pătura e uscată... Adu-i, nea Panaite, și dumnealui o cergă, desfă cufărul de

zestre de la II, pe răspunderea mea... Se poate, domnule, să faci o asemenea imprudență? Dar ce, suntem străini, suntem barbari?

– Le-aș face un ceai, îi șopti lui Străvoiu paznicul, când se-ntoarse cu cerga, urmat de stafia păroasă a tinerei, acum înviorată. Dar tare mi-e teamă că mă leg la cap când nu...

– Mai zăbovești? Firește.

– Călcăm instrucțiunile? zâmbi bătrânul.

– Vezi bine că nu le-am afișat. Mai am de lucru...;

După ceai, gazdele îi conduseră pe tineri printr-un lung culoar, îi instalară în camera oamenilor de fier (așa scria pe ușă), le urară noapte bună (era ziuă, ploaia continua să tropotească pe obloanele castelului), dar nu uitară să le ceară:

– Să nu cumva să vorbiți sau, cine știe, să chicotiți... Așteptăm turiști americani, ăștia nu se sperie nici de uragan... Nu scoateți un păs până diseară, adică la 5, când închidem... Dacă veți auzi într-un timp urlete, să nu le dați importanță: le oferim turiștilor un spectacol de caznă și orori, în catacombele călăului.

– Am citit în ziare... Spectacol de sunet și lumină..., spuse fata. Aș fi fost amatoare să...

– Nu pierdeți nimic. Cel mult un leșin... De asta mai duceți lipsă?

– Și cine joacă rolul Dragonului? insistă tânăra.

– Vine un artist de la Mediaș.

– Dar pe-acela al călăului?

– Păi cine? se posomorî bătrânul Panait, care și pusese mâna pe coclita clampă a ușii și se pregătea să încuie cu o cheie de-o palmă. Eu, domnul Străvoiu, cine se nimerește să n-aibă treabă în orele vizitei...

Pe scări, comentând întâmplarea, bătrânul se opri deodată:

– Prizonieri! Ce mănâncă, nefericiții, până la ora închiderii?

– Nu-mi fac griji. Dragostea ține de foame. Nu ai văzut cum se priveau și ce fericți păreau sub glugile păturilor?

Se despărțiră, sleiți de oboseală, la balustrada turnului:

– Noapte bună, călăule!

– Noapte bună și somn ușor, domnule.

„Dat în Paște acest bătrân Panait! își spuse Străvoiu așezându-se la masa lui pătată de toate culorile curcubeului (de dormit nici vorbă,

asta e vreme de dormit?), Memorie de elefant! Nu-mi închipuiam că mi-a reținut ziua de naștere... Și ce repede ne-a găsit gemeni!”

Reluă scrisul avertismentelor (literele se desenau singure), regretă că n-a desenat un *Nu* mare sub care să treacă toate interdicțiile, cu linioară... Așa, negația apărea aici prea înaltă, aici prea scundă, și încheie cu: „Nu vă însușiți obiectele expuse. Ele sunt menite să fie admirate și de alți vizitatori!”

De pildă, Troia. Unii din locuitorii cetății aveau o privire mult mai pătrunzătoare decât a concetățenilor lor: vedeau mai departe de gardul de nuiete al gospodăriei lor („Aici să schimbi, *gospodărie* nu sună bine într-un text referitor la Antichitate...”, spuse Ieronim și iritarea lui își dădu măsura în felul cum mușcă adânc capătul condeiului). Asediul continua de opt ani, prea puțin le păsa acestora de agitația soldaților trecând în cete gălăgioase spre cartierele mărginașe, spre șanțuri și parapete. Negoțul înflorea, încurajat de prețurile ce creșteau de la o zi la alta („*preț* se zicea și atunci? Caută, Străvoiu, într-o Economie politică!...”), ca să-ți procuri un chiup pentru vin trebuia să lauzi în piața plină de sofști și de alți panglicari mâna iscusită a meșterului sau, mai sigur, să-i botezi odrasla, adică să plătești cu sângele tău jinduita marfă; un cupon de stofă feniciană n-o puteai obține dacă nu-i ofereai negustorului un pachet de grâușor adus tocmai din Tracia; un coș de portocale trebuia să facă un drum foarte ocolit, tu îi dădeai unui mijlocitor două marame țesute de mâna nevastei și drahmele echivalente, mijlocitorul oprea una din marama, pe cealaltă o ducea în dar părinților furnizorului, acesta primea drahmele și livra prompt portocalele, mai puțin două-trei bucăți, procentul pentru deranj... Complicat, cum ar spune un obișnuit cu tranzacțiile, dar sigur. Cum mulți din clienți își construiau case, cei de pe sub zidurile cetății se descurcau ceva mai simplu, procurându-le constructorilor pietre din fortificațiile pe care erau siliți să le întărească. Le săltau cu ranga, le răsturnau în care sau pe târgi întocmite pentru acest scop și le deșertau în curtea beneficiarului, primind ca plată oia pentru pastramă, scutul negociat, plăcinta cea aromată, promisiunea că fiul, împotmolit într-o clasă a gimnaziului, va promova și va primi diploma de filosof,

jinduită mai ales de părinte, fiul neavând prea mare tragere de inimă să schimbe întrecerile la lupte și poarca în trei cu profesiunea de cusător al dialecticii...

– Dacă e vorba de ocoliș, întrerupse colonelul Alexandrescu încântătoarea lectură, dați-mi voie să observ că autorul (Străvoiu se prefăcea că iar are împotriviri la scrisul cu penelul) ocolește prea îndelungat chestiunea esențială, miezul: când va ajunge la luptele propriu-zise, la câmpul de operațiuni și la dispozitivul anunțat în titlu? Acolo, la Troia, se hotăra în acel timp soarta omenirii și, oricât de pitorești sunt însemnările, ele învăluiesc în ceață căile prin care bărbații luptători aveau să ajungă la un rezultat... Indiferent dacă rezultatul era o victorie sau un eșec... Eu vreau să văd încheștări, învăluri, spectacole grandioase, domnilor.

Avea înfățișarea unei pisici bolnave de metafizică militantă, nepotrivirea cu spuselor îl făcea ridicul.

– Ajunge el și la conflagrație, spuse Ieronim. Deocamdată condițiile și, de ce nu, explicația adâncă a căderii cetății...

– Ai, dumneata, speranța?

– Am citit capitoul. Se intitulează „Calul”. Cu el a și început. Aceste preambule eu i le-am cerut. Lipseai când i le-am înșirat. Uite nota: în deschidere – un avertisment scurt pentru cititor: de ce se simte nevoia unui astfel de studiu; mai apoi, o introducere în care să se arate sincer dificultățile unei asemenea cercetări, de ce piedici s-au izbit istoricii de până azi; condițiile social-politice, religioase, economice și de familie care lucrează în umbră la prepararea războiului...

– Mă înclin, se predă cavalereste infanteristul și, sculându-se în picioare, chiar se înclină. O dată către Ieronim, o dată către autorul care își primea acotul succesului la care năzuia.

– Mai departe..., spuse Ieronim. Acum urmează un pasaj cam plicticos despre starea sărăcimii, scris pe-această fâșie de pungă lungă ca o telegramă și lipită pe margine (o flutură cu silă, ca s-o disprețuiască și colonelul). Introdusă ulterior... După indicațiile lui Ionescu de la raion...

– A văzut și Ionescu materialul? se miră colonelul.

– Ca persoană care dă viza.

– Scoate-o, să nu ne mai plictisească acest inspector de oale sparte!

– Te pui cu „Culturalul”? M-a rugat să-i mai trimit o dată, în formă definitivă, întregul material, îi cunosc obiceiurile: va cerceta numai pasajile însemnate pe copie, tocmai ca să vadă cum am rezolvat chestiunile controversate, cum am dezlegat nodurile... N-a avut alte obiecții... Străvoiu ridică ochii ascunși după ochelari groși și îndrăzni:

– I-am respectat întocmai indicația, m-a și felicitat pentru acuratețea studiului. Despre sărăcime...

– Iertați-mă că intervin, se ridică infanteristul în retragere și înaintă spre masa lui Ieronim, ca să studieze de-aproape completarea. Nu același inspector Ionescu mi-a cerut și mie un adaos cu sărăcimea? În articolul despre rolul carelor de asalt în războiul modern...

– Zi merci că nu se-amestecă în alte probleme. La asta se pricepe, pe asta bate. Săracul, a dus o viață grea, mi-a povestit-o la o nuntă... Stai mai îndelung de vorbă cu unul, și-ai să-i descoperi rana din piept. Toate bucuriile de mai târziu n-o vindecă. Un fost camarad de armată fusese pedepsit odată pentru că nevoia îl împinsese să fure o lamă de ras din lădița unui prieten. Era omul cel mai de treabă, până ce venea vorba despre bărbierit... Devenea fiară, ridică o schelărie enormă în jurul obiceiului oamenilor de a-și rade barba, ajunsese la niște concluzii fabuloase privitoare la îngrijirea mâinilor, a oglinzilor. Despre piepteni avea opinii care ar fi uimit și-o academie... îl simpatiza pe Marx și-și burdușea ranița cu broșurile lui, numai pentru că bătrânul purta barbă...

– Și eu am idiosincrazie, spuse cu jumătate de glas Străvoiu. La avioane...

– Folosești un cuvânt pe care nu-l cunoști, îl dojeni Ieronim. De altfel, și-n unele fraze mai scapi câte unul... în fine: despre sărăcimea Troiei nu mai citesc. Nu-mi permit obiecții și completări... la completări. Ionescu are salariu mai mare decât mine...

– Salariu? îl vei avea abia după ce vom scoate revista, spuse colonelul. Și ce nevoi te-ar strânge pe dumneata ca să pretinzi un salariu?... Te retragi în tabloul care te-a înveșnicit, mașele nu te chinuie, de îmbrăcăminte... Apropo, cum ai dormit azi-noapte?

– Am convenit, colonele, să nu vorbim niciodată despre...

– Scuze. Nu vom mai vorbi despre.

În tăcerea stânjenitoare ce se lăsase, se-auziră din golul scării mai multe strănuturi viguroase. Tânărul Mateescu răcise.

– Nu se deschise muzeul, și turiștii...

Nici paznicul, nici Străvoiu nu scosese răoarea o vorbuliță despre cei doi oaspeți ai dimineții. Prezența lor în castel trebuia să rămână neștiută, interdicții severe... Tocmai cele traduse în litere și tuș de Străvoiu... Dar tinerii vor ieși din ascunzătoarea lor, mai devreme sau mai târziu... Nu-i poți alunga tocmai la lăsarea serii... Străvoiu fu îngrijorat. Se gândi că, dacă presupunerea lui e întemeiată, va trebui să alerge la farmacie...

– Căzuși pe gânduri, Străvoiu, destrămă tăcerea Ieronim.

– Se dă o luptă-n mine, domnule.

– Asta-i muzica ce-mi place, se înveseli colonelul, consimțind să colaboreze la restabilirea bunei înțelegeri. Oricât am evita, vocabularul nostru, al oamenilor moderni, se servește cu prioritate de marile depozite ale vorbirii militare. În scopuri tactice la unul izolat, în cele strategice când discuția cuprinde categorii mai largi. Peste 80 la sută din vorbitori vehiculează termeni militari. Asta se învață în primul an la Școala de război... Prea e adâncă ștampila apăsată în om de-o viețuire îndelungată printre soldați și mijloace de luptă ca să mai venim acum cu revizuirii... Chiar strădaniile de-a apăra pacea, nu vedeți, se cheamă tot luptă... De nu mă credeți, luați dicționarul lui Șăineanu... Dar uitați-vă în *Micul Larousse*: nu mai departe de al șaptelea cuvânt din cele câteva zeci de mii de termeni ai dicționarului, deci la începutul începutului, veți afla verbul *Abaisser*... Termen militar, de vreme ce însemnează a coborî și mai ales *a umili*, *a apăsa*, *a supune*. Cine altul decât un militar poate face atâtea câte le indică verbul? Chiar dacă întâmplarea îl saltă la gradul de generalissim... Să zicem că nu vă dați bătuți numai cu aceste arme. Cercetați și ariergarda aceluiași dicționar. Ce veți găsi? Printre ultimele cuvinte se află, *Zouave*, scris în românește *Zuav*, care desemnează pe soldatul de infanterie apărut sub această uniformă pe la 1831. În rând cu *Zygène*, fluture cu aripile negre brăzdate cu roșu, ale cărui șenile se avântă pe vâsc și pe nu știu care alte plante...

Fără îndoială că nu va trece mult timp și vom vedea pe cer avioane supranumite așa...

Străvoiu, ca să-i apese o pedală pe patetismul incontinent, interveni:

– Și Odobescu...

– Ce-i cu Odobescu? tresări colonelul asemenea unui somnambul tras de mânecă tocmai când făcea piruete pe marginea streășinei.

– Cu cartea lui de vânătoare...

– O prostie! pufni colonelul. Vânătorea, față de un asalt al infanteriei, e ca o chiflă alături de-un cozonac. Un fals... Și dumnealui mai are și pretenții...

– Și-a dedicat lucrarea unui colonel...

– Fâs! făcu dezgustat militarul. Cu Odobescu începe decadența.

– Cu toate astea, spuse Ieronim, se petrec și-n gramatică niște mutații...

– Permutații, îl corectă pedepsitor colonelul. Tot așa cum se spune furier și nu curier. De ce să-i jignim pe-ai de la Cavalerie? Tot din același motiv spunem *cală* în loc de *iapă*. Dumneata nu știi cu cât interes participă la serbările hipice cucoanele? Doamnele sunt pudice... La comenduirea pieții aveam un plutonier care nu înceta să numească acel vestiment intim izmene. L-au înlocuit, fiindcă insul nu se dezbăra de limbajul vulgar...

– Dar cum, să numești izmenele ca să nu rănești urechile garnizoanei? se interesă Străvoiu.

– Simplu: *manole*. Ostașii noștri au luptat la Mărășești în cămașă și-n manole... Și chiar dacă acum îți vine să râzi, ei au învins, tinere!

Cum Străvoiu continua să zâmbească ascultându-l, colonelul se enervă și se plânse pe loc lui Ieronim:

– Oamenii mor și dumnealui râde!

Cavalcada strănuturilor se întetise. Acum nu mai strănuta numai George, dar și logodnica lui. „Le-o fi rău, li s-or fi aprins plămâni, și rămân consemnați în sala Oamenilor de fier”, gândi Străvoiu. Iar tusea plezneala ca un brandt printre rafalele de mitralieră.

– Deși refuz să mai vorbesc cu dumnealui (arăță spre masa tânărului), nu mă pot abține de a-i preciza că eu îl trec pe Odobescu printre primii noștri decadenți. Nu-l salvează de ocară faptul că era odraslă de general. Câteodată, așchia izbutește să se proiecteze departe de trunchi... Și, gesticulând înaintea mesei înțesate cu tot felul de flacoane, acuarele, trasoare și peneluri:

– Du-te, dumneata, într-o cazarmă și citește-le ostașilor din drăguțul și simpaticul Odobescu: vei produce o explozie de răs la cele mai serioase pasagii... Dar cine umblă prin castel? tresări colonelul. Aud pași în sălile numismatice, Panait știu că doarme, încă n-a urcat nimeni... De altfel, mai e o oră până la deschidere...

Colonelul Alexandrescu F. Mihail, înecat de furie și împins de curiozitate, se hotărâse să meargă la etajul superior să vadă ce se întâmplă. Și-a tras pe mâneci un vechi flanel, și-a pus pe cap căciuliță de lână cu care înfruntase gerurile războiului și, înarmându-se cu o halebardă desprinsă din panoplie, ieșise.

N-au trecut trei minute, răstimp în care Ieronim a parcurs atent frazele despre sărăcimea Troiei, că în ușă răsunară trei sfioase ciocănituri.

Era tânărul George.

– Iertați-mă, domnilor, spuse respirând greu. Sub fereștriuca noastră a leșinat un bătrânel. Se rătăcise, l-am văzut patrulând pe puntea meterezelor, înarmat și bănuitor. Am deschis fereastra, l-am întrebat ce caută acolo și cine e. Văzându-mă, a pălit și s-a prăbușit, cât e de lung, ca un sac cu țărâțe... Nu-l pot ridica singur... Face parte din personalul muzeului, e cumva actorul?

– Dumnealui cine mai e? se adresă Ieronim lui Străvoiu, care pălise la rându-i.

– Îl cunoașteți mai bine decât mine: e tânărul cu floare albastră, din tabloul Anonimului de la Hermanstadt... Nu vă deranjați (Ieronim nu se deranjase, întâmplarea nu-l mișcase câtuși de puțin), mă descurc eu... Colonelul nu leșină prima oară. E tare spăimos.

– Militarii, ca toți oamenii..., se mulțumi să observe Ieronim, și își continuă netulburat lectura.

De la un timp se petrec lucruri cam ciudate în acest castel, gândea Ieronim. De vină sunt deșteptii aia care, închipuindu-și că vor ciupi câteva parale de la prăvăliașii americani amatori de senzații tari, au răspândit în lume istoria reparației în Carpați a Dragonului din basme.

Tâmpiții s-au săturat de eroii coborâți din stele, de monștrii marini și de detectivii fleți întotdeauna descoperitori în final ai adevăratului criminal. Au adus aici, unde nici dracul nu-și trimetea copiii, tot felul

de plictisiți, îndeosebi văduve de mult înțârcate, nebuni cărora norocul le-a surâs într-o zi de post și au agonisit trei case cu chirii mijlocii și sigure, fiice de armatori care nu știu ce să facă să scape de supravegherea aprigei soții și mame, mulțime de indivizi care, după ce au desfăcut caldarâmurile și au aruncat în aer depozitele de bagaje ale vreunui aeroport, s-au întors la părinți, le-au păpat vițelul cel gras și-apoi au pornit, cu buzunarul doldora de gologani, să cunoască lumea pe care n-o cunoșteau.

Puteau obține mărunțișul ăsta trimițând pe mapamond o mână de cântăreți (se nasc cu aria Violetei pe buze), câteva lăzi cu cărți (românul e poet și desenator din fire), o duzină de țesătoare de fote și marama, cu care să se-mbrace după poftă prințesele și marile stele de cinema. Ar fi încasat bănișorii și n-ar fi scăzut prețul faimei de națiune luminată. Uimisem lumea cu tăietorii de litere, toate tipografiile galaxiei sunt în căutare de meșteri în mâna cărora s-a imprimat experiența neîntreruptă a mai multor generații, iscusința și gustul fin s-au transmis până mai ieri, din tată-n fiu, ca alunițele, făcurăm ce făcurăm și-i puserăm pe migăloși să spargă normele ca nituitorii, oamenii au fugit să se-ascundă prin gherete și obscure ateliere de șlefuit chei, unde n-au altceva de făcut decât să lipească cu cositor câte un petromax sau o stropitoare. Și mai erau ceasornicarii, bijuterii, croitorii de înaltă școală, pomicultorii altoitori, fermentatorii de brânzeturi și vinuri...

Uitarăm că mâna subțire aduce monede grele. Adesea mă uit la nefericitul ăsta de Străvoiu și m-apucă mila. Cine i-o fi băgat în cap să se facă muzeograf și scriitor când răbdarea lui extraordinară îl recomanda pentru ceasornicărie, electronică miniaturală și alte japonezării? Avea Sarchis mai multă îndemânare și pricepere? Veneau să-i comande bijuterii bogătași din Franța și America, un indian s-a mutat la București timp de-un an ca să-i urmărească lucrul până la terminarea casetei cu broșe și cercei, fără de care nu concepea să se căsătorească cu aleasa inimii... Bun și la desen, neisprăvitul: din câteva linii îți pune în mișcare un roman întreg (aici nici n-avea de ce să regrete literatura, rămânea spânzurat de ideea lui), în stare să alimenteze în fiecare săptămână două tipografii cu mulțimea benzilor colorate...

Face afișe, conduce grupurile de turiști prin fața ghipsurilor prost turnate, scrie la comandă savante studii și referate, pe care le citesc pe la ședințe șefii de la raion și se remarcă în rolul Călăului înăscut, în porcăria aia de scenetă...

Să nu-l judec, la drept vorbind eu ce mare scofală făcui cât trecui prin viață? Am visat de mic să întocmesc o revistă, îmi plăceau la nebunie hârtiile, riglele, culorile, eram în stare să mor înecat în hârtie, hârtia ca și zăpada îmi producea adevărate crize de isterie. O dată, vizitând cu școala fabrica de la Bușteni, n-am mai știut de mine de bucurie la vederea troienelor de tăiței căzuți de la rotunjirea valurilor și m-am aruncat în ele, tăvălindu-mă și căutând să înghit catifeaua crocantă până mi-oi pierde cunoștința.

Am fost 35 de ani inginer de instalații...

– Domnul Panait?

În ușă apăruse o fată brună, înaltă, două cozi îi cădeau pe umerii frumos arcuiți. Ieronim nu putu suporta adâncimea ochilor verzi care îl ținteau, își lăsă privirea pe dactilograma acum înflorită de tot felul de vignete, de linii sinuoase: cât fusese răpit de gândurile lui, creionul din mână încărcase pagina cu flori și semne.

– Nu, doamnă..., domnișoară... Portarul trebuie să fie în cabina lui de la intrare. Turistă?

Dându-și seama că a încălcat o înțelegere, speriată de înfățișarea stranie a lui Ieronim, necunoscută (nu alta decât Simona) se-ntorsese și dăduse bir cu fugiții, pe scara turnului. Pașii ei – bocanci, deci turistă! gândi Ieronim – tropotiră pe treptele uscate și răscoliră în lemnărie un furnicar de scârțituri, vaiete și troznete întârziate.

A.R. 21-12 *Balena**. Ajuns aici, făcându-se între timp noapte, după cum cititorul a observat, autorul acestui roman se simte dator să dea câteva explicații cu privire la scrierea lui, să-i vină în ajutor dascălului care, în fața clasei cu cei mai buni matematicieni și ași ai formulelor Fizicii, va avea ideea – nu întotdeauna fericită – de-a întreba ca pentru sine: „Ce vrea să arate acest scriitor și ce învățăminte trebuie să

* Fără caracter militar, deși camuflează o poziție și un secret. Cititorul îi va descifra înțelesul pe măsură ce va înainta și va pătrunde în fortificațiile romanului.

desprindem din romanul său?” întrebare fulger, solicitând răspuns fulger, pentru că timpul nu permite lungi rătăcirii pe terenul presupus minat, orele de literatură fiind puține și mai scurte decât orele obișnuite, pe de altă parte literatura și limba ei sunt îndeletniciri pentru răgazuri oricum pierdute, pentru vacanță, tren de navetiști și momente de plictiseală.

Oricât ar fi de arzătoare setea de povestire, nu văd unde s-ar mai ivi cititorul care, într-o vreme a întâmplărilor senzaționale, cașetate îngrijit în paginile ziarelor și-n rubrica de cinci minute a radiojurnalului, întinse – ceva mai târăgănat – în relatarea unui amic. întâlnit la colț de stradă, mai are răbdarea să desfolieze sute de pagini spre a descoperi, într-un poetic final, cine e asasinul și ce gânduri îi umblă prin cap fermecătoarei blonde coborând scărița de păsări a avionului supersonic într-o chestiune de aranjament cum e aceea matrimonială. Interesul, care înnebunește o mulțime de oameni și-i trimite la măsuțele din fața librăriilor și le prelungește salivația poftii până ce se află în posesia pachetului cu bucata dorită, printre trei manuale, de tăiere a prunului, de deratizare sau de folosire judicioasă a detergenților, trebuie să se găsească în altă parte. Specialiștii în problemele romanului au arătat de mult și destul de limpede ce caută cititorul, numai că cititorul de romane nu urmărește ce scriu ei, precizările și explicațiile le mirosoare a dascăleală, îndrăgostitul n-are nevoie de descrierea iubitei lui, chiar dacă o face un mare portretist, cu cuvinte sau cu vopsele, intermediarii sunt rău văzuți, el are nevoie de prezența iubitei în carne și oase, cu fustă și bluză deasupra, cu gură pentru exprimarea aceluia da nu întotdeauna prompt și lămurit. Dacă limbajul s-a contras de la discursul lung la semnele înmulțirii, ale plusului și minusului care fac întotdeauna zero, e preferabil să ai înainte acel zero, și din capul locului, pe-un număr de pagini dinainte știut (deschizi cartea, ciupești din maldărul de veșminte și obiecte de uz imediat bucata – persoana –, o trimiți în cursa de-o sută de metri garduri a narației, o pândești la gardul mai dificil și o întâmpini la panglica scrisă *finisch*... Alergătura ta trebuie să fie mai rapidă decât a atletei, altfel pierzi persoana – bucata – și altul se va bucura de grațiile ei transpirate. În toată această cursă, un comentator e de prisos, cu toate că am văzut pe stadion și unele excepții – spectatori în brațe cu radioul ce transmite chiar meciul sau

întrecerea pe care o văd cu ochii iar la teatrul studio câte un singuratic cu capul strâns între căști urmărind paralel cu piesa de pe scenă cronică specialistului care a văzut cu o zi înainte ceea ce el, singuraticul, vede acum, înțelegând mai mult decât totul, adică egal zero, ceea ce am vrut să demonstrăm – Q.E.D.).

Nu s-a văzut însă scădere – excluderea intermediarului – fără adăugiri, procesul fiind complex spre a rezulta acel zero. Ca urmare, cititorul adună, ca să evite plictiseala comentatorului, ce rămâne, numit înainte și rămășița; paginile-garduri dintre start și finisch, pe scheletul cărora autorul, ca un vânt răscolitor și strângător, a trimis tot felul de crâmpeie volante, mai ales sentințe adânc înțelepte, rezumate ale unor manuale despre stiluri și bune purtări, descrieri de fenomene financiare, tehnologice, vegetative, stomatologice, psihologice și de alt soi, cu singurul scop de a stărni în cititor admirația pentru întinsa lui cultură, atotștiutoare, și a-l învăța pe negândite că, în goana către zero, obstacolele sărite te îmbogățesc cu ce aduce vântul și ignoră alergătoarea și noi numim obișnuit poveste, istorie, dramă sau musical.

Autorul de roman care nu ne subjugă face mai puțin decât o ceapă degerată. Autoritatea lui decurge din faptul că, fiind martor, ca atare perfect cunoscător al faptelor de pe scenă și al celor din culise, știe ca nimeni altul să se dea la o parte și să se facă nevăzut, ca Dumnezeu după ce a făcut isprava cunoscută, de unde și formula, folosită și de cei mai înrăiți sceptici, după care romancierul este creator de lumi. Las la o parte enormitatea comparației, fiindcă e prea mult să asemuim o cursă de-o sută de metri garduri cu una sau mai multe galaxii, și-mi exprim îndoiala că un creator, oricât de meșter ar fi el într-ale vieții, poate ști mai multe decât cele văzute și pricepute de el. Realitatea (crudă) e că fără persoana lui, văzută/nevăzută printre file, nimic din roman n-ar fi și nu s-ar citi. Înșelătoria nu mai are garduri, terenul gol nu mai stârnește ambiția nimănu. Asta te anunță, de ani, specialistul, pisălogul, dascălul cu ochelarii așezați pe marginea paginii tuturor romanelor. L-ai disprețuit, n-ai decât să alergi după fluturi de mult morți, să culegi ațe și căpătaie, rămășițe, toate câte se adună din văzduh și alcătuiesc marea, derizoria, zguduitoria, jalnica istorioară ce îți umezește pleoapele și gura.

Cititorul povestirii mele nu trebuie mințit. Este dorința mea de dinainte de-a citi ceea ce au descoperit specialiștii. De aceea, mă grăbesc să declar că eu mă aflu, de la începutul romanului pe care îl desfășor aici, în castelul muzeu deja înfățișat, luând parte îndeaproape la acțiunea declanșată, judecând fiecare mișcare înțepenită în paginile scrise, împingând mereu înainte faptele ce merită a fi împinse, suprimând cu bună știință ce nu se arată de folos, ucigând la nevoie personajul devenit incomod (câte nu fac personajele unei cărți!), adunând cât mai multe înțelesuri din ce se adună înaintea semnului egal de dinaintea știutului, de nepătruns neștiutului zero.

Mă ascund sub numele Străvoiu? Mă cheamă Panait? Răspund la numele Ieronim? Aș dori ca eu însumi să știu. Prezent întotdeauna acolo unde pagina arată, nu știu nimic altceva decât că sunt de față și mor de curiozitate să știu, împreună cu cititorul, ce statut am și ce îmi rezervă destinul (aici destinul mărgininându-se a fi doar acțiune). Atât de neștiutor și de imprudent, că mă tem să nu mi se întâmple ceva dezagreabil – în viață n-am fost scutit de accidente și în privința morții nu sunt dintre cei care să-și facă iluzii... Ca și când și-ar putea face iluzii cineva, fie că aleargă, fie că doar privește, în legătură cu lungimea cursei de o sută de metri și cu gardurile! Atacate direct, chiar pe dedesubt, pista și gardurile sunt cunoscute dinainte, până la urmă importante sunt scamele, ezitățile, voința de a învinge și a ajunge la zero.

Personaj eu însumi, mă ocup aici cu rămășița. Și, de vreme ce cursa și rezultatul mă îndeamnă să particip la întrecere, alerg și peste garduri, dar și pe margine, mințindu-mă că sunt, ca atâția, atotștiutor. Am ales zigzagul, ca acele pitulici ce sar ca suveica după musculițele învăluind silueta unei sălcii, seara înainte de lăsarea întunerului. Nu întocmai ca ea, pentru că musculițele mele se dovedesc ațe, căpătaie, rămășițe... Materia propriu-zisă, nebâzătoare.

Spre a nu-mi decepționa cititorul pun aici întrebarea cine și unde sunt, nu de altceva: îi dau șansa prietenului de-a avea un interes bine exersat, el va căuta să mă descopere și să strige, când va veni ziua strigării, *ecce homo*, prefăcându-se alături de mine că nu știe nici nu bănuiește că toate persoanele locuitoare în castel sau trecătoare pe sub zidurile lui sunt tot eu. Nu-i o banalitate dintre cele mai circulare

că toate doamnele Bovary sunt eu, vreau să zic romancierul? Curând va reveni Simona, tână logodnică murată de ploaie: și ochiul cel mai inexpert va fi atins de asemănarea ei cu mine. Nici soră, nici fiică, ea se va înfățișa cu toate trăsăturile mele, va face ce eu aș fi făcut, va sfârși să-și alerge cursa ei și să-și șteargă broboanele de sudoare așa cum și eu voi proceda, încurcată și urâtă treabă, șansă totuși pentru cine caută să-l dibuie pe autor!

Dar să nu ne grăbim. Mai sunt oameni în Sicilia, vorba poetului.

„Locatari necunoscuți! zâmbi Ieronim după ce se asigură că încă nu sosise ora deschiderii muzeului. Ori o halucinație? Lucrez prea mult, oboseala...”

– Nu-mi invidia veșnicia..., se adresă lui Străvoiu, de parcă tânărul ar fi fost acolo. Somnul în zid nu e deloc odihnitor. De ce *în* și nu *lângă* zid? Puțină îngrijire a exprimării nu mi-ar strica. Colonelul mai deschide din când în când câte un dicționar, al dracului ce vitalitate are omul ăsta și ce ineputabilă artilerie persuasivă! Cui i-ar fi trecut prin minte să contabilizeze termenii înșirați de *Larousse*?

Auzi, jos, vocea tinerei care coborâse, răspunsurile băguite ale lui Panait. Va să zică, n-a fost părere.

„La urma urmei, ce mă interesează cine e și ce dorește? Destinul meu e să cobor din tabloul unde mă prefac că mă odihnesc, să mă înham mereu la această treabă, dincolo de care toate întâmplările oamenilor trebuie să-mi rămână indiferente. Nu-i așa, domnule Străvoiu?”

Străvoiu se-azea povestind ceva pe culoarul numismatic, cu un etaj mai sus o voce de bărbat (nu era a lui Panait, Panait nu putea fi în două locuri diferite și atât de depărtate) îl aproba în răstimpuri.

– Ia să vedem ce scrii mai departe despre căderea Troiei.

Într-o vreme, credea că doar pasiunea avută în viață te readuce printre oameni, legătură de fier și compensație pentru neîmplinire. Acum constata că și simțul datoriei, cu micile lui automatisme – punctualitatea, nevoia de conversație, igiena locului unde ai trăit satisfacțiile lucrului bine întocmit, derizoriile mișcări poposind în mușchi și-n piele, gata să zvâcnească și să anticipeze. Citise despre prăbușirea unor oameni activi și încă viguroși la ieșirea la pensie,

cunoscuse doi bărbați care căzuseră în melancolie și făcuseră cele mai negândite maladii, curând după retragerea lor.

– Apărătorii cetății dumitale atinseseră vârsta pensiei, alți combatanți nu mai erau, fiindcă tinerii în stare să poarte arme se făcuseră nevăzuți, strecurându-se printr-un canal spre mare, spre drumurile asiatiche, ideea că sfârșitul luptei le va aduce sfârșitul carierei nu-i mai îndemna la fapte remarcabile... Se mulțumeau să mute un berbec sau o catapultă de la un contrafort la altul, mișcându-se leneș, mulți îngroșau rândurile speculanților, aproape toți uitaseră pricinile pentru care începuse războiul, nu mai știau nici ce sentimente îi animaseră și-i trimiseseră la ziduri, în incursiunile de hărțuire... Vor sparge dușmanii fortificațiile? Să le fie de bine!

– Ai avut în vedere acest aspect al lucrurilor? Să urmărim mersul evenimentelor, așa cum îl înțelege ceasornicarul japonez ascuns sub numele de Străvoiu: depărtarea noastră de faptele acelei conflagrații, aproximația cu care istoricii vremii măsoară curgerea timpului ne îndreptățesc să avansăm ipoteza că asediul n-a ținut doar zece ani, cum se pretinde și cum a notat Homer din considerente de simetrie și de economie poetică. Cercetarea atentă a psihologiei eroilor, studii comparative al războaielor similare – Războiul de 30 de ani, de pildă – ne obligă să stabilim că asediul ar fi durat 15 ori 16 ani, exact diferența de vârstă între două – cum le numim noi, astăzi – generații. Dacă ipoteza se confirmă, atunci degradarea relațiilor în cetate și toate noile obiceiuri, și nu insistența asaltatorilor (și ei istoviți), este adevărata cauză a căderii și soluția calului burdușit cu ostași apare dintr-odată fantezistă, figură de stil comună – noi am zice și grotescă – în epocă. Nu presiunea a făcut să sară în țandări zidurile, întăriturile, ci vidul dinăuntru...

Să admitem că aheii au inventat un vehicul cu înfățișare înșelătoare, întocmirea era prea din cale-afară de gogonată („Să-i frec urechile prostului pentru asemenea terminologie! Băiatul ăsta n-are bacalaureatul, cum eu nu-s turist american!”), cusătură cu ață albă („și asta!”), te-a apucat dintr-odată dărnicia cu cei pe care îi pisași („vai!”) și-i strânseși până le ieșiră ochii... („Ce să mai zici!”)... E cert că atunci când au pătruns în cetate, cum au reușit se va înțelege din cele ce urmează, invadatorii au găsit cetatea de mult ruinată, cu locuitori

puțini – câțiva veterani și două duzini de umbre cărora afacerile nu le merseseră și mai trăiau doar cu nădejdea că asediatorii ar putea fi parteneri mai potriviți decât strămtorații, cârpanoșii lor concetățeni...

– Ce-i asta, Străvoiu? a sărit ca ars Ieronim. Te-nțepa penița de-ai întins atât descrierea ruinelor pe toate cele zece pagini rămase ale capitolului? Cine mai are răbdarea să parcurgă aceste teribile, inactuale și disgrațioase descrieri? Se taie, domnule! De la *copacii grădinii publice până la lăcașuri felurite*... Scurtăm, așadar, unu, patru, opt, douăzeci, treizeci și cinci, șaiszeci, nouăzeci de rânduri... Vorba lui Florin Robert, orice material câștigă atunci când îl scurtezi... Dintr-o informație de cinci rânduri poți scoate trei și ai o capodoperă... Străvoiu, o singură frază e de-ajuns: „Când au năvălit în cetate, cetatea murise de mult. Invadatorii credeau că vor afla sub dărâmturi niște înfrânți. Nevolnicii, jalnicii supraviețuitori erau însă adevărații învingători: își măcinaseră și supuseseră mai bine cetatea...” Și, ca încheiere poetică: „Numai firma căzută a unei cârciumioare mai amintea că acolo fusese odinioară mândra, invincibila Troia...”

Z.O.X. *Scorpionul*, 23 / 2. Se prefacă că îi bucură prezența autorului printre ei. îl înconjoară cu tot felul de drăgălășenii, Panait îmi spune:

– Să vă aduc un pled și o lampă mai puțin afumată. Ploaia a umezit fitilele...

Tănărul Mateescu, învârtindu-se în jurul unui scaun pe care crede că m-am așezat, caută să afle ce rol îi voi încredința în această povestire, aruncă din când în când câte o privire piezișă spre carnetul meu de note, sfârșește prin a înșira o mulțime de observații. Eu le rețin ca demne de interes, dar nu le arăt deocamdată cititorului. Am tactica mea, nu pretind că e desăvârșită...

Ieronim, cu privire mai penetrantă (știi eu?), mă prinde uneori în preajma lui, mi se adresează direct, mă țintuiește locului pentru un timp, însă întrebările lui nu urmăresc să-mi afle intențiile privindu-l ci felul cum se leagă nodurile narației mele, cum înțeleg să-i conduc pe ceilalți către un conflict interesant. La drept vorbind, nici aceste aspecte nu-l preocupă peste măsură, cât detaliile și împrejurările. Pretinde că suma acestora explică totul. Uneori, mă învâluie cu atâtea nimicuri

încât pierd șirul gândurilor cu care am pornit la drum și mă încerc să regretul că l-am pus staroste în castelul muzeu.

Când unul dintre noi sosește din sat, transfigurat de primirea unei noutăți, sau altul ne comunică o veste ascultată la radio, Ieronim e singurul care nu tresare; se mulțumește să înregistreze știrea, după care, reluându-și lucrul:

– Nu mai veniți cu povești tulburătoare, ne roagă el. E mai bine să rămânem în adâncă inactualitate... Riscăm să gândim ca toți ceilalți.

Într-o zi, Străvoiu (care îl călca adesea pe nervi, din diferite pricini, dar mai ales pentru că nu-i putea suferi numele, „nume de împletitor de rogojini”, spunea) a intrat în chilie să ne vorbească despre călătoria lui la Câmpulung, într-un autobuz supraaglomerat. Lângă el, pe banchetă, se afla o bătrânică.

– Teribilă înghesuială! i s-a adresat Străvoiu.

– Da, mașina asta e totdeauna asuprită, l-a aprobat bătrâna.

– *Asuprită!* a sărit Ieronim de la locul lui, încântat de ce auzise. Superb! Un cuvânt ca acesta mă mângâie pentru toate expresiile ofensatoare cu care oamenii m-au dăruiat... Vedeți, ni s-a adresat mai apoi, o mie de împrejurări îi fac pe oameni fiare, se poartă ca fiarele până într-o clipă când sălbăcia și scurtimea de cuget ajung la ultima expresie și, cu ea, la ultimul strop de energie... Atunci, din strat adânc, din ființa subțiată și din agresivitatea istovită, se ridică o umbră mândră ca un stindard neîntinat de vânturile mucedu sau de ploile și cenușile drumurilor, împurpurat doar de portocaliul zărilor (un poet spunea așa), de care mai înainte părea pentru vecie înstrăinat. Umbra învăpăiază văzduhul și chipurile ard toate într-o clipită... Oamenii își recapătă vederea, fiara din ei fuge în pustii, își adresează unul altuia cuvinte noi, cuvintele dinaintea înstrăinării, se recunosc și râd cu un obraz de mult uitat... Un singur cuvânt ca acesta auzit de Străvoiu... (Către locul unde mă bănuia):

– Domnule, e târziu oare ca să-i schimb numele? mă întrebă pe nepregătite Ieronim. Ai pornit povestirea așezând o ștampilă murdară pe-un nevinovat ca acest tânăr Străvoiu... Nu e drept...

– Cer iertare, spun, acest tânăr se afla de multe zile aici; când am venit, locul lui era puternic fixat, nu văd ce aș mai putea face.

– Schimbă-l, ești autorul romanului!

– Și destinul?

Ieronim a tăcut îngândurat. Îngândurat, a reluat cele începute:

– ...Un cuvânt singur și aproape sters, iată, ne asigură că sub stindard armile pierdute sunt tefere și impetuoase... Desfaceți toate dicționarele și nu veți înțelege cât de adevărat și mare este geniul poporului! O bătrânică, într-un autobuz...

– Te-ai tulburat, Ieronim, spun din penumbra zidului, de sub lampa fumegândă.

– Le-am recomandat să nu vină cu noutăți, spune.

– Îți promit că eu te voi menaja, îi spun.

Nepăsător de soarta lui, de locul rezervat în carte, colonelul nu voia să știe în persoana căruia dintre ei m-am refugiat, nici dacă, uneori, rămân pe undeva pe-afară. Țipi ca el nu-și supraveghează gesturile și cuvintele, între comandă și executare nu lasă nici un spațiu: ei își au asigurată nemurirea, proiectată de atâtea afirmații decise și categorice pe întinderea fără capăt ce se numește în mod curent istorie.

– Un roman e o autobiografie, așa cum un strateg e o bătălie, spune colonelul, cu vizele pentru eternitate în buzunar. Și, adresându-mi-se (vezi bine că mă știe pe-acolo): îți scrii biografia fără ajutorul meu sau al dumnealui (dumnealui e tânărul Mateescu), asta pentru că îți iei din capul locului toată răspunderea luptei. Un sfat prețios: nu te sfii să ucizi, atunci când interesele superioare o cer. Ai în vedere întregul, scopul, triumful, treci repede și cu ochii nemilostivi peste parte, chiar dacă partea e ființă omenească și îți inspiră compasiune, și-ți cere cruțare.

Zâmbesc. Toate sfaturile sunt bune, toate adevărurile evidente și utile, dar în fiecare împrejurare găsim că un ce important nu intră în calcul și atunci reluăm căutarea adevărului specific momentului și situației date, sfaturile primite nu se mai potrivesc. Aflați cu toții în mâna mea, ei au pășit câțiva metri și au spus trei vorbe: mai încercă să-i oprești din rostogolirea începută! Ce mână de fier poate interveni să schimbe mersul pașilor, al cuvintelor care definesc mișcarea unui personaj?

– Nu mă dibuie nimeni, spune Străvoiu, asuprit, (vezi?) de convingerea că, ascultător și sârguincios, cunoscând viața provizorie și având atâtea talente încă neîncepute, e mai liber ca pasărea cerului. De câte ori m-au angajat, au dat câte un ghiont uneia din vocațiile

mele, mi-au rotunjit moneda pe care o aveam în mână; când m-au dat afară, au făcut-o pentru motive ce nu atingeau mica mea agoniseală, destul de consistentă pentru a începe o viață nouă. Oricât ar fi de iscusit romancierul care m-ar urmări, n-ar reuși să mă prindă, știu să scap ușor. Cu indivizi ca mine se împlinesc astăzi toate treburile, fiindcă nu las în urma mea istorie, doar anecdotă. „Băiat bun!”, spun despre mine cei care m-au cunoscut, căroră le-am lăsat amintiri gingașe. Fac parte din categoria largă a celor care nu pier..

Moneda lui Străvoiu cade la timp în palma mea. Ai în buzunar bucata lucioasă de metal, simți puterea ei, nu distingî conturul bunurilor jinduite pe care le-ai putea cumpăra cu ea. Tipurile umane nu se desprind din pâcla mulțimii decât în momentul când te-ai hotărât să-ți cheltuiești agoniseala. Câte trebuințe, atâția oameni, nici unul în plus. Oricât le-ar plăcea să creadă că sunt liberi și unici, Străvoiu, colonelul, Mateescu, Ieronim sunt doar măști ale unor serii de indivizi imposibil de desprins unele de altele, toate ducând, ca o săgeată pe trotuarul indicând ușa unei expoziții, spre aceleași două-trei nevoi primordiale ale firii. Setea de povestire e una din trebuințe: tu, romancierule, pune față în față măștile adunate și lasă-le să-și împrumute cuvintele, schimele, tăcerile din răstimpuri. Vei recompune nu numai mica lor istorie, dar și lunga poveste a seriilor care le-au adus până aici, inclusiv propria ta viață.

Tânărul George Mateescu, zguduit mereu de violente frisoane (răcise zdravăn, avea febră, aiura), cu toate că purta strâns înfășurată pe trup o manta din deasă stofă de Flandra, oferită de grijuliu portar, îl urma supus pe vorbărețul Străvoiu, acesta nerăbdător să-i prezinte castelul până la cele mai tainice încăperi și să strecoare din când în când câte o observație privindu-l pe Ieronim. Purtările și opiniile lui Ieronim îl contrariau și-l iritau la culme.

Ajunseseră prin lungă, prost întreținută curtină la înălțimea turnurilor, la etajele boltite, prin ale căror mortiere în cruce se vedeau, puțin mai jos, șirurile primului parapet cu creneluri. Arătându-i oaspetelui un curios ancadrament realizat prin împletirea în piatră a unei funii, motiv ornamental frecvent utilizat în epocă, își continuă gândul:

– Da, ai văzut bine, prietene: e palid, indiferent, taciturn. Nu-l interesează decât revista pe care o pregătește de un bun număr de ani și pe care, mă tem, n-o va tipări niciodată. Dacă ai putea să-i răscolești mapele! A adunat între cartoane sute de studii, articole, planșe, ba și un număr însemnat de bucăți literare, pentru că, împotriva felului cum concepe colonelul această publicație, Ieronim intenționează să ocupe o mare parte a revistei cu nuvele și romane, cu eseuri și studii de critică... Dulapurile bibliotecii pe care ai văzut-o la etajul armurilor și mașinilor de asalt sunt pline cu materialul selectat. Sigur, cele mai multe privesc arta militară, dar nu rare sunt culegerile ce tratează alte teme, găsești printre hârtii povestiri sentimentale, fragmente de romane cu scene din spitalele de nebuni, scenete licențioase și chiar poeme...

– Scrise de el?

– Știu eu? Mi-a mărturisit o dată că face mari eforturi de-a rezista ispitei de-a scrie și el... Pretinde că i-a cunoscut îndeaproape pe autorii textelor, mi-a vorbit cum l-a întâlnit pe unul sau pe altul, dar n-am văzut la chip nici un colaborator... Toți se mulțumesc să-i trimită prin poștă... El citește toată ziua, dar ce spun: noaptea întreagă... Are un simț nemaipomenit care-l luminează din primele pagini dacă are de-a face cu un cap bine mobilat, cu un talent adevărat, sau numai cu un grafoman ori veleitar. După ce alege ce e de ales, rămâne ore în șir să descoasă textul și să-i facă toaleta. E o sărbătoare pentru noi toți când, ajuns la capătul unei migăloase operațiuni de curățire, vreau să spun de stilizare, ajunge să poată însemna cu creionul roșu, deasupra titlului: „spre publicare”, alături de care mai înșiră semnele destinate culegătorului – felul și corpul literei, dimensiunile oglinzii, caracterul subtitlurilor, calitatea și mărimea vignetelor, letrinelor, clișeele... Destule materiale îmi cad mie pe cap: să le dactilografiez curat, să le ilustrez, să mă îngrijesc de reproducerea fidelă a iconografiei; în privința acurateței e necruțător, nu acceptă nici cea mai mică neglijență.

Dar bate la mașină și el. E momentul cel mai vesel al colaborării noastre: ne prăpădim de râs, eu și colonelul, auzindu-i comentariile, însoțind transcrierea cu înjurături teribile la adresa autorului tâmpit sau stângaci, ba și a propriei sale nepriceperi. I se întâmplă să pună indigoul pe dos, să fie nevoit să mai bată o dată pagina încheiată,

destul de des își dă seama, bătând, că a încurcat manuscrisele și că-i apare, într-un studiu despre puterea de tragere a unei baterii antiaeriene (asta s-a întâmplat chiar ieri), o frumoasă divă plină de arțag care refuză să mai reia filmarea unei scene la Hollywood... Îl vezi cum își dă pumni în cap, cum seceră toate obiectele de pe masă, ba chiar se aruncă năpraznic cu capul în tăblia ușii, ca un berbec. Furia îl orbește, ne-am convins că ignoră prezența noastră în încăpere și după faptul că, după câteva ore, ne povestește, ca și cum nu-i fusesem martori, scena cu pricina.

Acolo, în dreapta, constructorul a ridicat un semicerc de palisade, prevăzând situația critică a unui atac la flancuri. Întregul spațiu e dominat de cele două barbacane, de pe latura turnului principal, unde sunt apartamentele, canalul de comunicare a vocii, a comenzilor, într-o parte având latrina, în cealaltă, dincolo de mantaua de olane, arsenalul. Turnului principal, cei din vechime îi spuneau *tour de beffroi* sau mai scurt *beffroi*.

Simplificarea și abrevierea unor denumiri e explicabilă, de înțeles, căci în timpul alarmelor, al înceștării cu inamicul, nu era timp de lungire a comenzilor. Unui loc îi ziceau Mi, altuia So, celui alt Ba, Do sau Fi... Ieronim a citit cu mare interes un mic studiu pe care i l-am dat, în care făceam descrierea unui moment fierbinte al asediului. Strigătele luptătorilor în toiul luptei l-au entuziasmat, fiindcă oamenii alergând chemau, îndemneau, se regroupau sau emiteau comenzi și avertismente tot în monosilabe și exclamații trunchiate, de-ai fi spus că solfegiază. Mesajele și le trimeteau, așa codificate, la mari distanțe, încât o bătălie de-o oarecare amploare se-auzea din câmpie, să zicem din marginea acelei pădurici, ca un concert de viole și tamburine. Cu solist, de bunăseamă, pentru că întreaga operațiune era condusă de un șef sau de seniorul însuși, în mod obligatoriu glas de bariton... Multe isprăvi ale colonelului – acel domn care a leșinat la ușa voastră – sunt de crezut: militarul n-a fost un oarecine, – asta mi-au spus-o oameni din Moeciu, care i-au servit în regiment. Dar că a fost un mare strateg mă îndoiesc, el așa se prezintă... Cum să fi fost un mare strateg cu vocea lui de pițigo?

– E un tip simpatic, spuse George dârdâind din toată ființa

– Da, simpatic și activ, chit că e de mult în rezervă. Are și el ciudățeniile lui... Nu vreau să-ți înșir scenele pe care ni le face, la urma urmei toți avem nervi și e firesc să ni-i scoatem la vedere cum ai arunca de-aici baloturi cu sârmă ghimpată... Ceea ce ne-a înveninat sângele o bună bucată de vreme a fost ideea lui, imposibil de vindecată, precum că singura soluție a ieșirii omenirii din situația în care se află este... o altă bătălie la Marna!

Să zicem că radioul ne aduce știrea că în timpul unui meci de fotbal din Olanda, suporterii echipei oaspete au provocat pe stadion tulburări ce s-au soldat cu moartea câtorva spectatori. De la o asemenea înghesuială, se mai întâmplă să-și dea sufletul și un pirpiriu sau doi... Ei bine, colonelul își trâmbițează imediat convingerea lui, decretează neîntârziat mobilizarea, se precipită să formuleze planuri de atac și, întâmpinând zâmbetele noastre, trece grăbit la acuze și teorii... Noi, cei care ne-am dat cu pacifiștii (este expresia lui) suntem autorii morali ai oricărui dezastru, că d-aia nu funcționează moara din Uscățele, d-aia se-mbogățiră cei de la I.F.E.T. Făgăraș, lumea s-a stricat, numai bomba ne mai lecuiește... Și nu bomba care i-a lovit cabana de la Bănești, rătăcita, ci aceea mare, cu zbârnâitoare, cu fâș și vijelie...

De la un timp, cunoscându-i ideea înșurubată, nu mai atingem subiecte care să-l reîntoarcă la teoriile lui. Ne înțelegem destul de bine, e un om tratabil, întotdeauna avem nevoie de opinii de alt soi decât ale noastre. Dialogul, chiar puțin piperat, e util.

Escaladând un parapet ciobit în mai multe locuri, ajunseră la cisternele de apă, admirară savanta instalație de pârgii înclinate care făcea serviciul elevatoarelor și urca butiile până la înălțimea latrinei (folosea și la urcarea baloturilor cu smoolă), pătrunseră în latura unde se aflau apartamentele.

Pe George îl izbiră marile scene pictate în ulei pe doi pereți învecinați. Străvoiu se grăbi să-i prezinte lucrările:

– Îți dai singur seama că acestea sunt de dată recentă. Comandate unui amator din București de oficiul local de turism...

– Interesante, făcu George.

– Interesante și foarte instructive, spuse Străvoiu abia reținându-și râsul. Uite, colo, castelul în care ne aflăm, dar nu așa cum arată el

acum, ci măreț și cu glanț, cum era pe vremea nemaipomenitului Dragon... Ce triumfător se-nalță în aerul albastru semețele lui turnuri și turnulețe! În același aer, deasupra fioroșilor munți, tropotește ca un sfânt Gheorghe provocat de balaur uriașul cal al simpaticului Dragon, cu picioarele din față îndreptându-se lateral să ocolească o tufă de măceș, cu cele din urmă întoarse în direcția opusă, pregătite să o ia la goană peste câmpul de-un verde de preș, cu flori risipă, din corolele cărora n-a căzut și nu s-a ofilit nici o petală. Fantastic, athletic, fioros, răzbunător, vână la chip de otrava ce-i tine loc de sânge, cu securea înălțată deasupra frunții (de mirare cum nu-i intră în ochi!), iată-l călare pe Dracula, spaima coafzelor din California și a angroșiștilor din Grecia și Emirate... Inspiră groaza, evocă puterea – nu numai fizică ci și a forțelor înveninate care-l mână spre fapte memorabile. Copita calului aerian acoperă o jumătate din satul pe care pictorul l-a strâns – cu catedrală cu tot – într-un degetar, mâna stângă a legendarului scarmână cu toate cele șase degete ale călărețului hectarele de pădure ale sublimului dar îngrozitului peisaj. Scena e atât de convingătoare prin autenticitatea ei, că te-aștepti dintr-o clipă în alta ca Dracula să scuipe de sus imensa întindere a locurilor, delicioasele ei amănunte, și s-o inunde toată... Admirabil acest detaliu, continuă Străvoiu punând degetul pe sprinceană unui nor: asemenea multor pictori ciupiți de narcisism, inspiratul autor și-a așezat propriul portret într-o mânăcă a norului. Privește-l atent: seamănă leit cu Dracula. Ei, așa-i că te zguduie? Ce viziune, domnule, ce forță!

Trecură printr-un gang slab luminat de-o foarte îngustă ferestruică trilobată, întârziară puțin pe zidul gros, ca să admire așezarea cu olane de sub stâncăria Pietrii Craiului, apoi ieșiră printr-o ușă ghintuită în turnul larg al scării.

– Te simți rău! tresări Străvoiu.

– Îndeajuns ca să simt nevoia de-a mă trânti pe pat. Luni trebuie să mă reântorc la București, mă așteaptă o bătălie grea, n-am putere să-ți povestesc ce mi se întâmplă...

În drum spre dormitorul oamenilor de fier, îi întâmpină colonelul Alexandrescu, refăcut după cele ce suferise, vioi și cu poftă de conversație:

– V-am speriat, domnule, se scuză, uitând că speriatul el fusese.

– Sincer să fiu, da. Auzind bufnitura, am crezut că furtuna a luat acoperișul și l-a proiectat în vale. Nu știam cât de solidă e construcția și vedeam năruindu-se aceste înalte ziduri. Fantezie înfierbântată... Acum, după ce domnul Străvoiu mi-a prezentat castelul, n-aș mai avea temeri... Castelul ăsta nu poate fi rănit nici de zece trăsnete împletite...

– Depinde pe unde îl ataci, spuse savant colonelul. Eu, care am studiat cu ochi de specialist structurile, ansamblurile, îi cunosc punctul vulnerabil... E unul singur, domnilor! izbucni el aprinzându-se de-o diabolică bucurie. Un singur obuz de 110, plasat sub articulația ambrazurii, desface jucăria cât ai zice pește...

– Îndrăznesc să mă îndoiesc, îndrăzni George Mateescu și, regretând că i-a scăpat o rimă, mai adăugase altele, ca-n copilărie, când avea ca și acum febră: acest colos de granit mi se pare de neclintit, între puterea explozibilului, piatră și mortar trebuie să fie un raport rațional și necesar. V-ați referit la proiectele ordinare sau la cele din arsenalele nucleare?

(Tânărul debită acestea dintr-o răsufare, văzând aieva strofa imbecilă, vers sub vers, și jurându-se să se retragă cât mai repede în patul lui, lângă Simona, atât de neglijată în dimineața aceea. Altfel, cine știe ce trăznăi îi vor mai ieși din gura arsă, din mintea aiurită...)

Dar colonelul mai avea un cuvânt de spus:

– Domnule, totul e calculat și, pentru că mi-ești simpatic, am să-ți spun unde trebuie să țintești: sub treflă, domnule... Cum de nu s-a gândit nimeni până la mine?

Din adâncul scării se-aură voci însuflețite, pași mulți, strigătul lui Panait chinuind cuvintele unei englezești de ocazie, solicitând ordinea și disciplina. Sosiseră turiștii.

Spectacolul din seara aceea nu avusese loc. Actorul sosise la timp, sala candelabrelor, de lângă terasa archebuzierilor, fusese încălzită – după furtuna și ploaia din ajun se lăsase un frig urâcios, șemineele duduiseră ca locomotivele –, repetaseră o dată piesa, pe la patru, și portarul Panait se întrecuse pe sine în rolul călăului. Dar turiștii trebuiseră să plece înainte de lăsarea serii, șoferul dezlănțuind un adevărat scandal, că el nu e angajat cu ziua, că i s-a spus limpede îi duci pe parveniții ăștia să viziteze muzeul, îi mai învârtești pe la moara

țărănească, să înțeleagă că noi am avut tehnică înaintea lor, apoi pe la Podul Dâmboviței, ca să vadă peștera, iar dacă mai rămâne timp, un sfert de oră la satul turistic Șirnea, unde amatorii de maramă și de fluiere frumos pirogravate găsesc marfă pe cinste, în valută; atenție la obiceiul lor de-a lua artizanat contra pachete Kent, chibrituri arzătoare și alte articole ocazionale, la înțelegere! Autobuzul plecase grăbit, nimeni nu protestase în afară de-o costaricană foarte brună, aproape goală de la centură în sus, înfășurată pe șolduri cu o fustă groasă, din păr de cămilă sau de oaie flocoasă, cocoțată pe niște tocurei cui de-un deget.

– Îmi pare rău, declarase actorul de la Mediaș, eram în mare formă, aveam de gând să improvizez... Asemenea dispoziție îmi apare o dată la mai multe luni, regizorii americani profită de astfel de momente: dacă n-au public filmează spectacolul și-l plasează la televiziune... Ocazie rarisimă... Acuma, dacă șoferul e invitat la nuntă, arta trebuie să sufere?

Cum tinerii logodnici zăceau în camera lor, mereu chinuți de febră, iar Străvoiu rămăsese în urmă cu lucrările și se hotărâse să recupereze, cu toate că era duminică, castelul reintră în liniștea lui pustie a ultimelor săptămâni.

Ieronim n-avea chef de nimic, se ferea să mai sporovăiască cu colegii de redacție, știa că domnul colonel îl caută și se ferea să-l întâlnească. Obișnuit cu activitatea, căută un loc retras, și-l găsi în biblioteca mică de lângă apartamentele domnițelor, la II, unde aerul i se păru mai cald. Avu curiozitatea să se uite prin rafturile colbăite, aruncă mai multe volume cartonate, speră să dea de un roman polițist sau de vreo revistă veche, care să-i inspire noi idei de paginație, de lărgire a tematicii. Romanele polițiste nu-i sporeau bătăile inimii, acțiunea încurcată și aglomerarea semnelor de întrebare, care îl înnebuneau pe colonel, i se păreau puerile față de marea lui aventură finală, când își pierduse viața. Era în plină putere, avea un optimism de expediționar la Polul Nord, câștiga bine și era iubit de femei. Cu mintea lucidă de-atunci nu observase nici o schimbare în purtările lui cu semenii, trăirile clipelor de singurătate – îi plăcuse singurătatea cum îi plăcuse comerțul cu oamenii inteligenți – îi reîmprospătau energiile, apetența pentru cunoștințele omenești de tot felul, nu mai

isprăvea plănuiind călătorii, întocmind proiecte de tratate (într-o vreme se gândea să scrie o *Tactică generală*), de compendii, dicționare, romane... Schițase o lucrare despre fertilitatea erorilor de-a lungul veacurilor, o istorie a pauperității, un vast dialog privitor la mitologia căminului modern și a orașului, elogiind băile, piscinele, lavabourile și spectaculoasele jedouri, îi găsisse și-un titlu – *Cartea despre vase*.

Nu era așa: semne primise, în chip repetat, discrete și nenumărate, nu le înțelesese mesajul. O dată, simțind o ușoară mișcare în cutia picupului, cea în care depozita discurile, a întrerupt audiția Recviemului lui Mozart, a vegheat în tăcere desăvârșită și, când– a dat în lături ușițele, s-a pomenit lovit în față (stătea pe vine) de un șoricel. De mirare, blocul în care locuia era curat, n-avusese, ca alții, măcar un păianjen sau un gândac în apartament. Firește, s-a speriat, s-a tras cu spaimă și scârbă înapoi, s-a lovit cu tâmpla de muchia mesei, n-a mai avut putere decât să se târască până la ușă, s-o deschise și să o lase de perete. Un vecin îl descoperise în trecere, îl condusese la spital.

Fără urmări. A considerat accidentul o simplă întâmplare; fusese un avertisment.

Altă dată, pe când asista la hipodrom la o cursă de trap, o pasăre căzuse ca o piatră din înalt și-i turtise pălăria mare, de pai. Făcuse haz de neînsemnatul accident, urmărise cursa mai departe, în tramvaiul care îl întorcea acasă îi reveniseră de câteva ori versurile Dintre păsări călătoare ce străbat pământurile..., și zâmbise iarăși. Un semn și acesta, ignorat ca și cel dinainte...

Dar șirul de împotriviri ale obiectelor din casă? Într-o dimineață a întins mâna să ia ceasul de pe noptieră; brațul trecuse însă pe sub șnurul veiozei și, trăgându-și-l surprins, lampa a căzut pe covor, scurt-circuitul a ars un smoc de lână, a umplut camera de fum. A tușit toată ziua... Vorbea într-o ședință unde cuvântul lui era așteptat cu interes: când abia izbutise să fie convingător, i-a ieșit în față (l-a văzut scris înaintea ochilor) banalul cuvânt *predispoziție*. Nu l-a putut pronunța. A întors fraza, cu gândul de a-l ocoli. Fraza a făcut ocolul dorit, însă, la începutul gândului următor, cuvântul știrb i-a ieșit din nou înainte: l-a stâlcit și de această dată. Ambițios, și cum îl vedea limpede grafiat în față, a trecut la silabisirea lui. Nu l-a reprodus corect nici acum. A

renunțat la cuvântarea începută, s-a scuzat că toate ideile i s-au încurcat în cap din cauza unei insomnii prelungite. Mințea: dormise neîntors și ieșise din casă în cea mai bună dispoziție, fluierând începutul Marșului lui Radetzki...

Vase spărgându-se fără să le fi atins, un post de radio cu muzică de jaz acoperit dintr-odată de lamentourile unui cântec indian, sau intrarea, pe convorbirea lui telefonică cu Cella a unei voci chemând o casă de comenzi și amestecând declarația lui de dragoste cu detalii privind sorturile de pește oceanic învederau că lucrurile s-au încurcat iremediabil și nu-l mai ascultă, că între el și realitate s-a căscat o crevasă.

Confirmarea a venit neașteptat, culmea, tocmai când aceste împotriri păreau că au încetat: un sfârșit mai absurd nici că putea fi închipuit!

În spatele unei console, descoperi o foaie răzleață acoperită de un scris cunoscut. Trase hârtia, observă că e prinsă de marginile unui pachet. Îl furnică curiozitatea și desfăcu în grabă pachetul. O mulțime de scrisori se revărsă pe paviment. Adresate lui Străvoiu, care le adăugase propriile ciorne, însemnări, chitanțe și adevăruri...

„Stimate, nu voi întârzia să-ți fac dintru început o serie de reproșuri, de altfel nici n-am alt motiv pentru a-ți scrie. Una ne-am înțeles, alta văd că faci. Te-am scos din mocirlă, tot în mocirlă cauți să aluneci. Ți-am cerut să-mi trimiți până miercuri la prânz răspunsul complet la cele cinci întrebări formulate cât se poate de lămurit privitoare la trecutul pretinsului colonel A.F.M. Miercuri la prânz, nici urmă de răspuns. Am așteptat până vineri. Abia sâmbătă, Ionescu îmi aduce un pachet. Ce-mi fu dat să găsesc în el? Un roman! Primul impuls a fost să arunc pe fereastră balotul și să mă răcoresc de arsura cacialmalei urmărind cum flutură paginile ca afișele azvârlite din avion, dar am dat de scrisoarea ta în care mă asigurai că ai urmat îndeaproape punctajul. Ți-am mai dat o șansă, am citit aiureala până la ultima pagină. Povești cu duumul, nimic concret, nici măcar aluzii sau alegorii legate de tema propusă. Ești nebun? Ce mă interesează pe mine amorul colonelului cu gingașa Marioara? Cui folosește informația, subliniată cu roșu, că pepenii se vindeau în '47 cu 500 de mii de lei bucata? Cu ce contribuise A.F.M. la vindecarea de râie a porcilor doamnei Iordănescu m-a mișcat într-adevăr, dar numai pentru că, pentru prima

dată numele care ne interesează apărea scris pe foaie. Era la pagina 157. În sfârșit, mi-am spus, băiatul ăsta n-a uitat despre ce e vorba în propozițiune... însă și mai departe, baliverne.

Unde te trezești, Străvoiu? Ne leagă o prietenie prea veche ca să nu-ți retrag toate sentimentele mele. Oricare dintre colegii noștri de altădată ar fi dat fuga să te ia de revere și să te cheme la ordine. Ți-am mai lăsat o margine de șansă.

Trimite-mi degrabă ce ți-am cerut, că Personalul vrea să-l angajeze și modesta mea intuiție îmi spune că nu merită. Semnează: Indescifrabil.

În plic roșietic limonadă, o alta:

„Da, primele două paragrafe sunt de mare importanță. Bănuiam că insul procedează ca un inamic. Întrebare suplimentară: cât de întins (numeric) e cercul în care seceră cu mitraliera și ce crede el despre impresia pe care o face? Vorbește convingător, neconvingător, așa și-așa, se-ntemeiază pe fapte din experiența lui sau numai pe speculații? (Nu dezvoltă, taie întrebările ce nu corespund sau scrie: n-are).

În ce privește paragrafele următoare, despre comportamentul social și achitarea față de indicatorii planici, o scalzi rău. Nu are nimeni nevoie de nuanțe. Aprecieră justă. Te salut. Indescifrabil.

P.S. Pe nimeni nu interesează persoana numită de tine sub pseudonimul Ieronim. Dacă totuși apare și dispăre în continuare prin mijlocirea aceluia tablou de epocă, însemnează că se petrece cu el ceva. N-ar strica să pricepi cum face.

Și acum o veste proastă: a murit Doina, cățelușa care clipea din ochi și cu care nu te mai săturai să te joci. Bătrânețe. Vom ajunge și noi la vârsta ei și ne vom gândi iată cum se-implini sorocul. Nu ocoli ce ți-am cerut. Procedează frontal.”

„Una din calitățile tale cele mai (cuvânt întinat) este jurisprudența. Ea e rudă apropiată cu lașitatea. De-această dată te cred mincinosule. Un pupic de la G.” În josul paginii: „Geta, pe care ai uitat-o.”

„Străvoiu, în modul cel mai serios și pe neocolite, așa cum ne-a învățat pe noi la cursuri, că niciodată n-am să uit lecțiile la care ne întrecem în întrecere unul cu altul și încă trei băieți de nădejde jur-împrejur, se-nțelege numai cei cu ambiție și devotament, în marea

luptă care pe care și toți împreună, tu recidivezi. Îmi prezinți numai fapte, ceea ce nu e suficient. Contează și felul cum le-a spus, cât a participat la ce spunea (În procente!), cu ce ton și recuzită, pe baza unei asistențe numeroase sau doar între patru ochi. Nu mai suntem copii ca să nu vedem în adâncime. Colonelul A.F.M. trebuie să-ți stea în atenție tot timpul, timpul lui de somn sau de pe loc repaus nu ne e indiferent, indiferent nu-i nimic sub soare, chiar și musca. Individul poate prezenta o față confortabilă, dar să păstreze alta ca rezervă. Încât mimica, gesturile, elementele de literatură și mai ales scrisorile. Dintre toți căpătuții de-acolo, se pare că numai el deține secretul împletirii plaselor captatoare de zepeline. De învârtit mai învârtesc și alții această amenințătoare armă a dimineților noastre senine, vorba cântecului, însă totuși numai el o manevrează. Nu se mai pune problema angajării lui pentru cele trei luni legale, acum se deschide un nou contencios. Ia seama. Despre sus-numitul Ieronim, ochii în patru, deșteptăciunea lui deosebită face prozești. Sfatul înțelept e să-l lăsăm *deocamdată* să plutească în apele lui, mai târziu îți furnizez eu torpila... Ține-l la distanță, atent, servibil, îndeaproape. Nu-l contrazice dacă nu calcă prietenia pe care ți-a arătat-o. Avem nevoie de el, în această privință spune-i că ai avea un prieten foarte talentat, eu, care ar putea să-i dea articole scurte, la obiect, pe orice temă. Chiar: cum aș putea colabora și eu la publicația voastră? E timpul să-mi fac și eu un nume.

Trecerea lui prin cadrul tabloului e o treabă serioasă? Întrucât? Probele tale nu sunt convingătoare. E nevoie de fapte și încă ceva: se poate deprinde asemenea obicei? Știm din atâtea maldăre de cărți pe care le-am tocit deopotrivă, că omul poate orice, depinde de tăria lui de caracter. Fă-mi serviciile pe care ți le cer și nu mai recidiva, Străvoiu. Cu simpatie, Indescifrabil.”

– Uite, domnule, cu ce se ocupă ucenicul! strigă Ieronim și îndată își dete seama că poate fi auzit.

Se ridică, se îndreptă spre fereastră. Pe larga terasă de sub donjonul principal, Străvoiu juca *De-a cavalerii* cu Panait. Joc vechi, învățat de portar de la predecesorul lui. Acum Străvoiu asaltează cu lancea întinsă pe partea stângă, unde, cu piepturile deschise, așteaptă trei dintre cuiraseri. Doboară unul. Când să lovească pe-al doilea,

Panait îi aruncă în cale un buștean ridicat de pe margine, îl împiedică, și luptătorul cade. E rândul să atace el. Nu pătrunde decât până la copertină, soldații vrăjmași rămân în picioare, unul singur își pierde scutul. Accident, întâmplare? Nici un punct.

Panait încearcă încă o dată, pe-aceiași flanc. Eșec. Ridică mâna înmănușată, semn că intenționează să recurgă la rezerve.

– Ajută-mă, nea Panaite, să-i aduc și pe ceilalți doi. Că la doi mai am dreptul.

– Bun. Dar bag și eu rezervele.

– O. K.

Își depuseră pe cimentul terasei platoșele, tesacele, apărătorile dințate, căștile cu vizieră și gleznierile numai spini.

– Hai!

Soldații de rezervă erau armuri grele, proptite pe dinăuntru cu o adevărată schelărie de lemn și întărite ici colo cu perne de câlți. Puteau să le aducă pe sus, aveau amândoi umeri de gladiatori, preferau să-și păstreze forțele pentru asalturile următoare, așa că trăgeau târâș namilele de fier, înfiorând auzul cu scrâșnetul prelung și dogit. Un hop mai dificil era la scara de trei trepte ce despărțea terasa de sala armurilor. Aveau de unde alege, fiecare căuta ostașul cel mai înalt și mai greoi, pentru stabilitatea la lovire și zgâlțâire.

Lupta reîncepu. Atacă Panait (Îi cedase serviciul datorită vârstei). Însuflețit de ambiții mai mari, acum când se vedea înconjurat de atâția care îi acopereau flancurile, trecu direct la om, adică la comandant, adică la Străvoiu. Dacă îl pune la pământ, nemernic cadavru printre cuiraserii răsturnați, încasează dintr-odată cinci puncte, ia serviciul și nu-și face griji la sfârșitul jocului: armurile le bagă obligatoriu cel învins.

– Intri la mine? strigă sălbatic Străvoiu.

– Păi? zice de sub vizieră Panait. Și, lăsându-se puțin înainte, cu scutul în stânga și securea (de lemn, imitație, această figură permite arme false) strâns ținută în dreapta, face doi pași înainte și se-ntoarce brusc.

– Umbli cu viclenii, nea Panaite? Te lecuiesc eu!

Pune securea jos, lasă alături și scutul, ia hoțește lancea dintre picioarele primilor cuiraseri și dă să-i pună piedică adversarului. Mișcare nedibace, fiindcă Străvoiu își trage la timp securea și se

refugiază după uriașul de fier din apropiere. Uriașul se clatină, apoi cade, uruind ca un vagon. În cădere, se rostogolește pe terasă, se proiectează ca o bilă în armiiile lui Panait, acestea cad pe rând, ca popicele.

- Unu, doi, trei, patru... Ești mort, nea Panaite.
- Carambol, răcnește Panait. Din vina terenului!
- Ce-mi pasă. întâi să-nveți bine jocul și p'ormă să te pui cu mine.
- Nu accept, îl înveți pe taică-tu să...
- Nu te știam pricinaș...
- Dacă mă provoci...

Se mai sfădiră puțin, în cele din urmă își scoaseră coifurile și Panait se recunoscu învins. Pentru gestul său cavaleresc, Străvoiu îl îmbrățișă.

În acea clipă, din balconul de deasupra căzu ceva alb-cenușiu și privirile luptătorilor se ridicară. Simona, înviorată, frumoasă ca-n prima seară, aruncase semnul recunoștinței și al onoarei.

Străvoiu ridică de jos floarea iscusit întocmită de mâinile Seniorei, o duse la inimă și la buze, înclinându-se până la pământ.

După care, depunând margareta de hârtie pe parapetul din spate, zise:

– Să nu pretinzi că nu joc cinstit. Hai să băgăm împreună morții, că pică rouă și ni-i ruginește.

Margareta rămase sub cerul limpede; pe foile ei gofrate se puteau citi literele vișinii ale revistei *Săptămâna*.

Și George Mateescu se simțea mai bine. Descoperise că locul cel mai potrivit pentru plimbările unui convalescent este Puntea seniorului, întinsă de la barbacan spre soare apune, nu știa și nu voia să știe unde e capătul. O parcurgea în pas egal, respirând adânc, puțin dincolo de jumătatea ei făcea stânga-mprejur, ca o santinelă fără gânduri. Dar slăbiciunea, sau aerul tare, îi răvășea imaginația și gândea ce frumos ar fi dacă ar sosi generalul. Străvoiu îi vorbise despre unchiul lui cu atâta entuziasm, că se-ndrăgostise de imaginea acelui om minunat, capabil și... Nu izbutea să găsească un al treilea adjectiv, pentru că nu văzuse niciodată un general în carne și oase...

Zărise umbra colonelului alunecând pe zidul de dedesubt, colonelul putea să-i îmbogățească informațiile despre... Cunoscuse, desigur, mulți generali de-a lungul prodigioasei lui cariere...

Dar umbra nu mai apărui. Se mulțumi să-l întâmpine singur pe înaltul oaspete. Singur e un fel de-a spune, pentru că primirea unui general...

Încă de dimineață, Panait și Străvoiu înălțaseră pe cele patru turnuri steagurile portocalii ale castelului, instruiseră oamenii cum și când să tragă salvele de salut, supravegheaseră îndeaproape febrila activitate a femeilor dând zor la văruiul porților, la primenirea așternuturilor, la prepararea mulțimii de bucate alese – pește, friptură înfundată, friptură la tavă împănată eu tot felul de mirodenii, curcan umplut cu castraveciori, ciuperci și varză tocată, plăcinte cu brânză și carne, cu mânătărci și conopidă, cozonaci cu multă nucă, vanilați și amețiți cu un perdaf de rom. De vinuri se ocupaseră singuri, refuzaseră ajutoare și martori pentru a putea ajunge la pivnițele tănuite, aflate în spatele unei panoplii și descuindu-se cu trei chei, fiecare de câte o oca. Aleseseră butelci cu tămâioasă de Bohotin, sec de Odobești, licori pentru desert din podgoriile Cotnarului. Pentru cină, câteva sticle cu roșu de Burgundia și, la nevoie, pentru toasturi, șampanie.

Un șir de trâmbițași aștepta pe linia crenelurilor, un tambur în ținută de mare gală, înarmat cu o baghetă de aur înfășurată în panglici galbene și roșii, stătea gata de-a comanda muzicile, pe trâmbițașii de sus, pentru semnale, și banda de flautiști, tromboniști și toboșari, de jos, pentru imnuri și marșuri.

Un *Studebaker* lung, lucios, imperial, flancat de două rânduri de călăreți, cu pelerine albe peste vestoanele de un albastru ceresc, cu chipie înalte, legate pe sub bărbie, ținând în mână dreaptă o sulită cu steguleț, proptită-n scăriță, înainta moale pe șoseaua dinspre Râșnov, parbrizul arunca în răstimpuri fulgere galbene, salutul soarelui coborând. Cineva strigă de pe zid că vine.

George auzi comenzile rostite impecabil, văzu bagheta înălțată deasupra capului experimentatului tambur, auzi mai întâi bubuitul tunurilor apoi strigătul melodios al trâmbițelor, văzu un pâlci de călăreți ieșind în galop în întâmpinare, auzi uralele țaranilor adunați sub streășina zidurilor de incintă, văzu steagurile de pe turnuri începând

să fâlfile în vântul aromat al după-amiezii, auzi vocea lui Străvoiu exclamând: vine unchi-miu generalul! văzu limpede, dintr-o aruncătură a privirii, paloarea și lacrimile tuturor celor adunați la șanțuri și cățarați pe metereze, semne ale emoției și ale respectului nemărginit pentru momentul care umplea aerul de miresme și scânteii. Văzu și auzi trecerea coloanei pe podul de peste râu și auzi și văzu elegantul *Studebaker*, acostând la peronul mării porți de intrare.

– Ce faci, George, nu te îmbraci?

Era glasul lui Străvoiu, trimis de jos, cu palmele făcute pâlnie la gură.

– Vin să te iau la cină, mai spuse Străvoiu.

Și-a simțit inima înghețată. Rămăsese în treningul mototolit, barba mare, urâtă, nici n-apucase să se spele, își privi încălțările: bocancii plini de noroaiele Văii Mălăeștilor, ciorapii de lână nu se mai vedeau sub gleznierile de scaieți.

Soarele apusese, castelul părea în umbra înserării o magazie părginită, nici urmă de sărbătoare, de steaguri, de muzici și vin. În suflet simți cum crește și dă să-i spargă pieptul o ură neagră împotriva lui Străvoiu. Îl bruscase cu chemarea lui, făcuse ce făcuse ca unchi-său, generalul, să se piardă în câmpia întunecată de cețuri a Râșnovului.

– N-am să-i fac plăcerea, iată! spuse pedepsitor. Să mănânce poșirca aia cât le-o fi pofta. Scuipe pe salata lor orientală cu miros de măsline mucegăite!

Se îndepărtă de balustradă și își reluă rondul, apăsând tocurile butucănoșilor lui bocanci pe mortarul terasei, pe podețul de stejar unde făcea stânga-mprejur. Hotărât să facă asta până în zori.

Văzu grupurile de țărani retrăgându-se la casele lor, auzi troznetul vreascurilor sub tuciul pentru mămăligă, văzu coloana îndepărtându-se de sub ziduri, auzi clinchet de vase și de tacâmuri răsturnate pe tăblia mesei, aerul se umplu de mirosul acru al fumului aprins în bucătării joase, văzu cum lacrimile și celelalte semne ale respectului se șterg și soldații de pe creneluri coborând, dându-și șuturi în fund, făcând garagață, punându-și piedică pe scările ciobite, auzi cârâit și pârțul câte unui trompetist care sufla în urechile unei santinele până s-o dea peste zid de spaimă, banc cazon, văzu cum cad pe rând falnicele steaguri de pe cele patru turnuri, cum niște mâini

groase le azvârlă ca pe otrepe în șanțul de sub ziduri, auzi pașii târșâiți ai tamburului trecând pe lângă el, îi văzu gestul larg al mâinii apucându-și cu două degete pătlăgica nasului și suflându-și muci pe dalele terasei, auzi în depărtare, pierdut, uruitul dogit al *Studebakerului* ieșind în șoseaua principală, văzu curm singurul lui far, clipind și-acela, se topește în ceață, auzi înjurăturile artileriștilor proptindu-și umerii să dea mai încolo tunurile de pe metereze, ca să nu lunece în hău (Doamne ferește de-un cutremur!) și pocnetul de tablă deschisă al chesoanelor alăturându-și ușile, văzu cum Străvoiu și Panait cară coșurile cu sticle nedesfăcute în pivnițele de unde le aduseseră, femeile recuperând făina, măruntaiele curcanului și mirodeniile împrăștiate peste tot, ba cum curcanul își recapătă fastuoasele pene și revine în curtea păsărilor iar peștii se înviorază și saltă din tipsii în eleșteul de unde fuseseră pescuiți, auzi voiosul guițat al purcelului scăpat de strânsoarea tăvii și pojarul cuptorului, pofcios până la urechi în troaca împuțită, văzu femeile desfăcând spumoasele așternuturi de pe paturi, stingând sfeșnicele de argint și glumind pe socoteala nepotrivirii de caracter a generalului cu distinsa lui cocoană, o târfă ca și celelalte, ce zici fa? În sfârșit, se auzi și bubuitul sărbătorec atât de mult pregătit acolo sus: tunurile sfântului Ilie...

– Iarăși ne plouă, spuse George. Să intru la culcare...

A.E.Z.B.H. 75-75, *Egreta*. De bună seamă, viața în castelul muzeu e agreabilă. Mă simt minunat între personajele romanului meu, mă felicit că le-am adăpostit într-o atât de liniștită și confortabilă clădire: spațiu cât poftesti, prielnic meditației și hărniciei, privești – de pe terase și metereze – dintre cele mai atrăgătoare, mai ales dimineața devreme și pe înserat, când aerul e subțire și razele soarelui pun culori paradisiace pe ziduri și pe întinderile fugind până sub streșinile Pietrii Craiului, până dincolo, la parapetul încenușat al Morarului, o climă dulce, sate discrete în văile învecinate, oameni frumoși și gospodari, preocupați să-și crească bine vitele, livezile, o șosea foarte puțin circulată, nici o cale ferată care să zgâlțâie geamurile, parfum de tei și de fân tot timpul anului, ierni potolite, fără vânturi rebele, poștă și telefon în apropiere, cursă zilnică spre Sibiu și Câmpulung, turiști

puțini și doar în trecere, ceruri nocturne adânci, constelații spectaculoase deasupra coloșilor de piatră, condiții excelente de propagare a undelor radio, aducând aproape Milano și Paris, Kiev și Monte Carlo, cele mai fine cuvinte și muzici din câte călătoresc prin lume, bucuria urechii și a spiritului.

Spațiu și oameni minunați, nici unul din cunoștii de aici n-a dorit și nu dorește televizor, pușcă de vânătoare, video, mese îmbelșugate, romanțe, călătorii în Anglia, țigări scumpe, automobil.

Oricare romancier care se respectă trebuie să se îngrijească de tot ce e necesar pentru ca eroii lui să-și poată juca rolul nestingheriți. Chestiunile de igienă, alimentație, îmbrăcăminte să le trateze cu toată seriozitatea, prevenitor și discret. Dacă particularii se mai pot lipsi de una de alta, ei nu trebuie să se priveze de nimic. Să presupunem că unul, furios de-o gelozie îndelung fiartă, se află în fața probei neîndoielnice: ca s-o pedepsească pe necredincioasă, el are nevoie urgentă de un taxi (pentru că nu știe unde a plecat și orașul e mare), de o sumă de bani (informațiile corecte se obțin numai..., și-apoi lungile staționări...), de momente eroice (oprire la stop, cererea unuia să fie luat și el, are tren acum și nu vrea să-l piardă), de momente de derută (ducă-se dracului, n-o să-mi cheltuiesc averea pentru o nebună! Mai sunt femei pe lume...), de alte piedici, cum ar fi, să zicem, o acută crampă stomacală, cu senzație de vomă, apariția la capătul Căii Floreasca a vechiului amic Belu, desăvârșit cunoscător al rezultatelor tuturor meciurilor de pe mapamond, întrebare:

– Ce-a făcut *Internazionale*?

Răspuns:

– A câștigat cu 3 la 1. Dar stai o clipă, omule, să-ți povestesc iute cum a fost... Uite, tovarășul șofer a oprit contorul, ce te costă să-ți reproduc faza... După un 11 metri acordat pe nedrept...

Înainte de-a se apuca de scris, toată grija pentru: alegerea temperamentului tipului gelos; descrierea sumară a femeii necredincioase, cu precizări privind predispozițiile la înșelăciune, calitatea educației primite, ambianța, influențele, valoarea darurilor primite de la el, starea sănătății ei și a lui (antecedente, evoluție, forme de manifestare, climatul moral etc.); aflarea banilor destui și, mai

dificil, a unui taxi liber; pregătirea indispoziției stomacale (pentru că gelosul nu suferă de asemenea nimicuri); aducerea la capătul Căii Floreasca a amicului Belu, tocmai din Germania, unde s-ar fi recăsătorit (și-apoi, nu se face ocolire acolo din cauza schimbării liniei tramvaiului 5 și a lucrărilor de modernizare?); în fine, prudență în alegerea cuvintelor, pentru ca nu cumva să reiasă că unul din motivele legale ale răzbnării ar fi fost uitate, gelozie-gelozie, dar cu măsură, bună judecată, prudență, calm (tonul ponderat, că ne aud copiii și dăm un rău exemplu...). La momentul potrivit, după potrivirea tuturor nevoilor obiective ale scenei (scenelor), romancierul are obligația să scoată de unde o ști cuțitul ucigaș, să-l ofere gelosului, fiarei, să asiste cu sânge rece la cele câteva împunsături și strigăte. N-are cuțitul în acel suprem moment, nu e romancier. Viața ne prezintă numeroase persoane care au cuțit asupra-le fără să fie vorba de romancieri. Cunosc un scriitor care, ca să-și servească personajele, a învățat croitoria și portugheza. Dar cunosc și un alt scriitor, persoană de altfel foarte serviabilă, care nu și-a găsit niciodată condeiul când s-a așezat să-și contureze personajele, deși le crease toate condițiile.

Cititorul își poate face o părere proastă despre mine, care, locuind tot timpul în castel, n-am găsit până acum răgazul să mă îngrijesc de o serie întreagă de lucruri. Niciodată nu e prea târziu. Așadar, am cotrobăit prin cufere, prin vechile, mucegăitele dulapuri, și am inventariat lenjeria (schimburile de pat au nevoie de acul și ochii unei gospodine), costumele de lucru și cele pentru ocazii festive, inclusiv cele de epocă de pe manechine (roase, împuțite!), am studiat îndeaproape vesela, serviciile de supă și de tort, paharele și cupele de toate felurile și proveniențele, seturile nenumărate de tacâmuri, vasele pentru diverse utilizări. Mi-au trebuit zile și nopți spre a le trece toate prin mână, însă m-am lovit de totala mea ignoranță în ce privește stilurile, epoca, felul materialelor. M-am așezat la munca migăloasă de identificare (biblioteca are cataloage și enciclopedii), punând la sufragerie (cu severe instrucțiuni pentru Străvoiu și Panait) numai piesele disparate, uzate, mai comode în timpul frugalelor noastre prânzuri, trimițând în vitrine, pentru exclamațiile turiștilor, piesele de artă, rarele, unicatele, sofisticatele. Colonelul a protestat:

– Dacă nu-mi serviți masa în farfuriile de Meissen, nu văd care mai e plăcerea de-a locui între aceste triste ziduri...

– Ți-aș da dreptate, colonelule, a spus Ieronim. Nu pot s-o fac. O piesă stingheră lucrată de un mare meșter tâmplar la începutul secolului XVI, o oglindă venețiană pe peretele cu calendar și barometru, două-trei tapiserii între preșurile trase de fabrica din Cisnădie nu fac altceva decât să-ți învedereze, prin comparațiile la care te invită, că arta de-cade, că meșteșugurile degenerază...

– Te contrazic vehement, domnule, s-a ascuțit colonelul. Mergând pe stradă, întâlnesc o mulțime de femei urâte, dizgrațioase, cu mers lăbărțat și îmbrăcăminte cum nu se poate închipui mai caraghioasă. Dar întâlnesc, după această oribilă paradă, și-un exemplar de-o desăvârșită, fermecătoare frumusețe. Descoperirea acestui exemplar îmi dă certitudinea că speța nu a pierit, am dovada în față. Ochii mei păstrează pentru lung timp modelul și mi-e de-ajuns. Îmi place să mi se amintească din timp în timp la ce înălțime au urcat ideea și iscusința: privind farfuria de dinaintea mea, covorul fin așezat la căpătâiul patului, un scaun lucrat de-un celebru ebenist... Atât îmi pasă ce face arta dumatiale.

– Artă înaintează, a spus retrăgându-se în răceala lui obișnuită Ieronim. Nu despre ea e vorba: mi se pare că trebuie să fie o legătură între noi și obiectele pe care le folosim. Sunt lucrări, ca de pildă o gavotă sau un madrigal, care înalță spiritul la înălțimea meșterilor făurari, legătura ne-o facilitează picupul, radioul, magnetofonul, care traduc în monedă mărunță neprețuitul. Folosința e de vârsta noastră, nu întâmpinăm dificultăți a o exercita, imediată. A pune însă sub botinele astea grele un covor persan e nepotrivit, chiar dacă el îmi amintește de geniul unor meșteri neântrețuți. Așază un Rubens în apartamentul dumatiale bucureștean, și vei dărâma întregul bloc. Am luat un exemplu tranșant. Ei bine, cum nu e posibil să ne procurăm un Rubens....

– De ce nu? a sărit colonelul, prețurile au scăzut...

– ...cum nici măcar un Cuyp nu ne e accesibil, aducem pe perete tot felul de reproduceri, una trasă de-un atelier de duzină, alta de un pictor oarecare, ne mulțumim cu ce găsim. Și asta nu e tocmai rău. Năravul însă tinde să se lățească și, cu vremea, umplem casa cu piese

ce nu se leagă în nici un fel una cu alta și nici toate cu noi, care rămânem stingheri între ele... În cazurile fericite, se inversează situația pe care mi-ai arătat-o înainte: ai toate încăperile pline cu fine rarități, în mod fatal se strecoară (dacă nu invadează) unul sau două obiecte purtând lucios semnul fabricației ordinare: ele îți amintesc că lumea e urâtă și că gustul a decăzut. Nu-i în fiecare zi duminică...

– Depinde de mine să fie duminică... Într-o zi lungă și zbruciumată, zece minute de duminică sunt consolatoare.

– Este modul dumatiale de-a gusta lucrurile, a spus Ieronim și în spusele lui s-a prefirat o scamă a părerii de rău: eu nu-rni îngădui nici o clipă de răgaz...

– Am remarcat. Îți place sordidul! a hohotit colonelul. Te-am surprins mai mulțumit îmbrăcând un pulover vechi aproape zdrențuit, bombănind de câte ori ți s-a cerut să întâmpini un oaspete, pentru că erai obligat să te schimbi și să apari în ușă parfumat...

– Da, simțind că cineva e nemulțumit de mine, mai exact spus nemulțumit de calitatea mea prezentându-se în orice fel de haină. Prefer obiectelor rare, fine, un amfitrion de bună calitate. Spiritul meu nu-l dau pe farfuriile dumatiale de Meissen...

– Spiritul se înfățișează mai limpede între obiecte fine, e mai la largul său. Între forme vulgare cuvântul subțire se pierde.

– Acolo unde mă plasez deschizând o conversație aerul e atât de rarefiat, că formele, culorile, structura lucrurilor nu mai au nici o importanță. Gândul frumos și fraza atent răsucită lasă în urmă, ca vulgare, cele mai alese calități ale obiectelor... Clădirea urcată în azur de ele e severă ca o catedrală...

– Eram pe front, rezervă a liniei întâi. Seara, în bivuac, mă surprindeam alunecând într-o stare morală oribilă. Aș fi alunecat așa până la cine știe ce nesăbuiță, dacă ordonanța nu venea să-mi servească ceaiul într-o ceașcă chinezească adusă cu cele mai mari precauții în cuferele mele. Ținând-o între palme, inima redevenea tânără și spiritul din nou luptător. Același lucru se-ntâmpla și-n iureșul bătăliei, când luam în mână binoclul de mare precizie, un Zeiss, sau porthartul, primite în dar la înălțarea în grad...

– Moralul dumatiale, colonelule, nu disprețuiește frivolitățile...

– Mă voi strădui să nu înțeleg ironia... Apreciază-mi sinceritatea, sper că nu te îndoiești că îți vorbesc cât se poate de serios.

– Nu mă îndoiesc, ce te face să crezi? În ce mă privește, eu plec de la constatarea că, de-a lungul întregii mele vieți, am avut parte de mulțime de semne ale precarității și sordidului. Firește, ele mi-au format într-un chip anume ochiul. Obiectului fin și ales i-am văzut din primul moment umbra, inconsistența. Cum nu puteam suporta ideea că toate lucrurile sunt nimic, mi-am trimis vederea mai în adânc și am descoperit că vasul de Sèvres și *secréttaire*-ul Ludovic al XV-lea stau vertical datorită numai puterii privirii și spiritului meu. M-am lipsit de obiecte (într-o lume sordidă nici nu e ușor să le obții), mobilându-mi spiritul cu ideea lor, cu raporturile dintre diferitele forme și existențe. Sărac ca toată lumea, iată cât de bogat sunt! Și nu jignesc pe nimeni admirându-mi bogăția, colecțiile... Pentru că, iartă-mă, ceașca duminică împinsă în apropierea liniei întâi jighește... Soldații își beau poșirca din gamele.

– Nu, un vechi obicei cere ca duminică trupa să primească vin în pahare subțiri, a spus colonelul. Sunt momente importante când, printre șrapnele și încrucișări de proiectoare, atelajele transportă farfuriile și argintărie pentru oșpețe...

I-am lăsat pe amici să se sfădească pentru o cauză ciobită, am continuat cu problemele de igienă. Am înțeles că săpunul trimis de la Sibiu e de bună calitate, tot astfel șervețelele creponate, dar că folosirea lor e permisă numai în zilele când se prezintă spectacolul și numai de turiștii în trecere pe la castel. I-am făcut reproșuri lui Panait, el a ridicat din umeri, împăcat cu dispozițiile. Am trecut la modificarea structurii acestui om cumsecade, i-am exersat pe pagini separate noile caractere, a fost nevoie să-i tratez vezica biliară, prea lenevoasă, unde se înfiripă atitudinile mai ferme.

Cred că am reușit, fiindcă n-au trecut două zile și am citit, afișate pe ușa cabinei lui de la parter, următoarele: „Personalul castelului are drepturi egale la săpun și șervețele cu întreaga suflare”.

„Aparențele păreau să confirme?!” Iată ce însemnează să nu privești cuvintele ca pe-un tablou! Nici nu trebuie să te afunzi la sens, ajunge să privești. Atât. Patru litere din zece, și ești lămurit. Ieronim regreta că n-a fost sărguincios la latină, a trebuit să înfrunte multe baricade, unele

lexicale, în vremea când s-ar fi convenit să stea cu burta pe carte... Pe-atunci se mișcau prin liceu tot felul de derbedei, îi terorizau pe elevi și-i somau să se ocupe cu orice alte lucruri decât... Și lipsurile... Lasă că și profesorii pe care îi avusese... Se chinuia acum să dezlege câte un text latinesc, uneori întrevedea unde putea să ajungă dacă... Sistemul școlastic, atât de învinuit de moderni, nu era chiar așa de tâmpit: îți înălța în minte o schelărie ce izbutea să-ți dea măcar sentimentul că spațiul de sub ea poate cuprinde o catedrală... Chiar și formulele mnemotehnice, poeziile alcătuite din prepozițiile de folosit la nevoie, aveau folosul lor... Dar Greaca? N-avusese parte de nici o oră, materia fusese alungată tocmai când trecea în cursul superior.

Asculta adesea Radio Atena, rămânea fermecat de limba peninsularilor și, desfăcând câte un cuvânt din armonia spuselor, îi admira forma desăvârșită, tăria care l-a păstrat până în zilele noastre, răspândindu-l în limbile întregii Europe. Cuvinte venite din greaca veche, se puteau recunoaște repede, rămase sau readuse pe limba crainice de o nevoie adâncă de cuprindere a realității în chipul cel mai direct și precis. Să fie o cale mai potrivită învățarea limbii grecești moderne, neogreaca, pentru a ajunge la cea veche? Cum, spre a porni săpături arheologice este nevoie să calci mai înainte pe suprafața ușoară a pământului așa cum se-ntinde ea astăzi... S-ar înțelege că un tarabagiu oarecare din Pireul actual are mai direct acces la tragică Antichității... După informațiile pe care le avea, tarabagiul numai de arheologie și lingvistică nu e preocupat... Îl auzi pe câte unul din Ploiești laudând peste măsură virtuțile dacilor strămoși, dar toate purtările lui sunt piezișe față de ele...

Ascultând-o pe crainica grecoaică, Ieronim se minuna câte cuvinte spun exact ce știm că spun, pentru că le avem și-n limba noastră, ne e ușor să prindem gândul... Și, mai pune în coș și marfa adusă de tehnica și știința modernă, care reînvie cuvinte adormite, de preferință tot grecești: aproape întreaga terminologie a categoriei se întemeiază pe lexicul grec. Fantastica fertilitate se explică lesne: samânța străveche a fost de cea mai bună calitate.

– Zici că „aparențele păreau”...? Domnule Străvoiu, domnule Străvoiu! I se adresa așa numai când se pregătea să-i dea un ghiont.

Străvoiu, scriind o carte poștală („pot să jur că îi scrie prietenului aceuia, strecurându-i unele noutăți despre colonel, poate chiar despre mine...!”), se prefăcea că n-aude reproșul. Când Ieronim izbuti să-l scoată din izolare, șirul discursului început se rupse, așa că nu găsi altceva de zis decât:

– Dimineața e prea frumoasă ca să rămânem în redacție... Ce-ar fi să facem o plimbare pe coline? Firește, împreună cu tinerii... S-or fi trezit? I-ai văzut astăzi?

Ocoliseră șanțurile dinspre est ale castelului, trecuseră pe la moară, ieșiseră la drumul de care ce tăia câmpul în direcția Zărneștilor.

Țăranii începuseră cositul, parte înaintau cu nădejde, alții „siripeau” ce strânseseră cu două-trei zile în urmă și acum se zvânta la soarele arzător, un bătrîn bătea coasa și fluiera o melodie zadarnică, fără cap și coadă.

Simona mergea alături de paznic (Panait închisese poarta fără cea mai neînsemnată muștrare de cuget, lumea muzeul e închis iar dacă vreunui de la raion îi vine pofta să-l caute, n-are decât să citească biletul lăsat într-un cui pe scândură: „Plecat la rotar, vin imediat”), Ieronim, flancat de cei doi tineri, întârzia adesea, ca să le dea bună-zuia oamenilor și să schimbe cu ei câteva vorbe.

– Sămânța bună răsare viguroasă și după două veacuri, spuse. Am vrut să spun: după două milenii, se corectă el. Uite, mă săcâie aparatul ăla al tău, Străvoiu. Nu-mi pot urmări gândul. Ori îl închizi, ori te îndepărtezi și-l ascuți în voie. Măcar spune ceva interesant?

Străvoiu nu binevoi să dea radioul mai încet. Zise vrăjit:

– E o emisiune grozavă: „Dulce-i limba ce-o vorbim”... O ascult în fiecare săptămână.

– De unul singur? Pe noi de ce nu ne-ai invitat? O emisiune frumoasă mă interesează și pe mine... De ce nu mi-ai cerut să tac?

– Vorbeați, n-am vrut să vă întrerup... Dar să știți, vă ascultam cu cea mai mare atenție...

Ieronim se opri, îl privi țintă, simți (el, omul fără fiere, așa îl numise o dată colonelul) că sângele urcat în tâmpile îi va izbucni prin urechi:

– Ne ascultai – și pe mine și pe conferențiarul de-acolo – cu cea mai mare atenție!

– Vă asigur.

– De altfel, spuse Ieronim pășind apăsător, acest fenomen extraordinar nu-l întâlnesc prima oară... Ai desigur prieteni doctori, profesori, ingineri, artiști... Intră dumneata în casa unuia și, după ce îți va întinde mâna, vei vedea ce face gazda...

– Va deschide radioul sau televizorul...

– Exact. Mi-ai înțeles gândul.. Ei bine, acest obicei mi se pare criminal... Mai exact: sinucigaș. El îmi dă, mai lămuritor decât, isteriile colonelului, măsura precisă a stării de alterare a spiritului lumii de azi. Omul, îngrijorat că nu va prinde din prima clipă avertismentul catastrofei, nu acceptă să se desprindă nici un minut de sursa lui de informații...

– Dar dacă mie îmi place? se apără Străvoiu,

– Rogu-te, nu mă întrerupe. ...Ca și cum un avertisment recepționat cu un sfert de ceas mai devreme ar mai ajuta la ceva... Obiceiul e taxat îndeobște ca expresie a lipsei de bun simț, carență în educația respectivului. Poate fi și asta. Dar simptomatologia anunță o suferință mult mai gravă: omul a uitat de sine și nu se simte sigur pe picioarele lui decât având ca sprijin bastonul unei muzici sau vorba potolită a unui vorbitor. Cunoști, tinere, că pe măsură ce ne integrăm mulțimii, singurătatea noastră devine mai adâncă?... E un fenomen ușor de citit în zilele noastre. Și înainte vreme individul avea un însoțitor, era Dumnezeu din cer, veghetorul, îngerul sau dracul, în aerul pe care îl respira se mișcau fel de fel de ființe nevăzute... Aveau marea calitate de a nu vorbi... Se exprima indirect, cu o desăvârșită discreție, în semne echivoce lăsând individului întreaga libertate de interpretare, neștirbindu-i inițiativa... Și-apoi, mesajul i se adresa numai celui vrednic să-l primească, era unicat, luciul de produs standard îi lipsea... Te minți, Străvoiu, închipuindu-ți că dacă intră simultan în toate urechile, mesajul e mai adevărat și mai important. Dar tu nici nu-l auzi, necum să-l mai și înțelegi... Cât privește rolul lui orientativ, să nu mai vorbim: rostogolirea în ureche, neîncetat, a imensei cantități de informații, te blochează și te condamnă la nemișcarea statuii...

– Glumiți, dom’ Ieronim. Vedeți-mă cum merg... Ar trebui să acceptați că, întâlnindu-se pe unde și casete, oamenii se află mai aproape unul de celălalt.

– Aș fi de acord cu dumneata dacă frica ar locui la înălțimea frunții. Dar ea mușcă glezna. Ghemuit, omul nu e mai apărat decât când se află în capul oaselor...

Simona, care își încetinise mersul și se alăturase celor trei interveni:

– Eu una, aștept ziua în care sateliții de comunicații vor transmite prin megafoane, din înălțime, programele care să-mi țină de urât... Muzică universală, că de vorbire mă lipsesc...

Ieronim izbucni în hohote de râs. I se adresă lui George:

– E spirituală logodnica dumneavoastră...

– Ce-a spus? Întrebă Străvoiu, bucurându-se că atmosfera se însenina.

– Cum, n-ai auzit?

– Eram atent la dulce-i limba... Zice Graur că nu-i corect să spunem „Unii șoferi emană alcool...” însă dacă eu înțeleg, ce nevoie să mai schimb ce s-a zis...

– O veni într-o bună zi generalul. Te spun unchiului și nu garantez pentru urechile dumitale. Apropo: colonelul unde a rămas?

– A dispărut încă înainte de-a se lumina de ziua, spuse Panait. L-am văzut trecând în vârful picioarelor prin fața ferestruicii mele: era în șort, avea rucsac în spate, purta pe cap o pălărioară tiroleză.

Se înapoiau pe drumeagul ce trece prin sat. Cosașii ajunseseră până la marginea pădurii, *siripiseră* fânul și acum se adăpostiseră sub un stejar rămuos, să-și ia gustarea. Radioul lui Străvoiu, neatins de observațiile de mai înainte, îi trăgea cu rockul.

Ieronim le spuse prietenilor lui:

– Închipuiți-vă că ideea domnișoarei Simona s-ar realiza. Am avea zgomot de fond tot timpul, ziua și noaptea... Oamenii știu necăjiți, care vorbesc o limbă atât de veche, ar începe să ciripească un esperanto de tot hazul, uitându-și-o pe-a lor... Babilonul, domnilor! Dar poate că, printre altele, ar înțelege și că strădania lor se numără printre cele mai zadarnice și fără preț din câte sunt... Buletinul bursei din New-York sau Tokio le-ar învedera că produsul lor abia de valorează câteva parale... Răbdători și risipiți, de-a lungul secolelor, s-ar aduna sub un stejar ca acela și ar chibzui dacă să mai cosească înainte sau să arunce uneltele și să plece în lume... Știau că trebuie să plătească, nu înțelegeau

că vor rămâne pe vecie îndatorați... Vor afla, în sfârșit... Vezi, domnule George, ce le lipsea? Le lipsea informația la zi, ultimul avertisment...

Vioiciunea, buna dispoziție a Simonei avea două explicații: prima, trecuse printr-o febră care o sleise, dar îi dăduse, îndată după însănătoșire, o poftă nemaipomenită de libertate, de aer, de prietenie; viața la castel, noutatea peisajului, cunoștința acestor oameni trăind fără griji, în inactualitatea deșăvârșită pe care o visase în orele plicticoase de școală, o fermecau. Trecuse repede de la vioiciune la exaltare, din momentul în care logodnicul ei, așteptat de treburi urgente și dificile la București, și el fascinat de viața de aici, o anunțase că amână întoarcerea în capitală; va da a doua zi un telefon și va aranja, va amâna sau va renunța..., în fond, spusese, cauza pe care intenționa s-o apere (un partaj) era dinainte pierdută. Fericirea vine pe negândite, mai spusese, inteligent e numai cel care știe să o prindă de pulpana anteriorului și să nu-i dea drumul cu una cu două...

Cea de-a doua, mai neclară, însă cu atât mai puternică și mai mistuitoare, era că, pentru prima oară în viața ei, se simțea îndrăgostită.

Lunga plimbare pe drumeagul fostelor domenii ale castelului, prin poienile unde întâlneră cosașii, o întăriseră în convingerea că descoperise o față necunoscută a lumii și aceasta numai datorită Lui, bărbatului bărbat pe care îl întâlneră.

– Cu riscul de-a vă jigni, îi spuse portarului, nu mă pot abține de-a exprima uimirea mea că un om ca dumneavoastră, cu – cum să-i spun? – o funcție atât de modestă, întreprindeți cercetări și scrieți articole pentru o revistă... Vă cer iertare, această noutate e tulburătoare... Ce studii aveți, domnule Panait?

– O, domniță, observația și întrebarea dumitale îmi fac plăcere, pentru că nu întâlnesc prea des ocazia de-a vorbi despre studenția mea la Sorbona... Da. După ce îmi susținusem cu brio examenele pentru anul doi la Litere și Filosofie, la București, m-am îndrăgostit demențial de-o actriță de la *Savoy*. Minunată femeie: de-o frumusețe răpitoare, înzestrată cu toate darurile unei curtezane de înaltă clasă (urmase pensionul, îi făcuse zob pe cei de la Conservatorul de artă dramatică, frecvența numai cercuri selecte, adesea Palatul), desăvârșit

neștiutoare a mizeriilor vieții (ceea ce, nu mă jenez să spun, sporește extraordinar disponibilitățile amoroase ale unei femei), răsfățata de Lizeta (acesta îi era numele, așa era trecută și pe afișul teatrului, talentul și celebritatea dispensând-o de banalul nume de familie – Ionescu), m-a ales pe mine dintre zecile ei de admiratori...

Pe-aceia vreme, puteți să vă imaginați, eram tânăr, frumos, spiritual, dispuneam de suficiente mijloace pentru a duce o viață de student fără griji, tata mă amânase la armată (era prieten cu întregul Mare Stat Major), colaboram adesea la „Pagina bisericii” a ziarului de mare răspândire „Universul”, aveam un nume...

– Deci, ați scris încă din tinerețe...

– Îmi făcusem un nume publicând la „Gorjanu” o plachetă de versuri...

– Cu toate acestea, adăugase Simona, ceva îmi spunea că sunteți poet... Am eu intuițiile mele...

– Da. Însă n-am perseverat. Poezia, nu pot să înțeleg de ce, mă ține încă la distanță... Când ești fericit, scrii până îți amorțesc degetele... Or, pe-atunci eram fericit și, habar n-aveam prin ce mărcinișuri mă va purta viața...

– Prin definiție, fericirea n-are zile multe, filosofase Simona, dar își mușcase neîntârziat buzele care pronunțaseră asemenea sentință. Spera ca fericirea ei de-acum să n-aibă capăt.

– Da. Așa este. Tata a aflat curând de legătura mea (se găsesc întotdeauna destui binevoitori!), mi-a făcut o scenă de pomină, mi-a pus pe cap un pisălog de colonel, ca îndrumător...

– Un colonel! Nu cumva domnul...

– Ei, domnul! Colonelul Alexandrescu nu era pe-atunci nici locotenent...

– Ce tânăr! se bucură Simona.

– Tutorele meu (că altfel nu știu cum să-l numesc) mă urmărea pas cu pas, la facultate, la *Savoy*, prin restaurantele pe unde înnoptam... într-o zi, la Sinaia, când tocmai pierdeam al dracu’ la ruletă, apare din senin, îmi face o scenă de neuitat, o jighește public pe Lizeta. N-am mai putut suporta: l-am pălmuit. Bestia, în loc să se plângă tatii, s-a adresat justiției, că avusese martori.

Am fost nevoit să plec la Paris...

– Colonelul Alexandrescu ar fi dorit și dânsul să... Dar începuse războiul, mi-a povestit cât a suferit...

– Da. Mi-a povestit și mie... Așadar, ca să scap de urmărire, să nu-l expun pe bietul taică-meu dezonoarei... Un fugar se desprinde nu numai de tot ce i-a fost drag (mă gândesc la Lizeta), plătind cu propria lui inimă pentru fapta nesăbuită, dar și de creditul de care se bucura: tata m-a dezmoștenit. Era un om dintr-o bucată, un caracter. Orfan pe străzile Parisului.

– Ar fi putut urma cursurile celebrei Școli de la Saint-Cyr...

– Cine?

– Colonelul. Dacă izbutea să plece. România mobiliza, începuseră concentrările. El, ca soldat...

– Fără știrea tatei, continuă Panait, ascunzând adevărul, am apelat la un prieten al său, care mi-a întins un blid de linte și m-a încurajat să-mi continui studiile. Am făcut șase luni la Sorbona, Sociologia. Universitatea a fost obligată de ocupații să se mute în sud. M-am retras. Cum nu se cuvenea să-i fiu povară binefăcătorului meu, am plecat în Belgia. Au urmat zile de nepovestit: am fost rânduș într-o fermă, apoi profesor de franceză al unor copii nemți, mai târziu bucătar la popota ofițerilor germani din Liège..

– Și Lizeta?

– I-am scris zeci de scrisori, n-a binevoit să răspundă o dată. Poate că mi-a răspuns, însă poșta... Europa aceluia timp... Doar tata, prin curier militar (v-am spus că avea relații), o scrisoare cu păreri de rău, mă iertase, prin ’42... Să fac ce-oi ști, să mă întorc acasă, că el își așteaptă sfârșitul.

– Colonelul are familie? se interesă Simona.

– Nu mai are pe nimeni. Cineva mai întreabă din când în când de dânsul, îi dă aviz la Moeciu, se duce la telefon și...

– O femeie?

– Un camarad, fost coleg la Mănăstirea Dealu...

– Oh! Oamenii țin la el, nu-l uită... E atât de bun...

– Da. Au trecut doi ani până m-am întors acasă... într-o vreme nemții bănuindu-mă că simpatizez cu belgienii, m-au deportat în Silezia. Am lucrat într-o țesătorie... Oho, prin câte am mai trecut!

– Mi-a povestit suferințele lui pe front, începu Simona, văzându-l pe colonel, atunci doar maior, trecând un râu pe pontoane, luând comanda batalionului, căci comandantul căzuse, nemaiurmărind cum ajunsese Panait acasă, îi înfățișase scene oribile, ea tremurase pentru viața lui, aseară, lângă șemineu, pe când ceilalți se-ntremau cu un clondir de țuică în sala numismatică... Acele momente mi s-au întipărit adânc în suflet. Bietul de el...

– Lizeta, a mai continuat Panait, Lizeta s-a retras la părinții ei, la țară, locuia la Moreni. N-o mai puteau lăsa pradă aventurii, vieții de noapte, speculei care creștea. Kilogramul de salam ajunsese să se vândă la Niculescu cu trei milioane de lei...

Simona îl urmărea, ca printr-un binoclu, pe colonel. Acum se afla pe-un deal, în fața unui cort, înaintea unui general cu baston, alături câțiva ofițeri desfășurau o hartă, să ne uităm și să calculăm, spunea generalul, să ne convingem că bateriile noastre trag până acolo, nu trag, domnule general (vorbea Alexandrescu), vă rog să aveți deplină încredere în ochiul meu de infanterist, riscăm să fim secerăți sub cota 300, unde ai învățat topografia, domnule maior? a zis ironic generalul, ca să vezi ce greșeli se pot făptui când nesocotești experiența oamenilor, pentru că, la articolul (Simona nu-și mai amintea care) din Regulamentul desfășurării marilor unități, se prevede clar că nu poți aprecia distanțele decât dacă... Colonelul, atunci încă maior, s-a supus ordinului, generalul și-a schimbat locul de observație mai sus, pe-o muchie de stâncărie, a văzut cum unitatea mășăluiește pe drumul desfundat ca să-și ocupe poziția sub streășina unei păduri, descoperită, firește, nu fiindcă ar fi fost principal împotrivă să sprijine cu artileria temerara acțiune, ci pentru că pur și simplu nu dispunea în acel moment de muniția necesară, aprovizionarea fiind tăiată și...

– Am vizitat-o de îndată ce am revenit. Tata murise. Am găsit-o înfloritoare dar resemnată, strălucirea ființei ei se stinsese. Mi-a mărturisit că se plictisește de moarte, că unde-s zilele minunate de odinioară, intenția ei e să se ducă la o mănăstire, știe ea una în apropiere de Focșani... Unghiile mâncate de-atâta spălat, nu tu un cinema, o chermeză... I-am dăruit o rochie belgiană, luasem două, din economii, câtă plăcere când a îmbrăcat-o!

Cum îți așterni, așa vei dormi, spusese colonelul, înaintarea s-a produs sub ochii inamicului, în câmp deschis, tocată mereu de două mitraliere așezate nu știu unde, pe clinul cotei, că dacă știam... El, mereu în fruntea băieților. Ajunseseră la liziera pădurii doar câțiva, unitatea – vreau să spun grosul infanteriei – zăcea prin șanțuri, unii răniți, alții morți, terenul prezenta denivelări, plutonul de sprijin abia pornise, sub comanda răposatului Berbecaru, om de-o vitejie neasemuită. Generalul, sus. Vedea cu ochii lui, prin luneta cu două obiective răzlețite (noi îi ziceam *Melcul*, preciza colonelul, bucuros că își poate aminti acest amănunt) cum se risipește bunătațe de trupă, neputincios. Spera să apară de undeva sprijinul aviației, transmisese coordonatele poziției prin telefon, aviația întârzia...

– Orice acțiune, chiar și retragerea, trebuie să aibă în vedere cel puțin două arme, explicase colonelul, care se gândea acum ce salvatoare ar fi fost câteva blindate. Conform articolului 3 din Regulament, regulament care, draga mea, se-nvață în anul întâi.

Pe mulți mari și imbatabili strategii i-a pierdut orbirea. Generalul, cu toate că privea prin melcul lui, s-a lăsat condus la înfrângere. Eu, vigilent, continuase colonelul, căci odată văzut în marginea pădurii, am chemat la mine pe toți comandanții de batalioane (minus Berbecaru, carecăzuse) și le-am înfățișat bărbătește situația. Aveți sau nu încredere în mine? le-am spus, lucru nerecomandat de regulament, și pe bună dreptate, fiindcă întrebarea trădează un capăt de îndoială, ezitarea. Mi-au răspuns toți (minus Berbecaru, el nu mai putea răspunde la apel) că ordonați, acum cum ne-o fi scris. Le-am arătat pe hartă unde ne aflăm (mulți credeau că am depășit cota 300 și s-au arătat mirați), le-am ordonat să preia comanda unităților, mai ales companii și plotoane, acolo unde comandanții au pierit sau rătăcit, să se bizuie pe rezerviști, îndeosebi pe învățătorii satelor, să se regroupeze în pădure și să aștepte ordinul meu.

Altă soluție nu mai era. Oamenii s-au regroupat, au fost completate cu rezerviști locurile și comenzile, s-au săpat tranșee și s-a servit masa. După masă, atacul. Cota a fost cucerită. Colonelul a vrut să-i raporteze personal generalului izbânda, generalul părăsise însă câmpul (colina), ar fi strecurat în cuvintele raportului unele necesare ironiei la felul cum pot să cadă în eroare marii comandanți,

– ...plătind peșin greșeala cu viețile atâtor tineri de nădejde, spusese colonelul, ai cărui ochi atât de pătrunzători, cum s-a văzut, apreciaseră bine situația, și acum, când povestea, erau în lacrimi...

– S-o fi întors din incursiune? întrebă Simona.

– Cine? făcu Panait.

– Cum cine... Mi-ai spus că a plecat în zori, echipat...

Rugat (îndemnat, implorat, somat) de prietenul lui să-i dea relații cât mai elocvente despre colonel, Miltiade Străvoiu pusese pe hârtie această ispravă a militarului, dar în altă variantă. I-o trimisese acelui pisălog, la Sibiu, păstrase copia și i-o înmânase lui Ieronim, pentru revistă. Împușcase doi iepuri dintr-un singur foc.

Fusese foarte scrupulos cu faptele, îl pusese pe colonel să i le povestească și a treia oară – de două ori i le povestise fără să-l roage, o dată prin aprilie, când le mâncase dihorul găinile, a doua oară cu ocazia repetițiilor la „Dragonul înamorat”, rândul intrării lor în scenă venindu-le mai la sfârșit.

Faptele erau într-adevăr extraordinare, colonelul (atunci căpitan) atinsese cu fruntea cotele cele mai înalte ale eroismului, dar amănuntele erau diferite:

Trecuseră un pod de pontoane, ocupaseră fără mare efort malul dimpotrivă, când un agent de legătură l-a anunțat că e chemat la general. A încălecat calul manutanței, a zburat ca-n vis la comandamentul instalat într-un cort sub cota 300, în ajun cucerită de vânătorii de munte ai lui Protopopescu Gh. Aurelian.

– Uite ce e, dragule, l-a întâmpinat generalul: după cum desigur știi, aseară cucerirăm cota asta. Inamicul, furios de pierderea ei, se regroupează dincolo de păduricea de salcâmi. După spusele cercetașilor mei, au adus întăriri. Nimeni nu poate să-mi spună câte, de ce fel. Probabil au și blindate, deși ascultătorii n-au înregistrat nici cel mai mic zumzet de motor. Câți oameni ai în poziție?

Căpitanul îi spuse că din compania lui căzuseră foarte mulți, că trupa e sleită după ultima incursiune dincolo de gardurile de sârmă ghimpată și că, ostășește apreciind, nu vede cum poate reintra atât de curând într-o nouă luptă:

– V-am cerut completări, le-ați aprobat, însă n-am văzut un om. În plus, permiteți-mi să raportez cu tot respectul, noaptea trecută mi-a fost foarte rău. Am în continuare amețeli, dureri...

– Care a fost părerea medicului?

– Iertați-rnă, domnule general, nu l-am chemat.

– Se poate, dragule? Și, luându-l amical pe după umeri, l-a întrebat ceva la ureche, ca să nu audă aghiotantul.

– Eram sigur că la asta v-ați gândit, răsă căpitanul. Nu, domnule general: mă chinuie de moarte niște nenorociți de trânji.

– Așa? izbucni generalul. Și pentru acest fleac să amîn lupta? Totul e pus cu amănunțime la punct. Hai în fața hărții să-ți arăt ce ai de făcut.

După ce că trecuse așa de repede peste suferința lui, acum îi arăta pe hartă cum se poate realiza imposibilul.

Atacul trebuia să se dea imediat, desfășurare mincinoasă pe stânga (cu două-trei grupe), apoi pătrundere năprasnică, cu sprijinul celor două tanchete (terenul permitea), pe axul central, linie dreaptă în direcția hambarului sau ce dracu' o fi, scurtă repliere, snop și asalt înainte!...

– Îndrăznesc să vă atrag atenția că în centru suntem expuși focului concentric al tuturor gurilor de foc ale inamicului.

– Nu ai dreptate, căpitane, n-ai cercetat terenul: numai brazde desfundate, tot atâtea scuturi... Am cunoștință că se află acolo, (arătă cu bastonul) și câteva tranșee antitanc. Băieții le-au identificat. Apărați ca-n sânul mamei... Curaj, dragule!

Îi ordonase acțiunea, se conformase ordinului. Colonelul (atunci doar căpitan) adunase oamenii, le explicase planul acțiunii. Dar unul, Berbecaru, care se ocupase cu tot felul de afaceri – schimba cartofi și izmene pe ciocolată nemțească, vindea unor speculanți pâinea ostașului, o ținea întruna în joc de cărți, în tranșee și chiar în avanposturile din prima linie –, se simți dator să spună:

– Dom' general ce treabă are! Văzu câți ramaserăm? Nu vă sfătuiesc să-i ascultați ordinul. Pe răspunderea mea de om... Țineți-vă tare, nu vă-nvăț prostii... Și încheie cu o înjurătură.

– Nu ți-e rușine, Berbecarule, să vorbești așa? Unde te trezești? Asta se cheamă nesupunere și miroase a curte marțială!

Berbecaru, care comanda un pluton, o ținu pe-a lui, tot mai nedisciplinat, mai obraznic. Căpitanul se temu să nu se pomenească, Doamne ferește, cu vreun glonte rătăcit, mai știi de ce e în stare răzvrătitul? Mai ales că știa că o parte din trupă îi încuviințează împotrivirea... Atunci, ca un adevărat militar, trecu la cuvinte mai înțelepte, cu mai mult miez (În Regulamentul pentru desfășurare etc. se afla, pentru cine știa să citească, prevederea ca înaintea unei armate, parte integrantă a omenirii, să se purceadă cu mult tact, cu exemple din viața civilă, cu expresii foarte îngrijite, antrenând în dispozitiv chiar sentimentul, combustibilul atâtor fapte memorabile, mai ales când trupa a suferit decimări, risipire, impresiuni în stare să-i zdruncine moralul). Ridicat în picioare, pe-un dâmb ferit de ochii inamicului, el a evocat nădejdea pe care și-au pus-o strămoșii noștri în noi, a descris pe scurt sacrificiile și privațiunile pe care ai lor, cei de-acasă, le suferă ca să-i țină pe ei în prima linie, cât datorează fiii părinților și inferiorii superiorilor.

– Da, eu știu bine că acest război nu-i just, a spus textual, bine ar fi fost să nu fi fost, dar, dragi copii, de vrem sau nu, războiul există și n-avem de ales. Priviți-mă în ochi: am eu figura unui iresponsabil? Pot fi eu trecut în categoria acelor părinți care își împing la moarte pruncii doar pentru simplul capriciu? Ceea ce voi ați gândit. adevărul adevărat, ați gândit bine, laudă că în împrejurări atât de vitrege simțul uman nu v-a dispărut. Vă mărturisesc că și eu gândesc ca voi. Asta nu ne dispensează de-a executa cu toată dăruirea și entuziasmul ordinul primit. Dacă noi, eu, Berbecaru, Istrate, Căciulescu, Focșa, Boșcan și alții gândim, să nu uităm o singură clipă că deasupra noastră se află, suverană, o gândire și mai luminată – aceea a comandanților Marelui Stat Major – și că, lucru subliniat și de Regulamentul de desfășurare, ei poartă de grijă nu numai unui pluton sau altuia, ci întregii suflări înveșmântate în sfânta haină ostășească...

Citind din cartea *Tactica generală*, o capodoperă a genului, căpitanul găsi momentul propice de-a trece de la învățături și înduioșare la fermitate și apeluri. Memoria bună îi aduse în față acel pasaj (din sus-numita carte) în care se dădeau explicații, filologice și chiar mai mult, privitoare la expresia manu militari, care îi deschideau în față un

câmp de acțiune mai eficace, cu toate că mai îngust. El îi ceru lui Berbecaru să-și bată capul și să găsească el o altă soluție, dacă crede că e mai deștept ca ei toți, în frunte cu generalul.

Berbecaru, numit cu numele din matricolă, luat prin surprindere, se fâstâci și se ghemui în mușuroiul de furnici pe care stătea.

– Ei, gândiși, găsiși soluția? îl întrebă dulce căpitanul:

– Să ne dea, pentru încurajare, niscaiva țuică sau cafea...

– Iar cu tocmeala! strigă căpitanul, atât de tare că vorbele lui ajunseră cu siguranță până în aparatele de ascultare ale inamicului, aruncând o lumină nefavorabilă asupra stării moralului și a relațiilor interregimentare cu care ne mândrisem.

– A fost o figură de stil, îl scuză pe precupeț un sublocotenent, învățător de prin părțile Severinului. Berbecaru a vrut să spună să li se dea oamenilor pământ. Așa li s-a promis, așa trebuie să se facă.

– Li se va da. Fiecăruia după actele de vitejie depuse pe altarul patriei, declară solemn căpitanul.

Oamenii se risipiră, se grupară în jurul comandanților, se risipiră. Cuvântarea colonelului (atunci era doar căpitan, după luptă va fi avansat) avusese ecou în inimile ostașilor.

Ziua era splendidă, de-o limpezime desăvârșită, aerul înmiresmat de parfumul teilor în floare, un cuc cânta melodios dincolo de cota 300, iarba mare, necosită, undeva în vale șopotea încântător un pârâu.

Căpitanul gândi că natura e frate cu românul, avu chiar ideea să noteze în carnetul de operațiuni această constatare, avu un sentiment de compasiune pentru Berbecaru, oaie neagră dar tratabilă, se asigură că toți oamenii au ajuns la posturile lor.

Ridică telefonul și vorbi cu generalul.

– Ești un militar brav, Alexandrescule, îi spuse acesta. Am să te propun chiar astăzi la înaintare... Apoi, timp în care probabil și-a consultat ceasul, ordonă: La atac, căpitane! Fii atent la proiectilul fumigen pe care îl lansăm chiar acum. Aceea e direcția principală, nici o abatere de la linia dreaptă. Mult succes, dragule!

Așa a fost distrusă compania a IV-a a Regimentului 15 Infanterie, în ziua de..., din luna..., a anului..., își încheia Miltiade Străvoiu relatarea lui, bătută în două exemplare.

Oricine își dă seama că și versiunea lui era tendențioasă, deci neadevărată. Faptele au marele dezavantaj că pot fi interpretate și nu s-a născut încă omul care să pășească pe covorul obiectivității fără să se împiedice în cutele lui.

Din fericire, există încă două versiuni ale aceluși moment memorabil, scrise și cu mai mult talent, fără *ira* și fără *studio*. Aflate amândouă în mapa cu materiale a lui Ieronim, ținute de el în mare îngrijire, și pe care le va scoate la timp, pentru a arăta în chip irefutabil că o bătălie pierdută duce totuși la victorie, dacă are în fruntea armatelor un militar de calibrul colonelului Alexandrescu F. Mihail.

Viața de fiecare zi, într-un castel-cetate de dimensiunile și măreția celui în care locuiau, este un exemplu de ordine, activitate intensă și discretă și bună înțelegere. Un stup de albine nu se înfățișează mai bine. Sârguința și disciplina lui Ieronim impuneau, locuitorii zidurilor glorioase se simțeau rușinați dacă nu-și luau în primire posturile lor încă înainte de răsăritul soarelui și nu se apucau imediat de treabă, toate preocupările convergând desigur către principala sarcină – pregătirea revistei. Treptat, George Mateescu și fermecătoarea Simona s-au integrat programului, ritmului acestei vieți, exigențelor, Panait se îngrijise să mascheze cât se poate de iscusit prezența lor în dormitorul oamenilor de fier și să le prepare felurile preferate la prânzurile luate mănăstirește în comun. În eventualitatea apariției vreunui control, George se putea foarte bine prezenta drept muzeograful din Râșnov, pe-acela nu-l mai văzuse nimeni de mai multe săptămâni, un țaran îl întâlnise în București, făcea târguieli la „Bucur Obor”, încărcă tot felul de cutii într-o mașină cu număr de capitală, arătându-se fericit alături de-o frumoasă doamnă blondă, puțin cam trecută după părerea țaranului, extrem de elegantă și veselă, vorba aceluiași, foc. Schimbându-și repede fusta, așezându-și în față un șorț și-n mâini o mătură și-o găleată cu leșie, Simona putea oricând să se amestece cu femeile de serviciu, să plece pentru o noapte în sat, tot se obișnuise să facă asta și fără apariția inspectorilor și a contabililor, când dispărea pentru timp mai lung cu colonelul, bun cunoscător al terenului și al mijloacelor moderne de camuflaj.

George alcătuia scrisori amănunțite adresate corespondentului necunoscut de la Sibiu (Străvoiu îl învățase cum să le scrie și pe ce să se bazeze), le transcria de două și trei ori până ce le dădea gemenului să le bată la mașină și să le semneze cu numele lui – serviciul pe care i-l făcea acestuia era neprețuit, va avea vreodată puțința Străvoiu să se achite? –, Ieronim începuse să guste jocurile cavalești și, lăsând hârțogăria, întindea lungi partide cu Panait, actorul din Mediaș, atras de nurea Simonei, dar neaflând-o de cele mai multe ori, preluase responsabilitatea machetării revistei, Străvoiu dăruindu-se mereu mai pasionat lucrărilor de restaurare a armurilor pe care jucătorii și timpul necruțat le dezbumbau și le turteau cu vie repeziciune.

Când se aflau la castel, la datorie, colonelul și Simona îl asistau cu plăcere și dăruire pe inspectorul consiliului sau Bucureștiului la verificarea inventarului, obiectele trebuiau mereu reevaluate (căci prețurile lor creșteau pe piața europeană și, cine putea garanta? turiștii cu obiceiurile lor... Dragostea pentru obiectele de epocă...), emițând pe rând sau într-un glas opinii dintre cele mai autorizate despre

– ... aceste halebarde sunt false, scoateți-le din muzeu, ne facem de râs, oricine își dă seama... Le trecem la fier vechi, la casare, vine luni mașina și le ia...

– Dacă vine mașina, zicea domnul sau tovarășul contabil, aruncați acolo și cahlele sobei ăleia din antreu, faianță ce nu se mai poartă, dubioasă încă din secolul trecut, însă godinul da, să rămână.

– O armură de pitic, zicea Simona, e de neconceput ca unul din strămoși să fi fost atât de mărunț, și-apoi prea multele găuri și turteli îi scad valoarea, s-o casăm și pe-asta, dom' Ionescu, avem depozitul plin cu lucruri de adevărată valoare, de mare interes documentar...

– Se casează! aproba Ionescu, trecând în condica lui semnamentele piesei.

– Nu, tunurile sunt toate originale și în perfectă stare de funcționare! sărea colonelul, grijuliu să nu se înstrăineze sau să se dea la topit vreo piesă. Ca să fie convingător, se jura că le-a încercat, că le curăță și le unge săptămânal. Simona aducea mărturia unei conștiințioase îngrijitoare:

– Deși dânsul e infanterist din tată-n fiu! Dar însă (era destul de

deșteaptă ca să utilizeze și gramatica unei îngrijitoare), totuși întreținerea armamentului nu diferă, ori cureți țeava unei puști, ori pe-aceea a unui mortar. E chestie de igienă...

– Să nu mă încărcați pe mine cu lipsuri, filosofa Ionescu, satisfăcut că poate trece în condică „obiecte de luptă în perfectă stare de conservare”.

– Dacă vrea omul, ce nu-i stă în putință? zicea colonelul, în caz de conflagrație, nu e imposibil să gândești că aceste mândre piese pot reveni în arsenalele combatanților... S-a văzut, de-a lungul veacurilor, cum arme devenite vetuste se înnoiesc dintr-odată și trag mai eficace decât cele mai recente... La Ostrov, curând după trecerea avioanelor de asalt, au intrat în luptă plăieșii... Cu sânețele lor tradiționale, unii cu praștiile... Regulamentul desfășurării marilor unități prevede undeva (pot să vă aduc cartea) importanța factorului surpriză... Un strateg mai inteligent decât Goering ar fi combinat bombardamentele asupra Londrei cu tir apropiat și des de flinte și ar fi obținut demoralizarea pe care n-a obținut-o...

– Colonelul are dreptate, se repezea să confirme îngrijitoarea, instruită fără să știe în toate rafinamentele luptei moderne.

– Atunci nu ne-atingem de tunuri, deocamdată! hotăra Ionescu. Însă totuși, adăuga el, dacă în anul viitor ne sporește cota de fier vechi, eu nu mai pot face nimic. Cu un tun reformat și fără aspect muzeistic corespunzător salvăm un sac de numismatice...

Ieronim înregistra câtă ceapă a solicitat meniul într-o săptămână, scădea numărul cuadraților din totalul paginilor destinate dezbaterilor (revista trebuia să aibă și-o rubrică de dezbateri), peticea cu mâna lui tabla acoperișului bastionului, cu un letcon și un patent, îl aduna pe Străvoiu de la poșta din Bran (ce dracu' tot pierdea vremea pe la ghișee?) și-l îndemna să termine războiul Troiei, îl da afară pe Ionescu, gata cu inventarul, spunea, obiectele vor intra pe rând în studiile noastre și cine vrea să le cunoască starea o va afla din descrierea și desenele revistei, George o uitase din nou pe Simona, spunându-și că mai importante sunt îndatoririle față de cetate decât față de-un singur individ, fie acela și cu stea în frunte, Simona ducea lupte grele cu kolegele ei, două femei uriașe din Moeciu, amândouă neveste de

plutonieri, căutând să obțină de la ele discreție și măsură la scoaterea în sacoșă a legumelor din lăzile magaziei, Străvoiu amenința că va veni precis generalul, colonelul vedea în amenințarea lui împlinirea cererii sale de-acum patru decenii: niciodată nu e prea târziu când e vorba de sosirea unor întărituri.

O parte din zi, Simona și colonelul și-o petreceau în barbacan, studiind o veche hartă cu amplasamentul forțelor la Austerlitz.

O.R.W.O. 30-12, *Dihorul*. Unele dintre obiceiurile vechi, socotite astăzi eronate, s-au dovedit mai bune decât cele introduse recent, măcar și numai pentru faptul că erau mai simple, mai lesne de înțeles. O dată deprinsă lectura lor, regulile jocului pricepute, nu mai aveau motiv să întâlnești muchiile ascunse ale aisbergului. Albi cu albi, negrii cu negrii, așa începea povestea, tot astfel se încheia când venea vremea încheierii. Din primele cinci pagini ale unui roman, te lămureai cu cine ai de-a face: îl vedeai limpede pe eroul demn de admirație (pagina a doua), îl îndrăgeai (pagina a șasea sau a șaptea), sufereai amar pentru ce îndura (pagina a opta), sufereai mai puțin când întrezăreai că va ieși din toate cu bine (sfârșitul paginii a opta), jubilai odată cu el (paginile nouă până la cincizeci) și-apoi să te ții (până la două sute), răstimp în care îi învăța minte pe toți netrebnicii, pe hoți și șperțari, pe potrivnici, pe cei cu rămășițele și cu mentalitățile... Răzbea formidabil asupra celui rău, înfățișat sub multele și înșelătoarele lui chipuri (întotdeauna știai cine e și ce hram poartă): tipul acumula toate năravurile și păcatele lumii – găinar în primul capitol, hoț de bunuri publice în al doilea, tâlhar în al treilea și criminal în al patrulea... Autorul mergea rectilin înainte, din crimă în crimă, ajungea într-un timp la genocid, mai scădea ce părea numai întâmplător în iureșul coborârii pe scara viețuitoarelor, pornise la drum cu un netrebnic, acum netrebnicul se dovedea hârciog, mai apoi șobolan împuțit, în sfârșit vierme. Variațiuni se înregistrau numai în sectorul intensității disprețului: debuta cu palme meritate și se încheia cu trimiterea la ocnă, acolo unde îi era locul dintru început. Personajul rămânea mereu negru, nu renunța o clipă la mașinațiile sale, folosea cele mai perfide șiretlicuri și înșelătorii.

Un bun romancier lucrând în alb și negru se putea lipsi de sutele de pagini ale narației lui, piesele distingându-se de la pornire în bune și rele, cu puțină dibăcie îl putea găbji pe vrăjmaș din prima zi a cunoștinței lor, dar cititorul ar fi fost păgubit, el care vrea să știe și să învețe cum lucrează netrebnicii, care li-s procedeele, ce ușițe ar rămâne de încercat când deșteptul și vigilantul e pe urma lor. Cum scriitorul se identifică prea adesea cu eroii săi, e de admirat cât de bine știa romancierii să fie hârciogii, șobolani și viermi, puțini se mulțumeau să descrie numai imbecili. Ba, dacă mă gândesc bine, imbecilii erau favorizați – și pe bună dreptate, căci ei nu voiesc răul nimănui, n-au un plan al lor, se comportă în general civilizată, îndatoritor, nu li se poate reproșa că se înmulțesc repede, în bună înțelegere cu toată lumea...

Acum, noile obiceiuri, introduse prin contrabandă din alte literaturi, cer să înfățișezi personajul într-o mie de culori și nuanțe. Paleta pictorului e săracă pentru o cât de farmaceutică dozare. Te însoțești cu unul care dă semne și dovezi de bravură, îl vezi curând în derută morală și erizipel intelectual, îl surprinzi călcând flagrant legea și, când te-ai aștepta să-l vezi poprit, iată-l întorcându-se ca o căciulă, redevenind om de ispravă, cu defectele decimate de condeiul foarte fin al autorului, gata de sacrificiu... Mai dă-i romancierului trei pagini, și-l vei vedea pe producătorul atâtor ezitări, încurcături, dificultăți și dereglări, din nou pe postamentul luminos, zâmbind aparatelor de fotografiat asemenea unui actor de succes, învingător categoric în ciuda punctelor pierdute de-a lungul întregii partide. Era vorba de morală și de învățătură, romancierul te-ndeamnă să-l iubești pe acest model nemodel, știe tânăra Mimi de ce nu mai vrea să conteze pe eroii acestui bal de mahala: se-aștepta la un cavalier: nu-i decât un coate goale care se eschivează de la recensământul albilor/negrilor. Cu hermafrodiții nu vreau să am treabă, zice Mimi, ieșind din bal și trântind ușa, hotărâtă să-nceapă săptămâna următoare, la frizerie și coafură pariziană, cu noi succese în muncă. La tunsori moderne, ea știe că un chel nu are nevoie de șampon L'Oreal.

Dar acestea sunt perucile, trebuie să ne obișnuim să le filăm.

De regretat e și perioada de tranziție, numită și a șovăiehiicilor. Șovăielnicii locuiau și șovăiau în zona de penumbră, între frontierele

negru și alb, cu un picior (încă) în zona negrului, cu două scurmând teritoriul albului (nu, nu e o scăpare: aveau trei picioare și faptul nu, contraria pe nimeni!). Șovăielnicii, grosul populației înregistrate în acel timp, în romane bineînțelese, aveau motive să rămână tot restul vieții niște negri, ca urmare să primească după ceafă toate loviturile de care era în stare autorul. Dar viața... Viața nu stă pe loc, pregătește neîncetat surprize, galopează, sare garduri vii, poate arunca o copită și nimeni altul mai potrivit să o primească în creștet, de sub gardul unde s-a ghemuit, decât șovăielnicul, caracterizat printr-o nemișcare de statuie de ghips, vulnerabil ca și aceea.

Salvatoare pentru romancier a fost catastrofa: o revărsare a râurilor, un accident de cale ferată, spargerea unei bănci, moartea unui copil sau a unui văr merituos, încăierarea unor moștenitori pe tarlăua imprimăvărată a unei bătrâne. Șovăielnicii au venit dinspre gară, dinspre hambar sau administrația financiară, au dat cu ochii de dezastru, s-au decis pe loc pentru. Decizia anula șovăirea. Au tras piciorul din mocirla unde întârziaseră, s-au înseninat dintr-odată, au înțeles că locul lor e de mult în tabăra albilor, s-au întrebat cum de-au întârziat atât. Li s-a răspuns că, dacă au întârziat, locul din față e al lor. A fost tristă experiența, au spus șovăielnicii, trebuia să le moară nu știu cine și să se usuce pământul sub tălpi ca să se decidă, bine că veni catastrofa pentru că și ei ar juca acum la furnal, pe pasarelă, pe ogoarele reavene, pe întinsul plaiurilor... Și s-a-ntins o horă mare...

Îmi amintesc cu duioșie de un bonom, un fel de naș al literaturii, care pregătea fragmente de roman pentru suplimentul de duminică al unui mare cotidian din acele timpuri. Cu câtă pricepere știa să aprovizioneze largul obor al șovăitorilor cu tot felul de tipi, unul mai șovăielnic ca altul!

Lucrurile rămăneau clare, zonele distincte, romancierul bun.

În ce mă privește, mă abțin să-mi arăt sentimentele față de unul sau altul dintre personajele acestui roman. Nu-mi pot lua răspunderea unor opțiuni tranșante. Tot ce pot declara e că sunt oameni de treabă, sociabili, animați de cele mai bune intenții, au o comportare demnă, răspund cu bucurie chemărilor, se achită sârguincios de sarcinile ce li se încredințează pe linie profesională și corespund din punctul de

vedere etic imperativelor momentului. Ieronim, în condiții dificile (datorate în bună măsură faptului că ființa lui pământească n-a fost încă elucidată), se străduiește, dă dovadă, arată o adevărată dragoste față de muncă, participă... Străvoiu Miltiade, la început dezorganizat, împrăștiat, uneori superficial, ca orice tânăr, s-a integrat treptat în viața colectivului, și-a dat seama că e spre interesul său să învețe și învață neconținut, înzestrat cu talente numeroase, el se străduie să dobândească, reprezintă o speranță în muzeografie, cu eforturi susținute poate să-și îmbogățească experiența, să-și lichideze minusurile, să crească. Și, cu vremea, să preia o parte a sarcinilor editoriale ale lui Ieronim, poate chiar întreaga răspundere a revistei, în numeroase ocazii a arătat că are rezerve interne spre a deveni un bun condeier, are vocație și știe să primească critica. Activitatea lui de până acum e o garanție că acest tânăr își va face un bun nume și un meritat renume. Colonelul Alexandrescu F. Mihail (există informații că respectivul n-a fost niciodată militar) depune o muncă însuflețită, e pasionat de sarcinile încredințate, e foarte combativ. Ajutat și îndrumat, acest bărbat cu întinsă experiență de viață poate deveni un cadru de nădejde atât în activitatea zilnică desfășurată în această importantă instituție de cultură cât și la apărarea bunurilor depozitate între zidurile sale, la nevoie a porților cetății, uneori amenințate de felurite forțe din afară. Trecutul său, spre deosebire de al lui Ieronim – care a fost clasat –, mai umbrește încă biografia sa și își răspândește razele asupra comportării; când și când, colonelul se dă – cum se spune pe românește – în stambă, emițând o teorie proprie privind rezolvarea marilor probleme ale contemporaneității, dar are un fond bun, pozitiv, multă multă disciplină. E un bun tovarăș, încă viguros, ca bărbat e plin de farmec, face față problemelor teoretice și practice cele mai grele, e modest, e săritor la nevoie, e întotdeauna activ, la curent cu tot ce apare în țară și străinătate. Scăderile sale sunt cunoscute de colectiv, s-a luat atitudine față de ele, colonelul s-a angajat să lupte. Când alții mai șovăie, el se-aruncă în vâltoare și biruiește. Pentru toate aceste calități, îl propun să...

Portarul Panait. Acesta e un mare nedreptățit. Nu se plânge niciodată că face o muncă sub posibilitățile sale. Bun, harnic, mereu la

datorie, dânsul e un exemplu înaintea colegilor săi. Are studii înalte, temeinice, asta nu-l împiedică de-a aprinde cu surcele focurile din muzeu, în timpurile friguroase, de-a mătura când femeile de serviciu sunt la tragere, de-a vopsi sau curăța lemnăria, armurile, vitrinele cu expozate. Foarte priceput în demontarea și remontarea pieselor vechi de artilerie, mai ales obuziere din Războiul de independență. Știe bine franceza, vorbește italiana, face o bună impresie turiștilor în trecere pe la castel, dar și traduce binișor din studiile și cărțile pe care i le încredințează Ieronim. Poate deveni un redactor de bază al revistei, cu condiția ca Străvoiu, care-l califică la locul de muncă, să nu-l mai trateze ca pe un simplu portar, conform schemei. De reținut că nu face, ca ceilalți, nici o diferență între munca fizică și cea intelectuală, ceea ce îl recomandă ca pe un om al viitorului. Timpul liber și-l petrece muncind, la lemne, la repararea zidurilor și a numeroaselor ustensile cu care e dotat castelul, își găsește răgaz și pentru jocuri, fiind un neîntrecut șahist, schior, popicar, partener la lupta cavalerilor și la jocul numismatic. La scris are unele ezitări, pe care și-a luat angajamentul de-a le lichida în cel mai scurt timp. Foarte atent cu avutul public, combativ cu turiștii care își însușesc din inventarul muzeului.

Despre tinerii Mateescu nu pot să mă pronunț. Au venit recent în castelul (instituția) nostru, aduși de o ploaie de neuitat, s-au integrat rapid ritmului de muncă, dovedesc seriozitate și dorința de mai bine. Ea, Simona, arată o înclinare deosebită pentru activitățile migăloase, are o răbdare îngerească (inginerească), de când locuiește în castel a revizuit toate șervețelele și vechile cusături din depozite și expoziție, a reparat un vechi ceasornic cu muzicuțe, un piano de epocă, la care și cântă, seara, Chopin și Schumann, a orânduit după un sistem propriu monedele numismatic. E sigur că, prin transfer, aceste înclinații se vor arăta rodnice și în activitatea scriitoricească, la revistă, o recomandă pentru aceasta un caiet de jurnal de care nu se desparte niciodată, în care se află multe începuturi și promisiuni demne de reținut. El, recomandat ca logodnicul ei, e un tânăr întreprinzător, pasionat, plin de încredere în destinul artei. Poartă în permanență un rucsac cu scrieri literare, l-a urcat până la Postăvaru și Omul, le-a citit tuturor celor întâlniți și a primit laude. Ieronim s-a uitat prin hârtiile aduse, a

afirmat că are de-a face cu un talent cert, i-a promis că-l va programa la cenaclu. Uite de unde sare iepurele! a zis Ieronim, reținând una-două bucăți pentru numărul 1 al revistei, deși sumarul era încheiat de mult. Element sânguincios, de caracter, colectivul se poate bizui pe el.

Numai în câteva rânduri despre inspectorul Ionescu. Spre deosebire de înaintașul său, un superficial, în trecere pe la castel, numai ca să-și prindă rând la stâna din Moeciu, de unde se aprovizionează cu telemea și burduf, Ionescu întruhipează virtuțile unui adevărat inspector: exigent, meticulos, plin de tact, intolerant față de lipsuri, prietenos dacă știi cum să-i prețuiești prietenia, înțelegător cu micile scăpări, unde nu-s scăpări... Întotdeauna gata să discute, să studieze, să găsească o soluție convenabilă. Bun psiholog, foarte bun administrator. Lipsit de prejudecăți și mereu dispus să se întoarcă asupra problemelor ce, datorită dialecticii, își schimbă ades înfățișarea. Aprecierile lui sunt juste, chibzuite. Întrunește de minune toate calitățile unui harnic și conștiincios girant sau administrator al revistei, poate fi format în această direcție, de prisos a arăta că posedă pricepere comercială și de bună publicitate.

Din hârtiile mele, cele mai bune referințe despre General, unchiul lui Străvoiu, așteptat să sosească de îndată ce o ușoară maladie îi va permite să iasă din casă. Om integru, strateg de prima mărime, spirit deschis și ferm de ofițer superior cu două fronturi în spate (față), bărbat cultivat și mare amator de antichități, în afara lui Străvoiu, doar eu îl cunosc, mai exact spus numai eu am posibilitatea să-l ridic din pat, să-l urc într-o mașină și să-l aduc la castel, unde se va vedea că este mult mai tolerant decât colonelul, mai luminat decât Ieronim și mai hâtru decât Panait. Ca romancier, aș avea treburi să-i încredințez (sunt destule), i-aș putea deschide viața de militar de lungă retragere, i-aș dărui o a doua viață (chiar având numai una, tot năzuiești să intri într-un roman). Mă reține a face toate acestea ideea că o casă, o piesă de teatru, o gară, un joe de cărți sunt mult mai interesante când cel așteptat întârzie să apară... Generalul ar da fuga chiar azi, chemat de ispitele înșirate de nepotul său într-o serie nesfârșită de scrisori, dar eroul care a înfruntat de atâtea ori moartea nu izbuteste să se țină pe picioare și, oricât l-aș însănătoși eu cu priceperea și

imaginația mea de romancier, el n-ar merge mai departe de ușă: e o logică a personajului (aici erou) care stă împotriva. Cine își închipuie că romancierul poate orice se înșeală, cum s-a înșelat unul, mai primăvara trecută, când mi-a cerut să-i obțin aprobare pentru o mașină Aro pe motorină...

La drept vorbind, nu numai că nu-mi iubesc personajele (referințele pe care le-am dat, ca toate referințele...), dar îmi sunt antipatice, nesuferite. Cum aș putea avea alte sentimente, când ele mă supun, mă urmăresc în tot ce fac, sunt atente la felul cum le desfășor destinul? Niște teroriști, sprijinindu-se 1. pe faptul că romanul are legile sale și că eu sunt obligat să le respect și 2. pe adevărul că propria-mi ființă le-a dat carne și le hrănește cu sânge din sângele meu.

Iată (de parcă ar fi o noutate!) cum personajele mă ridică împotriva propriei persoane, călcându-mi în picioare interesele! Trăindu-mi viața, îmi cunosc ca pe buzunarul lor slăbiciunile și lașitățile, profită cu nerușinare... Dezavantajul de-a nu mai împărți în două (trei) tabere mulțimea aceasta urâtă și gălăgioasă... Ce simplu era să-i trec la albi pe colonel și pe Ieronim și la negri pe toți ceilalți, făcându-le parte, acestora din urmă, de-o perioadă de stagiatură între linii, la șovăielnici!

Gata cu personajele. De vreme ce trăim, va trebui să ne înțelegem. Până la moarte, ca-n luptele cele aprige.

Dar de ce a ales scriitorul un castel? se va întreba cititorul și pe bună dreptate. S-a îmbolnăvit și el de sindromul medieval care face astăzi atâtea victime? Ce rămășițe, ca vagoanele, îl trag înapoi ca o garnitură de tren aflată într-o pantă, fără frână, trăgând locomotiva pe pantă? De ce n-a ales ca loc al acțiunii un bloc sau o vilă, ambele înzestrate cu toate instalațiile și comoditățile cerute de un spectacol ca acesta? N-avea sală pentru tragedia „Dragonul înamorat?” Mofturi: se spărgeau câteva ziduri și treaba se aranja. Ducea lipsă de peisaje magnifice? Se decupau din reviste fotografii color uriașe, cu Elveția, se întindeau pe pereți, se lipeau pe geam, pe streșină, în fine se găsea ceva deștept.

Un răspuns ar fi: dintre toate clădirile ridicate de mâna omului, castelul este cea mai largă și mai impunătoare și este firesc să fie preferat unui banal apartament. Oricare ar face aceeași alegere, că scrie sau nu

scrie roman. Castelul are avantajul față de alte construcții că rezistă timpului și încercărilor omenești de a-l culca pretimpuriu la pământ. Soarta a făcut ca să cunosc mai mult cocioabe, așadar am vrut să știu și cum arată un castel. Se va vedea mai departe că nici așa...

În sfârșit, ca tip melancolic și nostalgic, m-am lăsat împins în trecut, aducându-mi aminte că mulți romancieri au obținut succese tocmai pentru că au plasat în castele medievale acțiunea narațiilor lor, fiindcă și cel mai păraginit castel impune, lasă impresie, doboară. Gustul meu îmi spunea că numai acolo unde au petrecut, au iubit sau au fost decapitați și schingiuiți bieți oameni de treabă se cade a nu se mai întâmpla nimic, felul meu de a scrie urmărind tocmai liniștea, activitatea discretă, meditația, colocviile molcome de după apusul soarelui, ca să nu mai vorbesc că nu e lucru mai plăcut decât să vezi și să auzi murmurul liniștii și seninul cerului într-un spațiu altădată înfiorat de strigăte de luptă, de vuietul bolovanilor aruncați de pe metereze, de atâtea comenzi și înjurături...

Însă, ca să respectăm adevărul, motivul pentru care am ales castelul a fost mai puțin literar, aproape o întâmplare: un prieten, văzându-mă îmbrăcat ca vai de lume la marile festivaluri „Moștenirea Văcăreștilor”, s-a milostivit de mine și a hotărât să mă îmbrace ca oamenii. Un avocat îi promisese o haină lungă de piele, haina și stăpânul provizoriu se aflau la Făgăraș, la părinții avocatului, nu trebuia decât să iau drumul până acolo și s-o îmbrac. M-am urcat într-o mașină IRTA convins că prin Câmpulung ajung cum nu se poate mai bine. Mașina se oprea la Câmpulung și, pe cât am înțeles, trebuia să iau o ocazie, care să mă scoată în Țara Bârsei. Ocazia am găsit-o, nu și linia de tren spre Făgăraș. Nevoit să înnoptez într-un sat întunecat și ostil, pe-o vreme geroasă de noiembrie. Un țaran mi-a oferit o cameră pentru o noapte. Țăranul avea un ginere împătimit după băutura, s-a întors în noaptea aceea tocmai când ațipisem și visam că fac o frumoasă dublă pneumonie, și-a bătut nevasta și, pentru că sărise în ajutor, socrul. În aburul băuturii, turbatul și-a închipuit că eu înnoptez la ei pentru nefericita lui de soață, așa că am auzit limpede cum mi se trimit de jos, din ogradă, tot felul de amenințări. Nu mai puteam dormi. Când lucrurile s-au mai potolit, am sărit de pe pridvor și-am fugit. Am nimerit la castel...

Lucrurile s-au complicat: într-o zi, inspectorul n-a mai fost Ionescu, om chibzuit cu care se înțeleseseră minunat. A apărut unul Emanoil Sorete, venit de la șantierele navale din Oltenița, de meserie zugrav, trecut prin mai multe școli, într-o vreme restaurator de monumente funerare și administrator O.N.T. la Sighișoara, acum specialist în conservarea cetăților.

– Eu nu înțeleg cum nu vă e teamă să locuiți între aceste ziduri, s-a mirat el de îndată ce a călcat pragul castelului. Înainte de-a găsi poarta, am constatat mari avarii în profunzimea structurilor de bază. Terenul fuge, asta e realitatea...

Panait și colonelul au zâmbit, ultimul a observat:

– Nu știu cum ar fugi terenul când oamenii de prin împrejurimi l-au cunoscut de veacuri nemișcat... Probabil vă referiți la acele magazine adăugate la începutul secolului nostru de către austrieci, cu temelii solide și ele, dar nelegate de restul. E firesc ca două construcții, așezate alături la distanță de câteva bune secole, să nu se înțeleagă tocmai bine...

– Uite ce însemnează să fii scriitor! a izbucnit inspectorul. Dumneata visezi, domnule! a râs el, convins că vorbește cu Ieronim, fiindcă nu fusese făcută nici o prezentare și el cu scriitorii își propusese să se răfuiască.

– Se știe, tovarășe, că fiecare clădire se așază, reluă colonelul. Castelul, așezându-se de-a lungul unui timp îndelungat, n-are unde să se mai scufunde; noile clădiri, cu temelia turnată pe-un sol mai afinat, se mai lasă puțin. Mecanica așezării...

– Ia mai slăbește-mă, poete, cu speculațiile astea! Nu înțeleg nimic. Apoi, către Panait: eu, stimate, sunt cel mai de seamă specialist în consolidări de terenuri... Mie îmi umblă dumnealui cu explicațiile?

Colonelul nu accepta să se dea bătut. El studiase chestiunea îndeaproape, căutase de-atâtea ori trefla unde să trimită obuzul de 110, ca să răstoarne întreaga fortificație:

– Vă voi explica mai pe înțeles: închipuiți-vă că unui om i se desprinde într-o zi tocul unuia din pantofi. Cum e foarte ocupat, neglijează să meargă la cizmar și poartă încălțăminte așa. După un timp, se plânge de dureri ale coloanei vertebrale și de neobișnuite

migrene. Medicul radiolog descoperă o ușoară modificare a scheletului și, cercetând cauzele, află că toate necazurile vin de la mersul cu un pantof fără toc: mica diferență de înălțime a picioarelor...

– Nu înțeleg nimic, repetă inspectorul Sorete. Bazaconii și confuzii... îți vorbesc despre clădiri, dumneata vii cu un om care și-a rupt tocul! Nu vezi că vorbim limbi diferite? În literatură merg istorioare d-astea, nu și în știință.

– E o comparație cât se poate de limpede, opină Panait. Eu am înțeles despre ce e vorba...

– Dar specialistul sunt eu! i-o reteză inspectorul. Și eu, ca specialist, nu văd nici o legătură între un pieton și o clădire. Unul merge, alta stă.

– O comparație, repetă Panait. Din care se poate înțelege mai lesne un fenomen...

– Să punem punct. Știința nu are treabă cu comparațiile. Ea lucrează cu faptele. Zidurile sunt crăpate și terenul... Se impune, tovarășe Ieronim, să deschidem un șantier și să...

– Scuzați: eu mă numesc Alexandrescu F. Mihail, colonel în retragere.

– Puteam să mă aștept! se supără Sorete. Vă dați mereu unul drept altul... Prezentați obiectele din muzeu ca pe niște capodopere, noi ne convingem că sunt doar niște vechituri și că intenționați să le sustrageți de la colectare... Unde e acest de negăsit Ieronim?

L-au aflat repede. Lucra la curățarea unor pinteni de câte două ocale fiecare. Obișnuit cu astfel de inspectori, Ieronim nu s-a oprit din lucrul său, a continuat să tragă cu pensula înmuată în petrol pe piesele acoperite de rugină,

– Domnul inspector zice că trebuie să deschidem șantier, se grăbi să-l informeze colonelul. Zice că ne dărâmăm și că...

– Asta am știut-o de la început..., a râs Ieronim, negăsind de cuvânt să ridice ochii de la scările și pintenii pe care-i îngrijea.

– Se surpă castelul, tovarășul inspector e cel mai...: Specialist... Consolidări terenuri...

– Fuge câmpia și stâncă de sub colină...

– Da, domnule! apăsa inspectorul Sorete. Castelul ăsta stă să se prăbușească din clipă în clipă.

Ieronim nu mai schiță nici un zâmbet. Era convins de enormitatea constatării, înțelesese însă că unui tip ca Sorete trebuie să-i ieși în întâmpinare, înainte de a se dovedi specialist e un oaspete și, ce să mai vorbim, un inspector. Dacă n-are vești bune, apoi poate aduce o mulțime de noutăți greu de suportat. Are dreptate: castelul și fortificațiile lui se pot surpa dintr-o clipă într-alta...

L-au condus în sala stampelor, acum redacția revistei plănuită, l-au tratat cu câteva tartine cu brânză de Rucăr, cu două țoiuri cu țuică. Convinși că l-au mângâiat după drumul cu cursa, Ieronim și colonelul s-au simțit mai la largul lor și, scuzând neorânduiala din încăpere (pe mese se adunaseră noi teancuri, destul de zburătăcite, de manuscrise), l-au pus la curent cu situația sumarului.

– Nutrim speranța să ne transferați tipografia aceea de la Sibiu, spuse Ieronim.

– Tipografia? Păi nu v-a comunicat prin adresă că e dată?

– Cine să ne comunice?

– Consiliul popular. Adică cultura. E dată unei unități de pompieri... Încă din toamna trecută... S-a considerat...

– Nu ni s-a comunicat nimic! a strigat, ca ars de fier înroșit în foc, Ieronim.

– O altă neglijență a lui Ionescu!... Nici nu sunt surprins. Era totalmente incompetent. Domnilor, îmi pare rău că trebuie să vă aduc eu știrea: nu se mai face nici o revistă. S-a considerat...

– Mă rog, zise colonelul, chestiunea văd că vă depășește... Cuvinte suficiente ca inspectorului să-i sară țandăra:

– Cum îți permiți, tovarășe, să formulezi aprecieri? E de datoria mea să vă anunț că acest castel, muzeul adăpostit între zidurile sale, întregul inventar viu și mort, precum și programul de lucru, salariile, stimulentele, acțiunile desfășurate, contactele cu publicul și toate celelalte se află de azi înainte sub directă mea conducere, împuternicit în toate privințele... Redacția se desființează...

– Nu vă grăbiți, iertați-ne pentru neștiință...

– Se desființează, întări inspectorul. Cadrele se repartizează în locuri de muncă disponibile, corespunzătoare...

– Eu sunt pensionar, spuse colonelul.

– Te retragi...

– Nici în ruptul capului! strigă colonelul, adus de fierbințeala cuvintelor pe terenul lui. Onoarea mea de militar...

– E o luptă din capul locului pierdută, spuse decis Sorete.

– Așa îți închipui dumneata! (N-avea de ce să-i mai vorbească reverențios). Domnule, îl privi pe inspector în ochi, habar n-ai cu cine angajezi bătălia. Ești descoperit pe toate flancurile... Războiul de hărțuire e partea mea tare... Dușmănit vei fi de toate, fără-a prinde chiar de veste...

– E o amenințare? râse vitriolat Sorete.

– E o zicală, domnule. Dar poate fi înțeleasă și ca o amenințare. Cetatea ne-ai dărâmat-o. Noi continuăm să ne batem...

– Ce să continuăm?... Nici n-am început, se bucură inspectorul. În afară de portar (dumnealui, arată el cu degetul spre Panait), în schemă nu mai rămân decât tovarășul Dracula și un muzeograf. Restul personalului se detașează la săpături. E nevoie să consolidăm construcția și... Iată planul aprobat ieri: aici se arată clar că se vor săpa 70 de mii de metri cubi de pământ, se vor turna 80 de mii de metri cubi de beton și se va ridica o centură de 90 de mii de metri lungime, întreaga lucrare va costa peste 100 de mii de lei... Așadar, 12 oameni valizi vor fi la dispoziția mea...

– 12 sau 13? izbucni Ieronim. Numărând bine, n-avem aici decât trei salariați: tovarășul Panait, muzeograful (care n-a mai apărut în muzeu de câteva luni), și, cu jumătate de normă, actorul... Un actor de la Mediaș...

– Nu-i așa, a zis inspectorul. Ionescu mi-a predat toate hârtiile și din ele reiese ca lumina zilei...

– Încă o înșelăciune a necinstitului...

– Nu, aici trebuie să-l credem: hârtiile sunt semnate de mâna lui. Putea face – și a făcut – tot felul de nereguli. Dar hârtiile sunt contrasemnate de contabil, de preventiv, de alții. Scoateți oamenii de unde veți ști, banca a plătit regulat salariile...

Tocmai atunci se auzeau pe scările turnului pașii tinerilor logodnici. George și Simona se-ntorceau de la cules de ciuperci, au intrat ca niște învingători în încăpere:

– Bună! a strigat Simona.

– Bună! a strigat George. Ia priviți ce recoltă! Ploaia...

– Adevărul nu poate fi ascuns! a strigat inspectorul. Ce mai puteți spune?

Colonelul, care fiersese în tot acest răstimp, s-a ridicat de pe tronul pe care șezuse, s-a îndreptat spre locul unde stătea inspectorul și, din nou țintindu-l în ochi:

– Ca și cei dinaintea dumitale, ne-ai luat de la primele cuvinte ca pe niște infractori. Buuuun! S-a notat în carnetul de operațiuni. Forța, după cum văzurăm, ți-ai desfășurat-o fără reținere. Buuuun! S-a luat notă și de asta. Acum nu ne rămâne decât să declarăm solemn începutul luptei. Atacă, domnule! Tot așa de șiret cum te-ai prezentat: pretindea! că ai fost surprins văzând starea terenului care nu mai ține zidurile, n-a trecut un sfert de ceas și ne-ai înfățișat un întreg plan de luptă, cu devizul de mult calculat, ba și cu o nouă organigramă... Tratatивele s-au încheiat. Bine că știm cu cine avem de-a face...

– Stai, colonelule, nu te precipita, interveni Ieronim. Lucrările pot fi traduse într-o limbă mai civilizată... Domnul inspector Sorete va binevoi să asculte și punctul nostru de vedere...

Într-adevăr, Sorete era dispus să cunoască detaliile. Își scoase haina, și-o agăță cu grijă în halebarda întinsă a unui cavaler, îl rugă pe Panait să-i aducă o carafă cu apă rece, își sumese mânecele cămășii, întinse pe masă o mulțime de foi – scheme, planuri, liste, bonuri felurite colorate. Colonelul ieși.

Ca și altă dată, Străvoiu trebuise să facă procesul verbal al ședinței. Înregistră, la început, cine participa. Așadar, inspectorul Sorete, din partea culturii, Ieronim, din partea castelului, tânărul George Mateescu, funcționar, tânăra Simona Simota, muzeograf principal, Miltiade Străvoiu, restaura...

– Mă trec restaurator sau conservator? întrebă el.

– Nici una nici alta, spuse inspectorul. Avem destui.

– Pe moș Panait îl pun?

– Categorie, nu. Ce să caute portarul aici? Dânsul, cu ale sale... Din hârtiile mele (ia să vedem!)... da, Străvoiu Miltiade: nimic. Dar scrie aici, scris de mâna tovarășei Ifode, „călău”.

– Nu se poate! exclamă Ieronim.

– Cred și eu, conveni inspectorul, în fond, ce face numitul Străvoiu? îl întrebă, serios și îngrijorat, pe Ieronim.

– Aproape toate treburile... (probabil că la raion se știa tot, Străvoiu dădea toate informațiile).

– Să-l trecem „referent”.

– Perfect. Dar nu dă de ceilalți?

Reieșea că pe schema muzeului funcționează, într-adevăr, o mulțime de persoane, hârțile aminteau numele lor, nu erau stafii.

– Diaconescu I. Pandelescu? se miră Ieronim. N-am auzit până acum de acest Pandelescu...

– Eu, în schimb, îl cunosc prea bine... E șeful meu... Adică e plătit acolo ca dactilograf, însă fiind capabil l-au promovat... Nu putea fi plătit ca simplu dactilograf... Tot așa cu Vasilichescu C. Ion: funcționează pe alt post, mai important... Diferența...

Ieronim zâmbi, nu lăsă zâmbetul să capete nici o expresie:

– În regulă, să nu ne pierdem vremea cu aceste amănunte, zise.

– Credeam că..., începutul e promițător.

Procesul verbal spunea despre constatările inspectorului Ionescu, Ionescu nu credea că procedeu e tocmai bun, dar nu-i nici un procedeu, se constată că tovarășii pe schemă există și funcționează normal, sunt martori care...

– Îndrăznesc să vă întreb, se adresă Sorete lui Ieronim, dacă unul dintre cei de față ar putea să dea declarație că toți cei de pe listă se prezintă cel puțin o dată pe săptămână la castel, adică la condică?

– Oricare, se grăbi să răspundă, de la masa lui unde lua notițe, săritorul Străvoiu.

– Cu condiția să treacă o dată, o singură dată pe-aici, ca să știm și noi cum arată... Și Ieronim continuă: nu pun la îndoială că persoanele există...

– De vreme ce își primesc, cu semnătură, salariile..., spuse mereu mai vesel inspectorul.

În privința stării fizice a castelului, spunea mai departe procesul verbal, se constată că deși terenul fuge, fenomen foarte răspândit în regiune (colinară, rare depuneri aluvionare, rocă dură unde nici nu te aștepți, vânturi dinspre vest, mai ales primăvara), zidurile sunt solide. Nu se observă la prima vedere („ca să nu avem neplăceri în cazul

când se descoperă crăpături „adinci”, spunea inspectorul) nici o fisură de oarecare importanță. Domnul Ieronim intervine și cere lui Panait să-i aducă haina cu căptușeală de miel, dar Simona, serviabilă, merge ea însăși să i-o aducă, după care se interesează cum rămâne cu colonelul, pentru că ea nu-l vede nici de față nici pe noua schemă, îmbunătățită. Inspectorul ridică din umeri, însă Ieronim zice că deocamdată e supărat, dar îi trece, a fost aici, între noi, o mică neînțelegere, a plecat la luptă, Ieronim întrevede o posibilitate: dacă inspectorul binevoiește să-și dea avizul, ar putea fi încadrat trei luni pe an, conform legii, și din trei luni se face anul, când există bunăvoință... Se pune la vot că dânsul e un element constructiv, lasă că aranjez eu să înceteze ostilitățile și să primească leafa ca noi toți... Se constată că acoperișul dormitoarelor dinspre turnul sudic s-a deteriorat, e nevoie de smoală și de doi oameni, care se găsesc voluntar, căci

– Nu vă mai scot la săpatul șanțurilor, vă vedeți de treabă ca și până acum, însă când îți ia curentul pălăria, întinzi mâna s-o recuperezi: faceți singuri treaba asta, spuse inspectorul Sorete, nu vă ia, domnu’ Străvoiu, domnu’ Mateescu, nici o juma’ de zi. La care Simona: că ea a lucrat pe-un acoperiș, nu se specifică unde, și e gata să-i însoțească pe bărbați la reparații, drept care (spune Sorete) vă voi trimite smoală de la depozitul dirijat, avem acolo pe Lăcătușu Gabriel... E pe schema voastră, uitasem să menționez... Se mai constată că piesa „Dragonul înamorat” se bucură de mult interes în rândul...

– N-ar fi bine să facem un paragraf special și aparte despre acest succes? întrebă Străvoiu.

– Păi se-nțelege de la sine... N-ai procedat așa?

Se mai constată că piesa de mare răsunet „Dragonul înamorat” se bucură de mult interes, mai ales în rândul turiștilor străini...

– Șterge *străini*, cere Sorete. De ce ar fi lipsiți de bucuriile artei turiștii locali? E plină de învățăminte... Mergem mai departe... Actorul de la Mediaș culege seară de seară aplauze furtunoase... Ieronim spuse că problemele principale au fost rezolvate, el cere permisiunea autorităților (inspectorul Sorete) să se retragă: e obosit și nici nu-l mai interesează, fir-ar al dracului de șmecher, a obținut ce a dorit, sunt două feluri de a lucra cu oamenii: ori te prezinți negru ca un

câine și, după o serie de lătrături, faci discret cu ochiul și lași să se înțeleagă că mai ai o mască, ori te arăți drăguț și plin de solitudine, pentru a întoarce foaia când îți vine la îndemână, prinzându-i pe toți în cursă. Eu mă duc să mă odihnesc, mai spune o dată Ieronim, dar se vede că e încurcat de felul cum va trebui să părăsească scena prin rama tabloului reprezentându-l cavalier cu floare în mână.

– Consfătuirea noastră nu s-a încheiat, îi atrage atenția inspectorul Sorete, ordinea de zi nu s-a epuizat. Mai avem de lămurit 1. chestiunea câte îngrijitoare rămân în schemă, 2. pe ce post va funcționa Ieronim însuși, 3. ce se face cu sumele încasate de la turiștii care asistă la spectacol, 4. ce posibilități există pentru ca Sorete să ocupe un apartament în castel, dânsul neavând locuință, 5. cum să fie încadrată tovarășa Galina, despre ea urmând să se dea necesarele referințe în cel mai scurt timp.

– A treisprezecea persoană! s-a întors Ieronim din drumul său spre tablou. Umflăm schema și mă tem că se rupe...

– E doar o propunere, spune inspectorul. O recomandare a contabilității... Dacă se lucrează delicat, încadrarea îl va mulțumi pe („nu-i trece numele, e chestie de amănunt!”), de dumnealui depinde repartiția tipografiei...

Străvoiu scrisese tot, cu cea mai frumoasă caligrafie, procesul verbal consemnează mai departe că Ieronim va îndeplini, ca și până în prezent, sarcinile științifice, și („nici asta n-o mai scrie, că acum discutăm ca-ntr-o vechi colegi!”) intenția mea sinceră, zice inspectorul, e să vă ajut, numai să-mi promiteți că veți scoate o revistă ultra, să uimească, noi știm că acolo unde au zăngănit armele n-a fost loc pentru muze, locul ideal pentru tipărirea unei reviste e tocmai într-o cetate ca aceasta, îi punem în fața unui fapt împlinit. Pentru că ceea ce s-a făcut bun în domeniu, s-a făcut cu ocolișuri, sub forme aparent cuminți, pe urmă cei trași pe sfoară au recunoscut că bine s-a procedat, ba au primit și felicitări pentru felul inteligent cum au lucrat... Spiritul nu se planifică, zice inspectorul Sorete, doar se contrariază, din acest conflict se iese cu câștig net, în toate timpurile ne-am tras sevele de la izvorul spiritului care era și nu era, drept care s-a încheiat acest proces-verbal, astăzi...

– Îl mai revezi, dumneata, îl transcrii pe curat, mi-l dai joi când mă prezint la condică, adică la alegerea apartamentului, că eu optez pentru dormitoarele destinate oaspeților, singurul neajuns e că va trebui să mă trezesc cu o jumătate de oră mai devreme decât de obicei, ca să prind cursa IRTA și alte probleme le descurcăm pe parcurs...

Când să iasă, condus de tinerii logodnici și de Străvoiu, inspectorul dădu piept în piept cu colonelul Alexandrescu, ostil ca la început, nevrând să se dea un singur pas înapoi de pe pozițiile lui.

– Strămoșii noștri, spuse colonelul, aveau nobilul obicei să nu antreneze în luptă grosul forțelor. Se limitau a lupta șef cu șef, adică persoană cu persoană. Să procedăm, domnule, ca ei! Primești?

– Nu e cazul, colonele, diferendele au fost aplanate...

Te rog să citești procesul-verbal încheiat în sala de sus...

– Numai că eu nu-s deloc dispus să demobilizez. Orice pace e doar o amânare. Forțele odată concentrate, concentrate rămân. Până în ziua când te voi doborî și-ți voi ține la gât spada cea tăioasă, ne putem înțelege admirabil, consolidând cele mai strânse relații de amicitie.

– Fie cum spui dumneata. Dă-mi mâna care a cules atâția lauri, vreau s-o strâng cu sinceră afecțiune!

Străvoiu n-a mai revăzut procesul-verbal, i l-a dat tânărului George să-l bată la mașină așa cum fusese scris în două exemplare (unul pentru inspector, celălalt pentru prietenul lui, fostul coleg), exemplarul din urmă provocându-i acestuia o bucurie nemaipomenită: „înțeleg că revista va apărea. E tot ce voiam să știu.”

Sub podul dinspre Râșnov a fost descoperit cadavrul unui bărbat în jurul a treizeci de ani. Noutatea a înflorat satul de sub zidurile cetății. Din primele ore ale dimineții, grupuri de oameni s-au îndreptat spre biserica de jos să afle cum s-a întâmplat, ce spune expertiza criminalistică după autopsie. Pentru că nu mai e îndoială: tânărul șofer a fost ucis, jefuit, zăcea în nisipul ud fără încălțăminte, ceasul de la mână îi lipsea, unii spun că ar fi avut bani și că nu s-au mai găsit... Mica piață din fața bisericii – gazeta satului.

Ieronim, cel mai matinal dintre toți, a ieșit pe terasa sudică a castelului, unde știa că e un loc privilegiat de propagare a oricărei

șoapte din vale, a auzit ce vorbesc oamenii, și-a făcut o părere, despre felul lor de-a întâmpina o nenorocire.

– Era un băiat tare liniștit, spunea cineva, nu se-ncurca niciodată cu bețivii, cu derbedeii...

– N-avea, soro, pic de timp. Alerga toată ziua cu mașina lui.

– Are familie? s-a interesat o funcționară de la IRVA.

– Vai de el... Doi copii, iar nevastă-sa în luna a opta cu un al treilea...

Oricât de atent, Ieronim n-a mai putut prinde nici o altă informație. S-a întristat. Și-a amintit că și în alte împrejurări când a venit vorba despre careva care stârnise interesul, oamenii n-au știut și n-au spus mai mult, cu toate că persoana trăia sau trăise cu câteva case mai încolo. Lipsă de spirit analitic, pudoare și discreție în fața morții, prostie sau lipsă de cuvinte înaintea surprizei? Să fie atât de sumară viața unui om ca a acestui șofer, ca să n-ai un element mai colorat de evocat la dispariția lui? E mai curând de presupus că bogăția vieții lui consta din cantități apreciabile de bucurii și neplăceri amestecate în așa fel că nici una nu se putea desprinde din lot. Sunt evenimente importante pentru câte unul, ele sunt trăite intens și reprezintă în viața lui motivul pentru care își acceptă condiția și merge oblu înainte, dar nu pot fi în nici un fel traduse, nici măcar de el însuși, într-un limbaj care să le poată însuma, devenind astfel corp, realitate, motiv și referință: rămân imens bagaj personal la care nimeni n-are acces. Carapacea care le cuprinde și închide face ca individul, poate că sub presiune ca o marmită, să nu reprezinte pentru vecin, pentru oricare semen, mai mult decât un simplu mecanism demn a fi ignorat. Cum altfel să ne explicăm lipsa de șovăire cu care unul îl ucide pe celălalt așa cum ai sparge un castron împuțit, dacă nu prin faptul că nimic de pe pielea, din ochii și gesturile unui om nu se desprinde – nici un vis, nici o năzuință, nici măcar reflectarea grosolană a întâmplărilor prin care a trecut?

– Cum s-o fi simțind criminalul când vede atâta lume alergând să-l vadă pe mort? a auzit Ieronim de pe zid.

– Știe că nu-l prinde... Poate că e printre ăștia de se duc să-l vadă și acum se crede curat ca și ei...

– Îl prinde, n-ai grijă...

– Și ce dacă îl dovedește și-l prinde? Scapă ca și ceilalți, că are bani... Nu omoară decât ăl cu bani, că are nevoie de mai mulți...

Părerea că banii aranjează totul, chiar și crima, este larg răspândită prin aceste locuri. Deci nu jaful a fost mobilul ci o altă pricină: i-au luat ceasul și încălțăminte ca să împingă ancheta pe-o cale falsă. Cusătură cu ață albă...

– Tăinuia ceva și temerea că va da în vileag...

– Da, se zice că știa despre niște tăieri de vite și că, prostul de el, ar fi amenințat că spune tot...

– Mafia, a spus unul cu șapcă.

– Ba bine că nu! Mai rău încă...

A coborât în sala stampelor, la masa lui de lucru. Dar n-a putut citi nici un rând din scrierea dată în ajun de Străvoiu, o încercare de proză scurtă dedicată lui, așa spusesse. De felul cum se leagă un nod flamand îi ardea lui Ieronim în asemenea clipe?

Nu-și putea face iluzii privitor la talentul tânărului său ucenic: rar unul mai inegal ca Străvoiu! Cercetându-l adesea, ținându-l mereu de scurt, dădăcindu-l, s-ar fi așteptat să-i cunoască mecanismele și să poată conta pe-o anume constantă în cele ce făcea. Tânărul îl contraria neîncetat: după un sfert de oră de sclipiri în jerbă, numai jocuri spirituale și calambururi de cea mai aleasă speță, Străvoiu i se înfățișa cu câte o încercare – o machetă sau un afiș, mai rar cu vreo scriere – de un nivel ce-ți dădea dureri de dinți. Imbecilii sunt capabili de unele performanțe uluitoare, dar Străvoiu nu cădea în obiceiul lor de-a nu se mai ridica multă vreme după un salt spectaculos. El putea merge înainte, spiritual precum se arătase, profund chiar, numai că îl simțea în altă parte, în alt alfabet al gustului, înveșmântat în culori cu totul nepotrivite.

Desigur, prea-subțirimea instrucției, gândea Ieronim. Burete în ce privește absorbția de cunoștințe, foarte curios și receptiv să afle, să știe, să pună în lucru ce a dobândit, nefericitul și-a așezat peste înzestrările innăscute, constituind un tezaur, placa grea a unor cunoștințe de care habar n-avea mai înainte și care l-au fascinat. Nu-i mai îngăduie respirației să ajungă la aer. Ce poți face cu asemenea tineri impetuoși, sortiți, dacă sunt lăsați așa, să îngroașe cohortele de știutori a tot ce se mișcă pe mapamond dar neîn stare să decidă care e albul și care negrul?

Mai încercat ca alții, trecut printr-o școală severă până la a fi insuportabilă, Ieronim cunoștea primejdiile științei de carte și nu rareori, în aprinsele discuții din redacție, atrăgea atenția unuia sau altuia că informațiile și noutățile de prin reviste le-au stricat bunătate de gândire.

– Când te-am cunoscut, colonele, erai mai dumneata. Aveai idei mai sprintene, nu te fereai de-a lovi în țintă cu judecăți directe, mă surprindeai cu opinii pe care nu le puteam nicidecum suspecta că n-ar fi ale dumitale. De la un timp, încărcat de colbul acestor imense depozite de hârtie, nu-mi mai apari înaintea cu ființa lăsată de Dumnezeu: ți-ai călit un blindaj și cu el crezi că poți să mă clatini... Am reținut, să nu crezi că n-am reținut, un fenomen ce confirmă spusele mele: de câte ori vorbești despre arme, război, întâmplări de odinioară, mai mult sau mai puțin eroice, îmi apari viu și deschis; nu așa mi te prezinți cu blindajul recent adăugat...

– S-ar putea, a răspuns colonelul, care căzuse pe gânduri și se pipăia să constate adevărul zalelor descoperite de altul, lui necunoscute până într-aceea clipă, s-ar putea ca această situație să se explice prin schimbarea totală a scopului pentru care ai adunat cunoștințele de mai înainte, devenite acum inutile. Șirul acumulărilor se rupe când apare un alt scop și te dedici atingerii lui. Și, precum vezi, trecerea de la o profesiune la alta a devenit o regulă. Schimbarea scopurilor...

– Străvoiu n-are în față decât un scop: de-a deveni om întreg.

– Aici e aici: nu urmărește defel asta. El vrea să... corespundă. Din această preocupare desprind toate înțelesurile privindu-l. În tinerețe, talentele și adausurile culturale se înfruntă și nu se leagă, sunt două armate gata să se prăpădească una pe alta. Comenzile societății sunt prea rapide, se întâmplă ce s-a întâmplat pe front, în vremea mea: între comandament și liniile de atac era o distanță apreciabilă. Un ordin pornit spre linia făcea multe ocolșuri și ajungea acolo când situația de fapt se modificase simțitor. Se raporta schimbarea, se aștepta un nou ordin... Care venea și el cu întârziere și era inoperant...

– Tocmai am citit o povestire în care se afla această situație...

– Aceea a târgovișteanului... Am citit-o și eu. Merită s-o incluzi în numărul viitor al revistei.

– Nu-i un începător...

– Dar cine a spus asta? N-a publicat încă – o știu de la el – pentru că n-a aflat o revistă în care să o tipărească în întregime. Nu acceptă să o fragmenteze. E acolo un răspuns la ceea ce discutăm.

La ce să fi dat răspuns povestirea târgovișteanului? s-a întreat Ieronim. Uneori colonelul e mai subtil decât s-ar vrea. Eu n-am găsit altceva decât încercarea de comprimare a unui timp căutând mereu să se reverse peste marginile conștiinței. Atât. E un prost obicei de-a aștepta de la o piesă literară un răspuns la o problemă dată...

Scoase, din sertarul unde o ținea, piesa cu pricina.

– Să-i fac neîntârziat toaleta. Chiar astăzi trebuie să plece la tipar, spuse Ieronim și, suflecându-și mânecile, se apucă de citit – cu un ochi mai ascuțit decât la prima lectură.

EROAREA DE LA TÂRGOVIȘTE

Cu două săptămâni în urmă, adunându-se pe masa mea un teanc respectabil de povestiri și fragmente, cărora din cauza prea deselor, apăsătorilor lecturi nu le mai pricepeam nici înțelesul, nici locul unde ar fi urmat să se așeze în grădina viitoare mele cărți, pe deasupra pierzând și criteriul aprecierii calității lor (habar n-aveam ce trebuie păstrat și ce nu), mi-a venit ideea fericită să mă consult cu cineva, să le încredințez spre pildă unui amic.

M-am gândit că foarte potrivit ar fi Nicu Eraclide, minte luminată, spirit franc și virgulist ca nimeni altul: să le descoasă el cum știe, să le judece și dacă găsește că merită să treacă mai departe, să mi le și bată la mașină, tot mă bate el la cap de câte ori ne întâlnim în colț la Caragiale, că nu-i întrețin condiția de dactilograf fără rival în București, n-ar lucra pe alt text să-l pici cu ceară, singur scrisul meu l-ar mai întoarce la plăcerile primei sale profesiuni.

Ca și cu alte idei, am lăsat-o și pe-aceasta să se coacă vreo două zile, să mă conving că o soluție mai bună nu e. Să nu-i duc omului niște petice, niște încropeli, țin la ochii lui miopi și-i știu ascuțimea și pretențiile: dacă primele patru pagini nu-i spun ce autorul anunțase să

spună („proba grăuntelui de nisip“), își freacă ochii cu pumnii strânși, ca să ștergă de pe lumina lor imaginea nelămurită, strâmbă neîntârziat din nas, împătorește pedant foile și, punându-le pe covor lângă fotoliul preferat, trece fără nici un comentariu la:

- Îl știi pe-ăla cu ceasul de mână electronic?
- Bancul cu bucătăreasa regimentului la orologiul de la Universitate?
- Nu, dragă, pe-acela mi-l spui tu, după... în gara Ploiești-vest, un călător...

Timp de două ore cât mai rămâi la el, nu mai pomenește nimic despre scrierea pe care i-ai adus-o, înțelegi că n-ai nimerit-o, abia la despărțire, spunându-ți al nu știi câtelea banc, îți întinde cu un gest lăturalnic manuscrisul și, invitându-te să revii cât de curând, adaugă cu buzele circonflexe, parcă doborât de-o veste în stare să-i schimbe pentru multă vreme destinul:

– Altceva.

Nici o îndoială că altceva aștepta, altceva așteaptă să-i aduci data viitoare.

N-am avut niciodată vreo îndoială că mă citește corect. Rămâne un mister cum de-și poate face o părere atât de exactă din numai câteva rânduri luate cu coada ochiului, de unde se întâmplă. I-am admirat tăria de-a nu ceda curiozității, după această probă fugară, de-a refuza obișnuitele jocuri ale amicitiei binevoitoare, ca și sinceritatea, vădită pe chipul alb, de-a fi trăit încă o decepție. Un asemenea cititor e, pentru cel care scrie și încearcă și tot încearcă să prindă marmota de coada ei, clipa unică, un adevărat dar ceresc.

La capătul celor două zile de frământare, nu mă deciseseam încă să-mi urmez ideea. Să-l iau altfel, mi-am zis, să-l iau eu din capul locului cu un banc trăsnet, să-i preîntâmpin acreală, să-i sporesc bunăvoința... Scrieri prin contrabandă? Uite unde mă duce gândul nevoiaș! Starea de incertitudine, dorința de-a scăpa odată de paginile frecate și sleite, ajunse insipide după atâtea stoarceri, te poate împinge la asemenea mică/enormă escrocherie, preferi adică o vorbă încurajatoare unei strâmbături sincere din nas, laudă desfundată smulsă prin cochetării ce n-au nimic cu literatura, minciună ce te ține o zi, după care prăpădul... Îl voi ocoli, mi-am zis, cel puțin evit ispita de a-i smulge prin șiretlic opinia eronată, e bine să rămân cinstit. Cinstea se numără printre instrumentele mele de lucru, e de folosință

îndelungată, de erori mă servesc numai dimineața și seara, când spiritul e-n cumpănă și n-are alte bastoane de sprijin.

– Îmi promiseseși un banc...

– Cel cu ceasul de mână electronic? a tresărit Nucu Eraclide turnând cafeaua în cești. Chiar nu-l știi? E vechi de când lumea... În gara Ploiești-vest, un călător lupta voinicește cu două valize grele, îndreptându-se spre peronul lui. Un student grăbit trece pe lângă el și-l întreabă cât e ceasul. Stai o clipă și-ți spun, zice călătorul cu valizele, bucuros că i se oferă prilejul de a-și trage sufletul. Lasă valizele, își sumete manșeta și, consultându-și cronometrul-brățară:

– E zece și treisprezece minute, opt secunde, douăzeci de sutimi.

– Mulțumesc. Te pomenești că ceasul matale arată și când răsare și apune soarele, glumește tânărul, plin de admirație.

– Cum să nu! spune călătorul. Azi, 11 martie, a răsărit la șase și treizeci și șapte și va apune la optsprezece și șaisprezece minute. Vrei să-ți spun și ce oră e acum la Singapore?

– Asta lucra la Observatorul astronomic, am zis eu, aducându-mi aminte că Nucu mi-l spusese cu o săptămână în urmă, în colț la Caragiale.

– Lasă-mă să termin. Sau îl știi?

Adevărul e că mi-l spusese de două ori. îl reținusem (cu toate că nu am nici cel mai mic talent la bancuri), pentru că semăna cu un altul, aceeași schemă: un oarecare se duce la circ să se angajeze. Directorul circuitului îl întreabă ce știe să facă, nu-l angajează decât pentru un număr tare, are el destule... Candidatul zice:

– Tare de tot! După ce-mi dați cu cărămida asta în moalele capului, desfac un geamantan (avea două) și iau antinevralgice...

– Numărul nu e rău, zice directorul, te angajez. Dar ce ai în celălalt geamantan? (Spera că-i mai rezervă ceva tare).

– Rufărie de corp, răspunde candidatul. Sâmbăta fac baie și mă schimb. E un obicei al familiei noastre. Aveți ceva împotrivă? Dacă baia e interzisă, mă pot angaja pe post de aligator, știu și franceza...

Ha, ha! am făcut acru în adâncul ființei mele, recunoscând că răseseam, atunci când îl auzisem, din simplă complezență. Va trebui să râd și acum cu aceeași poftă chioară:

– Nu-l știu, spune-mi-l, îți promit că nu te mai întrerup.

– Tânărul student rămăsese cu gura căscată. Călătorul cu valizele, mândru de ceasul lui, îi demonstra cum poate prinde pe micul lui ecran postul de televiziune, uită-te, tocmai se transmite meciul! dar dacă n-ai chef de meci poți asculta unul din cele trei programe de radio...

– Formidabilă sculă, domnule! exclamă studentul. Ce mai știe să facă orologiul dumitale?

(Nu i-a plăcut ultima mea povestire, d-aia o lungește atât... La poartă îmi va spune răspicat: vax!)

– Arată și cum va fi vremea în viitoarele două zile. Iată: variabil cu tendințe de înnoare, ploi locale în zona subcarpatică.

(Ba i-a plăcut, are însă rezerve în legătură cu setul numelor utilizate, undeva se hlizește o Lizeta și marea lui iubire din anii 50 se numea Lizeta, se pot produce variații de gust când înainte și se înfățișează o femeie pe care ai iubit-o. La telefon îmi va da sfaturi să mă mai gândesc. Bucata? Firește, foarte slabă!)

– Domnule, sunt uluit, spune studentul, nemailuându-și ochii de la ceasul celui cu valizele. E de fabricație japoneză?

– Ei, asta-i bună! pufnește călătorul. E ultimul produs al cooperativei „Ceasornic” din Mediaș.

– Din Mediaș! M-ați făcut pulbere, domnule! Numai o întrebare, dacă nu vă supărați: cu ce baterii funcționează electronicul?

– Cu baterii „Bateria”, produse de aceeași cooperativă.. Iată, acestea sunt! spune, și arată spre cele două enorme valize, pe care se grăbește să le salte spre a urca în trenul ce se apropia.

– E colosal! am hohotit eu, adunându-mi pentru exclamație toate rezervele de energie. Și, fără nici o pauză, periculoasă dacă aș fi făcut-o: Spune-mi, Nucule, ți-au plăcut hârtiile mele? N-am pretenția că aș fi făcut gaură-n cer, dar o anume... un nod... o promisiune... o scânteie... Fii sincer cu mine... (de parcă ar fi fost vreodată altfel).

În noaptea care a urmat, mi-a fost imposibil să lipesc geană de geană. M-am ridicat pe la unu după miezul nopții, nu prea mă țineam pe picioare, dar într-un sfert de oră, odată patul făcut, m-am simțit excelent, limpede, plin de energie și de-o bună dispoziție de mult neîncercată. Am desfăcut la întâmplare grămada de foi, cu gestul

decis al jucătorului de cărți invitat să le taie, privirea mi-a căzut pe-un titlu ispititor, îl și uitasem: „Eroarea de la Târgoviște”, cu subtitlul „o întâmplare din timpul războiului”... Aha, istorioara aceea... Mi-am amintit-o imediat, în toate detaliile. Desigur, între ce se întâmplase și ceea ce reținusem în povestire, erau diferențe importante. Unde se află adevărul? Are vreo importanță? Nu trăim, din momentul în care le suntem martori, adevăratele evenimente: doar interpretarea lor. Când cineva ne atrage atenția că pe gard a poposit o pasăre frumos colorată, vedem pasărea de două ori colorată – o dată de mama ei natura, încă o dată de chemarea celui care a văzut-o primul. Am vedea altfel dacă am fi singuri, însă nu suntem niciodată singuri. Interpretarea, e drept, ne învață să privim mai adânc, mai analitic; ea ne răpește, pe de altă parte, stropul de puritate pe care ochiul, îl avea de la început... Gândească oricine că grilajul interpretărilor de tot felul ne scade, răpindu-ne un dar cu care am venit pe lume...

În povestire încercasem să evoc ziua celui mai mare dezastru aerian al „celui de-al doilea război mondial și-al tuturor timpurilor”, cum îl numiseră cu un de neînțeles orgoliu istoricii, moment ignorat de mine ca atare, cu toate că-i fusesem martor și din fericire nu și victimă.

Povestirea începea agreabil, un bombardier se prăbușea în flăcări chiar în primele rânduri ale evocării, o imensă trambă de fum se învoldura pe cer îndată după primul punct și virgulă, uruitul celor patru motoare înșira în continuare patru majuscule, bufnitura zguduia pământul mai teribil decât cutremurul de-acum trei ani, făcea țandări geamurile casei Dudău, scotea în stradă și pe balcoanele paragrafului următor mulțime de oameni, unii indignați că li se deranjează siesta acelei toride duminici de 1 august 1943, alții nemulțumiți că, alarma sunându-se cu întârziere, n-apucaseră să vadă nimic, singurul care pretindea a fi văzut ceva, chestorul Bălășoiu, bătea câmpii în capul bulevardului, el știa că avioanele sunt italienești, *Savoia*, aliate, de-ale lui Mussolini, gentile, giovinețe, piața del popolo, fac exerciții (ce, exercițiile sunt interzise în timp de război?), le-a recunoscut la Tobruk, într-o revistă *Signal*, la zece bombe oarbe se pune și una adevărată, altfel nimeni nu mai ia conflagrația în serios și toate batalioanele de asalt, plus antiaeriana, cântă *Traviata*...

– Dar e ora prânzului, domnule! se scandaliza o cucoană roșcată, între două vârste înaintate, vorbiți mai încet! Tocmai dumneata, domnule Bălășoiu, care ar trebui să aperi liniștea târgului?!

Linioara de dialog deschidea agreabil aerul închis al urbei, îl răcorea, numai că trecerea anilor întunecase puțin amintirea, nu sunt sigur că observația își are locul aici, e mai probabil că, aceste cuvinte au fost rostite mai devreme, în fața casei lui Dobrică, în cercul funcționarilor de la poștă, când fiecare aprecia cam câte victime poate să facă o bombă d-astea oarbe și când factorul poștal Ogescu, împingându-și pe ceafă șapca, a zis cuvintele înfricoșătoare:

– Pe puțin o mie!

Descriam teribila întâmplare punctând o imagine sau alta pe foaia velină de matematici, cu grija de-a aduna la capăt de frază un tablou veridic și de-a ajunge pe strada Grigore Alexandrescu, în spatele primăriei, pe trotuarul colonelului Murăreț, unde mă aflam când avionul se rupsese în două, bucățile arcuindu-se pe cer ca artificiile de la 10 mai, deasupra Teișului. E bine să nu mă las furat de comentariile ulterioare și de mulțimea de impresii mai mult sau mai puțin controlabile, să mă rezum numai la ce am văzut cu ochii mei.

Așadar, pusese în cui praștia și pantalonii scurți, îmi spălase genunchii sub jetul cișmelei, îmbrăcasem cămășuța cu dantelă la guler și-mi trăsesem în grabă pieptenul prin păr, ieșisem de pe alee spre Grădina cu duzi. Victor Balaban stătea rezemat de gard și aștepta, ca de obicei, ieșirea fetelor de la liceu (n-avea importanță că școlile erau în vacanță), portretul lui avea prestață în pagină, am dat colțul pe Brezișeanu, spusele doamnei Vrăbiescu, cea care pierduse un cal, după care nemții s-ar fi retras din oraș, spuse alarmând pe nu știu cine (erau două-trei persoane sub nucul lui Andronescu), le-am reținut datorită răspunsului deștept, fără pic de ironie:

– Au lăsat cetatea de izbeliște, de-acum ne vor apăra celții...

Am dat foaia (observând, pentru propria-mi plăcere, că nu reținem nimic din succesiunea faptelor, rămân doar scene, noduri, precum melcii într-o poiană, altfel am trece ca negliobii), pe fila următoare mă aflam în spatele primăriei și avionul în flăcări cădea.

– Ah, am exclamat văzând cum se rupe bunătațe de mașină, ah, parcă am fi la prins de fluturi, la vânat de fluturași! exact cum, cuvânt cu cuvânt, a tradus dragul Gellu Naum versurile balenei lui Prévert. Și, am adăugat: te pomenești că trenul nu mai vine, ne strică duminica! (În vacanță, duminica tot duminică...)

Urma să o aștept pe mama în gară, știam că motorul acostează la peron la unu și jumătate precis (pe vremea aceea trenurile mergeau mai repede și nu întârziu niciodată), orologiul primăriei bătuse ora și bulevardul era lung al dracului. Contam pe importanța evenimentului, așa cum în ora de matematici, când domnul Ivănescu se-apropia, dând foile catalogului, de litera numelui meu, îmi puneam nădejdea într-un alt cutremur de pământ care să spulbere fracțiile, cercul cu secanta lui cu tot.

– Am făcut bine că n-am aruncat povestea asta, mi-am zis dând alte două pagini. Ține. N-ai să strâmbi din nas, Nucule... Raidul american, dezastrul abia începe. De ce oare nu mi-a plăcut povestirea la lecturile de până acum?

Mă aflam de-un sfert de oră în gară, ajunsese înainte de unu, trenul mamei, motorul aerodinamic mai rapid decât trenurile ce au urmat, sosea la unu și jumătate. Deci, e timp destul pentru o plimbare, pentru o înghețată. Duminică fierbinte, liniște, cu toate acestea destulă lume pestriță pe peron, sosirea motorului e un spectacol pe care târgoviștenii îl gustă întotdeauna... Pasajul ce descrie gara nu amintește nimic despre alarmă, poate că nici n-a fost dată, s-a mai întâmplat, neglijență sau sabotaj, pașnicii locuitori ai târgului nu prea știu ce se-ntâmplă pe fronturi, jurnalele cinematografice arată câte un tun căruia țeava i-a plesnit ca o floare, cu petalele risipite, o mareșăleasă împărțind pachete unor mari mutilați, două mașini grele înămolite (ce-or fi căutând razna prin mijlocul câmpului când șoseaua e dincolo, pietruită?), posomorâtele privesc repede în întuneric și-ncepe *Fanfulla da Lodi* și Macario, și Gică Ionescu începe s-o pupe pe Brigita, sub panglica de argint a proiecteurului, în ultimul șir de scaune al cinematografului, de n-ar intra directorul Costică Francezu, vânătoare de fluturași...

Nu tocmai: Arsenalul a sărit în aer, un pod s-a rupt la mijloc cum se rupsese avionul, un chironnic de la sonde a fost ridicat de poliție și familia lui a plecat la o nuntă, au apărut afișe pe Mihai Bravu, trase

la șapirograf și înșirând prevederi că nu mai merge, chestorul o bănuiește pe madam Gheneraru, hârtia miroase a șoareci și a brutărie, sălile liceului gem de răniți. Oamenii mor, se știe, dar Ionescu și Brigita... Și pianul adus de Predoleanu prin două linii ale frontului continuă să cânte și cântă și fanfara în chioșcul din grădina publică, seara, când se mai răcorește-puțin...

Monel n-a plecat, îl voi întâlni diseară, formidabila Aura Urziceanu nu s-a născut, va trece multă apă pe Ialomița, pe la Dafu, până la bacalaureat. Manualul de istorie nu va mai încăpea între coperti de atâtea fapte, toate recomandate în programă, jumătate din ele vor ieși așa cum au intrat, memoria nu va reține decât o copertă sleită, pe podea, și pasul profesorului Vasilescu călcând alături și întrebând cine l-a doborât pe Ioan Vodă...

Cornetul cu înghetată – o batjocură: iată, mi-a pătat bunătate de cămășuță cu dantelă la gât! La jumătatea povestirii, la doar zece minute de sosirea motorului... S-a spart, cocă proastă (zice că din făină de castane bune), poate stângăcia mea, o eroare și ce catastrofale consecințe: mama se va face foc, Valea Prahovei va arde...

Despre erori, într-o carte a tatei, niște convorbiri ale lui Raymond Recouly cu mareșalul Foch, despre bătălia de la Marna, citite pe nerăsuflăte aseară. Urmează, strânse în două pagini ale povestirii, opiniile lui Foch despre: „Germania și-a călit și preparat minuțios un instrument militar de prima mână, cu mult superior ca forță și valoare celui de care dispunea la 1870, și acela excelent. Ea a forjat uimitor armata pentru războiul pe care îl pregătea: e vorba de efective, de instrucția lor, de armament, nimic nu-i lipsea din ce-i putea oferi epoca. Avea și spirit militar și o doctrină; era sigură de victorie, prea sigură... Generalissimul care o comanda, Moltke, nu numai nepotul unchiului său (Moltke I – *nota mea*), ci și ucenicul aceluia. Planul strategic al lui von Schlieffen, pe care urma să-l execute, avea și anvergură și îndrăzneală și deschidere. Ca toate planurile strategice, valora numai în măsura în care se-alegea maniera optimă de a-l aplica. De multe ori, Napoleon își schimba planul pentru a-l adapta condițiilor, la Iena, de pildă. Pentru că Napoleon se afla pe câmpul operațiunilor și

conducea de-aproape operațiunile... Spiritul german e înclinat, în esență, să creadă că totul depinde de organizare considerată în ea însăși, planul, odată întocmit, trebuie să se desfășoare metodic, independent de obstacole și accidente. Pornită, mașina n-are altceva de făcut decât să meargă... Bătrânul Moltke, în 1870, a lăsat hățurile pe mâna subordonaților lui. În 1914 greșelile se repetă, de-această dată mult mai grave, artistul mai puțin talentat, materialul mai greu. Comandanții de armate iau foarte la bunul plac directivele, de altfel destul de confuze, ale lui Moltke. E de neînțeles atitudinea lui de fiecare dată când subalternii nu-l ascultă: în loc să-i pună la punct, le acoperă erorile, parcă hipnotizat de amintirea lui 1870, convins că astăzi, ca întotdeauna, deznodământul va fi fericit...”

Pe câmpul de luptă de la Marna, scriam mai departe (povestirea făcea acest necesar ocol), apare von Kluck, exact în momentul când pe peron apare Vică Anghel:

– Motorul are o întârziere de zece minute, spune el. Au greșit macazul la Titu, o luase spre Pitești...

(Poate că nu era Vică Anghel, poate era Bibi Popescu, am să-l întreb, știam că urmează să se-ntâlnească în ziua aceea cu Relu Ștefănescu, oricum spusele noului venit acestea au fost, n-am nici o îndoială, cum nu mă pot înșela că în acel moment am auzit primele uruituri ale motoarelor grele și am văzut tălăzuind la mică înălțime largi stoluri de bombardiere).

Treceau, umbrind pământul și-nfiorând atmosfera până atunci stătută, dinspre Colanu spre Teiș, lingând parcă linia orizontului, ca niște corăbii de oțel sclipitor...

– Douăzeci, treizeci și cinci..., le numără Vică.

– Și, pe urmele lor, încă optsprezece, am spus eu.

– Sunt *Savoia*, italienești, le-am văzut eu într-o revistă...

– Privește! încă cincisprezece deasupra podului...

Vică Anghel voia să citească și el despre greșelile nemților, nu și nu să-i împrumut chiar după masă cartea, mâine mi-o înapoiază. Dacă au pierdut două războaie, era curios cum îl vor pierde și pe acesta.

– Ce s-o mai citești: îți povestesc eu cum a fost la Marna. Când mă pasionează o carte, mă scufund cu totul în lumea ei și-apoi văd

totul în de-amănunt, mai bine decât autorul. Vrei să-ți spun ce fel de esențe erau în păduricea din stânga, lângă șosea? Uite, doi stejari, un rând de plopi, dincolo salcâmi și lemn cîinesc...

Motoarele își stinseseră zumzetul, ultimele pâlcuri se pierdeau dincolo de podul cimitirului, aerul tremura ușor, încins.

Cum își mai scoate scriitorul sufletul să găsească ideea unei povestiri și ce se mai dă el de ceasul morții, cu crampe și amețeli, cu nevralgii în toate oasele! Stendhal nu știa ce spune când afirma că nu-i mai mare bucurie etc. – căuta bunăvoința cititorului, ca mine acum pe cea a lui Nucu Eraclide, cititorul are și el motive să nu se azvârle ca orbetele, are parte de chinurile lui, la început bucurie temătoare și exaltare nebunească, mai apoi, poticnindu-se în zăplazurile narației, domolire acră și băjbăială până la silabisire. Ideea că scriitorul e greoi, că prea ocolește, că nu izbutește să fie limpede... Păi chiar că nu izbutește, că ocolește și e greoi. Pentru că realitatea e cel mai strâns ghem din câte există. Întâlnirea dintre nevralgiile scriitorului și cele ale cititorului său se numește comuniune și cuplarea acestor căței duce la cultură și satisfacții rare, nu e bucurie intensă fără chelălăituri. Miracol, vis.

– e foarte greu, dragă prietene, să-ți explic ce se-ntâmplă.

Pentru că limbajul îndoit și lipit ca o figurină tăiată pe întinsul unei pagini nu mai are aproape nimic din limbajul natural, semnele sunt aceleași, dar înțelesul lor altul, nodurile și melcii care te invită să vezi splendoarea poienei stau sau lunecă acum pe luciul unei mobile scumpe sau al unei oglinzi, se rostogolesc sau își fac culcuș în decolteul unei femei frumoase în timpul premierei de la Operă, poartă semn distinctiv al travaliului individual, al meșteșugarului care și-a zdrelit degetele înnodând și răsucind spirale,

– lăsându-și în obiectele și vietățile făcute de mâna lui propriul portret, unul mic și foarte discret, parcă vrând să-și asigure cititorul că își ia toată răspunderea...

Și-apoi, o mulțime de schimbări de accente, de intonații, de vaiere intraductibile și scurte tresăriri,

– într-un cuvânt, dragă Vică, o foarte întinsă rețea de artificii pe care nu le poți dezlega decât cu o pricepere pe măsură... Din semnele

desfășurate pe tablă de domnul Ivănescu, eu nu mă alegeam decât cu o cumplită spaimă, în timp ce profesorul nu mai putea de fericire. Arsenoiu și Furtunescu la fel...

Ei se-ntâlneau și jubilau, miracolul pentru ei se-implinea... Dacă e ceva firesc în toată această chestiune, acesta e mersul literaturii spre un limbaj al său și numai al său, care să-l pasioneze pe cititor nu doar prin ce-i povestește ci și prin mulțimea de figuri înfățișate ochiului și spiritului, – o, tu nici nu știi, bătrâne, cât de întinsă e gama jocurilor!... Vrei să știi cum a sfârșit-o Moltke la Marna, și se pare că vei pricepe din spusesele lui Foch strategia... îți faci iluzii, jocul e foarte subtil, dacă mareșalul francez îi povestește lui Recouly câte ceva (și o face cu fermecătoare inteligență), alege limbajul salonului, limbaj natural, de bună seamă interesant și bun conducător de anecdotă, lăsând însă să se înțeleagă că adevărul rămâne închis, nod de nedelegat...

– ușor de dezlegat dacă ar fi fost trecut în limbajul specialității lui – strategia – și dat spre lectură unuia familiarizat cu jocurile acestui domeniu...

– dacă aduni sumele ce se cheltuiesc în lume pentru întemeierea de biblioteci, dezvoltarea editurilor, informarea publicului, reclama cărții, dăscălirea studioșilor și atâtea altele, îți poți da seama că miliardele n-au altceva de făcut decât să umple spațiul dintre scriitor și cititor, acea punte fiind mereu mai șubredă – zice domnul Balaban, apărut pe neștiute în gară, ca să întâmpine motorul de duminică, bombardierele de duminică.

– da, domnule Balaban, spuse cineva și traversă prima linie, fiindcă motorul s-a anunțat pe-a doua (cu întârziere).

(Acest paragraf aparține altei povestiri, va trebui restituit păgubașei, nu se leagă, nu se leagă, nu se leagă...)

Ai să spui că literatura e altceva... Ai avea dreptate, dar privește cum apetitul pentru lectură vine mai anevoie, nu știi dacă de două-ori pe an... Vezi-l pe Cutare cum intră ca tras de-o sfoară în librărie, cum mângâie cu privirea trei sau cinci cărțuții fără de care își închipuie că nu va supraviețui până la sfârșitul secolului, dar la ieșirea dintre teighele, cu pachetul voluminos sub braț, simte că pofta i-a trecut așa pe nepusă masă, mai ales după ce ochii i se opresc la vitrina vecină, vrăjiți de-o galbenă farfurie cu ceva de carton scăldat în maioneză, prin preajmă un copan de pasăre și, minune, un platou cu tarte de morcovi, deliciul Ferentarilor. Dă buzna

să-și umple traista, odată ajuns acasă degetele nu-i mai prididesc să desfacă punga (pofa din urmă – intactă, nu ca cealaltă).

– Cărțile! exclamă după cafeluță și morcovi, parcă luasem și niște cărți...

Desface cu delicii pachetul, adulmecă prețul și mirosul de vacanță al cernei proaspete: oh, parfumul Mangaliei! (Intre)vede plaja, simte cum îl moleșește soarele ca o meduză răscăptă, atunci, atunci cartea asta de șase sute de pagini va face toți banii, dacă o începi n-o mai lași, o lași pentru că tână brunetă de alături, pe care ai admirat-o, și-a tras cascheta roșie și, zveltă, sportivă, rafinată, se-ndreaptă spre marea de spumă. Intelectuală, se-ntelege de departe, a lăsat pe cearșaf cartea preferată, ca semn ochelarii de soare, a fost mai harnică, a-nceput-o la Ciulnița, în tren, că se plictisea fără conversație...

– (În carte, conversație ca și-afară)

Strânge farfuria și punga, ceșcuța de cafea și ambalajul, cărțile le urcă frumos în raftul scriitorilor dintre cele două războaie, lângă alte nebeligerante, se gândește foarte serios la căsătorie, copii, alte vacanțe... Deocamdată e februarie, uite cum ninge februarie, copiii vor citi tot ce cu străduință a strâns în bibliotecă, nu doar specialitatea ci și umanismul, las' că o să-i îndrum eu, zice, și deschide casetofonul. Și muzica e umanistă, adaugă ațipind... Voi (li se adresează copiilor în visul abia început),

– voi n-ați apucat ciorba cu arpacaș de la Buzești, nici crepul cu magiun...

Dar de două ori pe an vine negreșit (pofa), indiferent dacă se-aranjează concediul la Mangalia. O dată, rezultat al acumulării de pofte mici, răbufnește așa, așa, atunci nu mai ai scăpare, vrei să afli ce e viața, ce e acela *dolce stil nuovo*, ce se-alege din toată strădania și agoniseala, cartea trebuie să dea răspuns... A doua oară când mori de curiozitate cum și-a desfășurat Moltke jocurile. Tot cartea spune. Păi, în loc să trăim și să ne bucurăm, stăm între coperti și-i așteptăm pe autori să ne spună cum e? Victime ale livrescului... Un critic, dușman al livrescului, după ce a desființat întregul arsenal al unui romancier care era numai cult, a exclamat: „Nu găsești în paginile lui nici o poiană smălțuită cu flori”, fără să-și dea seama că smălțuitul e o operațiune tehnică, deci livrescă, utilizată și de cei mai pastoralii poeți ai raiului...

Pasajul următor, mai puțin interesant. Aici m-am grăbit, mi-am spus, cu siguranță că n-am să-i fiu pe plac lui Eraclide; mă va conduce la poartă și se va abține să-mi mai spună ultimul banc.

Fiindcă, după ce ajunseseră dincolo de pod și le credeam duse, uriașele bombardiere se întorceau, primele stoluri zburau la nici o sută de metri deasupra gării, parcă vrând să-i ia în gheare acoperișul de sticlă, următoarele veneau pe-o aripă, încheiau o mare curbă peste coroana castanilor bulevardului. Ne-am aruncat, eu și Vică (dar poate că era Bibi, am să-l întreb), într-o tranșee spre care ne îndemnase un acar cu fanion galben, știa că țintesc gara, nu știa nimic: cât așteptaserăm și vorbiserăm pe peron, se înscrisese în filele istoriei cea mai mare eroare din strategia aeriană a războiului, „eroarea de la Târgoviște”, despre care scriu astăzi istoricii, nejustificat de mândri pentru o asemenea pozna, în fond a minții omenești nu doar a piloților strategii; atunci se lucra cu decovilurile alea cu patru motoare, ce te faci însă azi când continentele sunt pline burduf cu arme ce ar putea să.

Planul fusese alcătuit de cei mai mari generali (Moltke lipsise), era perfect, vorba lui Foch, jocul nu ignora nici o scamă de pe tunica jucătorilor, înlămplătorul și improbabilul fuseseră măturate cu periua de dinți de pe planșete. Povestirea urmărește felul cum s-a pregătit raidul surpriză, raidul ăsta mizer care întârzie motorul de la București (mama vine precis) și ne ține cu gurile căscate, ba mai mult, mă ține pe loc și-acum, după atâția ani, fiindcă textul are mai multe stângăcii – să duc povestirea așa cum e? Ce va zice Nucu Eraclide? Să sfârșesc odată cu eroarea, cu erorile!

O treime din nevoile de petrol ale hitleriștilor se acoperea cu țiteiul românesc, italienii își procurau tot de la noi, mașina de război trebuia lovită indirect, la sursa carburanților. Înaltul comandament aliat a ordonat Grupurilor 44 și 93 ale Forțelor aeriene să se pregătească pentru a ataca zona petroliferă Ploiești, Câmpina, Brazi. Planul, prezentat generalului Eisenhower la începutul verii lui '43, prevedea un efectiv de nu mai puțin de 200 de avioane, generalului i s-a părut exagerat, dar a fost nevoit de argumente să-l aprobe. Operațiunea *Valul fluxului* urma să fie o surpriză pentru hitleriști, să se anihileze mai întâi sistemul, foarte bine pus la punct, de alarmare a teritoriului –

de la insulele grecești și până la obiectivele vizate, cele 40 de rafinării prahovene –, pentru aceasta să se zboare foarte jos, la vârful copacilor, și să se aleagă o zi de duminică, pentru că duminica, chiar în vreme de război, lucrătorii nu sunt la muncă, iar apărătorii antiaerieni (foarte probabil) învoiți,

– e de prisos, dragă Vică, să mai precizez că mama n-avea habar de planul generalului Eisenhower...

După antrenamente de două săptămâni deasupra pajiștilor engleze (smălțuite cu flori, vorba criticului), la 29 iunie, s-au mai adăugat trei grupuri de avioane celor atunci mai puțin de o sută și întregul corp expediționar a zburat în Africa de nord, de unde – la ora zilei atacului, încă nedecisă – avea să atace.

Antrenamentele s-au întetit. Cinci mii de piloți, mecanici, mitraliori și servanți s-au campat la marginea pustiului Sahara, lângă Bengazi, unde pe-o fâșie de nisip de 70 de kilometri lungime fusese reprodusă, la scara unu pe unu, zona vizată a Văii Prahovei, cu întregul mobilier demn de atenție – construit din schele de scândură, butoaie, panouri – o scenografie hollywoodiană în toată regula... Pe hărțile detaliate ce serveau instructajului erau trecute în culori nu numai căile ferate și râurile, podurile și conductele de toate felurile, particularitățile de relief și clădirile de reper, dar și – la Târgoviște și împrejurimi – crivina unde chiuleam de la ore, morile lui Dafu și Baronide, mănăstirile Dealu și Viforâta, casele Baumberger și *d'Italia*, foarte probabil șirul de plopi de pe alea noastră,

– mama a lăsat pe sârmă niște rufe și printre ele o bluză roșie, uite ce imprudență, roșul se vede și din stratosferă!...

Știind cât de bine e închisă zona de către apărarea germană (două divizii de artilerie antiaeriană, două sute de aparate de vânătoare și centuri de baloane captive, generatoare de ceață artificială și proiectoare...), avioane de recunoaștere P 38 au fost trimise să fotografieze de la mare altitudine întregul dispozitiv, să verifice încă o dată exactitatea machetelor, a hărților. O tipografie cartografică franceză a imprimat hărțile pe batiste din cea mai fină mătase, ca și cel din urmă servanț să știe unde se află, am văzut la nasul însângerat al unui parașutist american o asemenea batistă! Acolo, în pustiu, zburând la

cățlva zeci de metri, corpul bombardierelor B 24 *Liberator* și *Fortărețele zburătoare* a distrus în două-trei minute toate obiectivele machetei, cu bombe cu explozie întârziată, mai înainte se folosiseră bombe obișnuite și schijele și suflul lor distruseseră destule aparate, de aceea n-au decolat, când a fost să decoleze, decât 165 de avioane.

– Sunt pe puțin 50! le-a numărat Vică (sau Bibi, voi afla care dintre ei era atunci pe peron).

– Oho, să fii sănătos: sunt de trei ori mai multe! am exclamat, ca și cum aș fi știut de la B.B.C. câte sunt (dar seara, vorbind laconic despre isprava din timpul zilei, șpicherul n-a furnizat cifre, grăbindu-se să dea rezultatele campionatului de fotbal...).

În zorii zilei de 1 august s-a zburat peste Mediterana, pe deasupra insulei Corfu...

– Excelentă insulă, confortabilă, acolo aș vrea să-mi scriu o carte, una despre raiduri și calamități, să știi că mă voi ține de vorbă...

...și pe deasupra Macedoniei, apoi pe valea Timocului... Au intrat în țară pe la Turnu Severin. Viteza de 300 de kilometri pe oră n-a asigurat păstrarea unei strânse legături între grupurile de aparate: un prim grup s-a aflat deasupra Piteștiului (cele ce trecuseră pe sub ochii noștri, ai mei și-ai lui Vică), altele au făcut ocolul de la Teiș și de deasupra podului spre cimitir, își corectează cam târziu eroarea, iată-le cum vin să întunece gara, să treacă spre Moreni și Câmpina, să zgâlțâie cu uruitul lor sticlăria acoperișului și casei lui Dudău, să-i facă țândări un geam, moment de maximă încordare de vreme ce de undeva o cucoană a strigat:

– Mai încet, nebunilor, că n-au dat turcii!... Acu' vă găsirăți, la ora mesii?

Pe încercații piloți ai uriașei flote i-au încurcat batistele de mătase, râurile paralele imprimare cu albastru: țineau firul Argeșului și Dâmboviței, convinși că urmează albiile Prahovei și Teleajenului. Cum nu-și puteau comunica impresiile prin radio, ca să nu-i recepționeze radio-locația germană, au băjbâit și au întârziat mai mult de-o oră, timp în care nemții au izbutit să dea alarma, cei învoiți să se-ntoarcă la bateriile lor și să deschidă focul. La Câmpina, tunurile vâneau bombardierele de sus în jos, de pe dealuri, istoricii militari notează aceasta ca premieră mondială absolută, bombele se asterneau covor

peste rafinării, exploziile trimiteau schizele în carena avioanelor, aparatele cădeau lovite unul după altul, multe accelerau obosite pe drumul de întoarcere, din nou peste cerul Târgoviștei, dând fum pe coadă, mistuite de foc, rupându-se în aer, bucățile arcuindu-se în văzduh ca artificiile la 10 mai, deasupra Teișului.

– Ah, parc-am fi la prins de fluturi, la vânat de fluturași!

Din 163 de avioane, câte au trecut Dunărea la Turnu Severin (pe atunci podul lui Apollodor era încă practicabil?), 54 au fost doborâte, 79 n-au mai ajuns la bază, ocolişul le sleise rezervele de benzină; au aterizat în Turcia, turcii le-au sechestrat până la sfârşitul războiului. Într-adevăr, cel mai mare dezastru aerian din toate timpurile, dacă socoteşti şi pierderile umane ale raidului: 600 de morţi, peste 200 de prizonieri...

Moltke supraveghea bătălia de foarte departe în spatele frontului, povesteşte în continuare mareşalul Foch, ştia că, precum în 1870, evenimentele vor avea un deznodământ fericit: armata lui von Kluck înainta diabolic, ordinele înaltului comandament nu-l ajungeau niciodată; dacă îi parveneau totuşi, situaţia de pe teren era mult schimbată. Trei corpuri de armată ajunseseră la Marna la 3 septembrie, marele cartier general le credea de mult în urma lui von Kluck şi ordona o regroupare decisă, dar zona era în mâinile francezilor... Moltke privea nedumerit harta şi machetele minuţios întocmite şi nu izbutea să înţeleagă pe unde îi sunt corpurile de armată, când invincibilele armate ale lui von Bulow, von Hausen şi von Kluck habar nu aveau una de poziţia celeilalte: ordinele supreme nu le mai foloseau la nimic, cum mamei nu-i folosea că motorul rapid făcea numai o oră şi un sfert de la Bucureşti la Târgovişte, nu ca azi peste două ore...

– În concluzie, domnule mareşal Foch, i se adresează spiritual Raymond Recouly. bătălia de la Marna a fost mai curând pierdută de germani decât câştigată de ai noştri...

– E adevărat, răspunde mareşalul. Ca multe bătălii...

– Vezi? Ideea unui război fără învingători nu-i chiar așa de nouă, spuse Nucu Eraclide.

Ieri, la capătul celor două săptămâni de repetate, apăsate lecturi ale acestei povestiri, tocmai când renunșasem să-l mai consult pe amicul

Eraclide, de cine dau la debitul din colt, pe Caragiale? Se-nțelege, de el.

– Știi, i-am spus, bancul cu candidatul la circ și cu antinevralgicele... Ți l-am spus răsturnat, cu poanta îmbrâncită în față... I-am luat tot hazul... Nu știu să spun bancuri, n-am tactică...

– Cine nu greșește! Treci într-o zi pe la mine, stăm destul de aproape. Te învăț cum se spune... E o regulă și-n asta... Nu-i eroare din care să nu scoți un câștig... Literatura pe erori își construiește adevărurile... Adu-mi și ceva de bătut la mașină, că nu te-am mai purecat de mult...

Am fost ispitit, o clipă nebună, să-i spun ultimul banc auzit, unul cu un ceas electronic... N-am fost sigur că nu-l răstorn.

Ieronim lăsă condeiul jos și își îngropă fața în palmele înghețate. Obosise. Proza densă a târgovișteanului (colonelul pretindea că l-a cunoscut!) îi dădea, curios lucru, senzația că a asurzit. Trebui să-și acopere ochii și să-și încordeze atenția spre a desluși un foșnet, o clătinare a lucrurilor din preajmă, din depărtare, o voce de undeva, spre a se convinge că se află apărât de simțurile intacte. Asemenea stare albă, inconfortabilă, mai trăise cândva, când ascultase prima oară finalul operei *Aurul Rinului* la un prieten.

– Închide magnetofonul, nu mai pot suporta! strigase. Asta nu e muzică, e pământul! Pământul crud, barbar, greu și care ne acoperă.

Prietenul a zâmbit, a ridicat din umeri și:

– E muzică, a spus el, unul dintre cele mai grandioase finaluri din câte am ascultat. Să-l mai pun o dată...

– Nu, nu! a strigat Ieronim. E de nesuportat...

Prietenul l-a ocolit cu alte muzici, i-a arătat clasoarele lui filatelice, au întârziat în acea seară până după miezul nopții. înainte de despărțire, prefăcându-se că umblă după o piesă de jazz cântată de Boris Vian, a derulat banda la același final. L-a dat încă o dată, acum însă la un volum mai mic.

Ieronim n-a mai protestat, s-a lăsat în fotoliul din care tocmai se ridicase, și-a ascuns fața în palme și prietenul l-a auzit cum geme și se chinuie.

– Sunt uluit, a spus amfitrionul, nu înțeleg nimic. Tu suferi cu adevărat! Iartă-mă, îl intrerup imediat...

– Nu, acum poți să-l lași, a spus moale, învins, Ieronim. Dar să știi că a fost îngrozitor... Pământul... Nu doar câteva zeci de lopeți care cad pe capacul sicriului și bufnesc înfundat... Tot pământul, cel dintre poli și cu toate oceanele și continentele, căzând dintr-odată pe bietul tău trup încă însuflețit de jarul vieții...

– Un final, nimic mai mult. Povestea s-a încheiat, marile idei și leitmotive s-au consumat, autorului nu-i mai rămâne decât să pună punct visului său și, cu o abilitate întorsătură de condei, să pregătească un pat cald aplauzelor. Aș îndrăzni să spun că Wagner și-a trimis de mult muza la culcare...

Amicală explicația, dar prietenul bătea câmpii. Sunt încheieri și încheieri ale unei opere de artă: unele, mai înainte de-a se sfârși cartea, simfonia, filmul, cum bine a observat un mare cititor, Radu Petrescu, referindu-se la unul din romanele lui Goethe; altele, care ies din operă, se proiectează undeva într-un viitor al imaginației cititorului, ascultătorului; rar se întâmplă ca finalul real, interior, de netrecut, să se întâlnească exact cu expresia lui materială... Lui Ieronim i se păruse că acest lucru se întâmplă acum, însă ce putea să spună când nu mai păstra decât o foarte vagă amintire despre opera wagneriană întreagă, ascultată o singură dată și nicicând văzută la Operă. Fragmentele îi erau familiare, desigur, din audiții ocazionale.

– Acest final este chiar Finalul, a îngăimat într-un timp, întrerupându-și prietenul din revărsarea fluvială a discursului său fără nici un înțeles.

– Da, desigur, fără îndoială, eu ți-am spus că Wagner, urmărind să ridice Bayreuthul în picioare, a chibzuit...

– A chibzuit..., a repetat Ieronim. Fața lui, luminată de-o rază vineție, a început un surâs. Să aduni toate pământurile și să le prăbușești peste...

Târziu, în drum spre casă, sprijinit de brațul prietenului, care îl însoțea, și-a dat seama că simțurile, până atunci înfundate parcă de călți și membrane, își reiau funcțiile. Aerul rece îl trezea dintr-un fel de somn, un somn al morții știutoare doar de conturul și nu de greutatea lucrurilor.

– Nu știi ce să zic, își spuse când își mai reveni, acest fel de proză nu-i deloc pe gustul meu. Dar târgovișteanul trebuie publicat...

Virtuozitate... Eu aș fi procedat... Ei, Dumnezeu! Dificultatea e că nu-i pot publica povestirea într-un singur număr... Ar însemna să ocup toate paginile... Ca urmare, în trei numere... Or, autorul se opune fragmentării... îmi pare rău, domnule...

Prin fereastra deschisă izbucni dintr-odată un prelung geamăt metalic, sinistru și apăsător. Parcă nesfârșite panglici de cupru s-ar fi desfășurat, paralele, pe întinsul cerului, curcubeu sonor arcuit între piloni de plumb. Geamătul deveni urlet, acoperind murmurul satului și al drumurilor din câmpie, pe care abia acum își dădea seama că le înregistrase. Parcă hiena zbârlită, desenată pe coperta unei reviste vechi, ar fi prins viață și ar fi luat foc, ca să incendieze lumea dintr-un orizont în altul. Urlet rău și murdar, saturat de cenuși, vrând să îngroape și să înăbușe lumina, vegetația, până și culmile munților din depărtare.

Ieși pe terasă, la creneluri, să înțeleagă ce se petrecea. Colonelul și Panait, emoționați, veniră în întâmpinare, sub barbacan.

– Îl înmormântează pe șoferul ucis, îl informă colonelul, însoțindu-și cuvintele de gesturi mari, ca să poată fi înțeles în vacarmul incandescent.

– Sunt unsprezece basculante și pe deasupra și mașina pompierilor, de aceea atâtea claxoane... Șoferii îi aduc omagiul din urmă, explică Panait, mai mult încântat de spectacolul din vale.

– L-au scos de-acasă, îl duc la biserică de sus, la slujbă, apoi îl întorc pe drumul cimitirului.

– Bietul nevinovat! exclamă Ieronim privind lungul cortegiu de oameni tălăzuind spre colina bisericii.

Tăcură un timp, urmând convoiul cu privirile. Mulțimea se opri la Monument pentru ruga de la răscruce, un minut claxoanele amuțiră, rămase în aerul limpede numai legănatul clopotelor, sunet dulce, somnolent.

– Ai citit povestirea? Întrebă colonelul. Spune-mi părerea ta.

– Am citit-o... Cu viu interes... Da, s-o publicăm... Dar, cam lungă și cam excesivă, spuse Ieronim.

– Excesivă! Ce să înțeleg din asta? spuse colonelul.

– Am să-ți explic. Îngrămădirea pe-o singură coardă a prea multor procedee mă sperie și pierd repede sensul și mișcarea lăuntrică. E un prag peste care nu e bine să treci... Ca și cum câmpul care ni se deschide înainte ar fi înșesat, fir lângă fir, numai de flori... Și nu de

margarete, ci de crini imperiali... Ar fi îngrozitor! Suprafața excesiv încărcată mă oprește să pricep ce vrea câmpul. El vrea ceva, e important să aflui ce. Nu-mi dă voie. Paganini...

– Era cel mai bun șofer din bază, spuse Panait. Tovarășii îl apreciau, era cinstit, punctual, un om... Lasă nevastă și trei copii.

– Aș fi de părerea ta, a continuat colonelul, dacă povestea n-ar urmări tocmai chestiunile de tehnică literară, cele ale suprafețelor, cum le numiși. Târgovișteanul e preocupat de aceste chestiuni, i-am citit și alte scrieri... Sătul de literatură, de-o anume literatură, examinează cauzele care l-au dus la neputința de-a povesti pur și simplu o întâmplare... Demontând mașinăria ce a început să bată în gol...

– Înlocuind-o cu alta, care bate și ea la fel.

– Nu, funcționând normal, cea nouă (sau vechea, reparată) arată ce se întâmplase, unde se strecurase eroarea...

– Acum se întorc, iau drumul cimitirului, strigă Panait, în urletul deznădăjduit al claxoanelor. Oricum, adăugă el, procuratura va face lumină... Să-mi spună mie Ion că nu-l prinde pe făptaș! Mai devreme sau mai târziu... De multe ori, însuși criminalul vine să se predea... E o justiție care își are trimișii în chiar inima criminalului... De altfel, oamenii din sat și știu cine e... N-au încă toate dovezile, fiindcă justiția are nevoie de dovezi... Până să le adune și să le pună pe masă, îl îngăduie pe nelegiuit să meargă alături de ceilalți în cortegiu. Iar el merge ca și cum nimic n-ar fi făcut; îndurerat, plângând ca ei toți...

– Nu ți s-a părut colonele, că pe alocuri cade în cel mai apăsător manierism?

— Poate, acceptă colonelul. Dar toată arta sfârșitului nostru de veac e manieristă. Nu văd ce ar fi rău în asta... E efectul aglomerării cunoștințelor ce ne iau în primire din primii ani de școală și nu ne mai lasă niciodată. O încercare de apărare cu vaccinul preparat din chiar virușii maladiei... Să nu-mi dai exemplu literatura sud-americană, că n-ai s-o brodești: manierismul sud-american, cu toate îngroșările și racursiurile de rigoare... Selecție a gustului și editorilor francezi, filtru îndelung încercat... Ai zice că tiparul și nu gustul își spune cuvântul... Nu mîncăm decât ce se pune în farfurie, nu mîncăm alimente ci *plat-uri*, indiferenți la nevoile reale ale stomacului și organismului...

Colonelul se aprinsese, vorbea tare, gesticula larg, o venă îi bătea în tâmpla dreaptă, subiectul îl pasiona și, de la un timp, ar fi vrut să-și exemplifice spusele cu citate din textul târgovișteanului:

– Îți voi arăta negru pe alb de ce nu pun nici un temei pe manierismul de care pomenești. Ispita criticii, domnule....

Se opri, întrerupt de-un vaiet nou, mai răzbătător, revărsat de astă dată din înaltul cerului și de pretutindeni.

– Cursa *Lufthansa*, spuse, și arată cu degetul spre norii fumegoși de deasupra, printre care înainta vijelios un supersonic cu patru motoare, lăsând în urmă un portativ cu linii de-un alb strălucitor. Are culoar de două ori pe săptămână. Linia Frankfurt–Ankara... Ferice de ei!

– Sublim și monstruos, observă Ieronim. Ca și sirenele și claxoanele astea care nu mai încetează... Excesele. Pe măsură ce omul, bruscat și îmbrâncit de tehnică, jinduiește la liniștea dintâi și-ar vrea să se întoarcă la bucuriile simple, să recompună integritatea lumii, culorile se umplu de alte și alte obiecte monstruoase și, o recunosc cu toată sinceritatea, sublime. Vitezele amețitoare, volumele faraonice, performanțele de toate felurile au frumusețea lor. Ai vrea, colonele, să meditezi asupra acestei realități și să-mi scrii un articol pe tema asta?

– Când i-o veni rândul criminalului, că și el trebuie să moară într-o zi, n-ai să vezi altă lume conducându-l la groapă, spuse Panait. Aceiași oameni, că alții de unde?... Fiecare pagină cu literele ei...

Jos, în cimitir, slujba era pe sfârșite. Deja o bună parte a îndureraților se risipiseră, unii alergau să prindă un loc în basculantele accelerând, continuând să sune din trompeții despărțirii.

– Mișcător omagiu, spuse Ieronim. Colegii șoferului au fost la înălțime. La căpătâiul militarilor se trag salve de armă... Acest jalnic plâns al sirenelor și claxoanelor, oricât de barbar, are un înțeles adânc. E o idee și ideea trebuie salutată. Solidaritatea profesională... Nu cunoșteam obiceiul.

Panait se întoarce de la balustrada barbacanului:

– E-un obicei împrumutat de curând... De când s-a dat la televizor serialul acela iugoslav cu moartea unui taximetrist... Nu l-ați văzut? Eu l-am urmărit la poștă, în Moeciu: nu era chip să vorbești la telefon din cauza urlletului claxoanelor din film...

Se retraseră la treburile lor. Ieronim, înainte de-a se despărți de colonel, îi prinse mâna:

– Aș vrea să ascuți într-o zi finalul operei *Aurul Rinului*. Poate afli pe undeva discul... Aș fi curios să-ți cunosc părerea... Despre proza aceea vom mai vorbi. Gândește-te dacă n-am putea face un număr numai cu scrierile băiatului...

În seara care a urmat, în timp ce asista la porcăria aia de piesetă și Străvoiu făcea minuni în fața numeroșilor turiști (și rolul călăului îngăduie unele licențe și fantezii), Ieronim afla de la o nemțoaică purtând de gât un tranzistor, că avionul Lufthansa, de pe linia Frankfurt-Ankara, s-a lovit de pereții unui munte, în nordul Turciei, și că *France-Presse* deține informații sigure că nu sunt supraviețuitori.

Toate se aranjează, a fost de părere inspectorul Sorete, că nu există probleme pe care să nu le putem rezolva, lua în piept și îngenunchea, a spus dânsul, și nu depinde decât de noi și de raion să le abordăm sincer, bărbătește, metodic, cu singura dorință de a le...

– Că atunci când s-a pus problema să divorțez, Emilia se îngrozea câte formalități și impedimente ne stau în față, pe deasupra se impunea ca ea să renunțe la cariera ei de cântăreață... Și uite că s-a putut.

Panait, posesorul unei frumoase voci de tenor și păstrând din perioada lui pariziană o adâncă stimă pentru artiști, nu mai putea de fericire că vine între ei o persoană instruită, iubitoare de frumos, cu care să schimbe o vorbă și, dacă vor fi afinități, să facă un duet. Cu vremea, s-ar putea produce împreună în cadrul serilor turistice, înainte sau după prezentarea scenei istorice.

– Singurul lucru care nu-mi prea convine, se mărturisise Sorete colonelului, e că Emilia, rămasă de timpuriu orfană de tată, nu concepe să se despartă de maică-sa. Acest aspect complică lucrurile... Fiindcă noi ne-am fi mulțumit cu o cameră, fericirea încapă și-ntr-un cuib, vorba cântecului... Dar madam Progreseanu are pretenții, de mulțumirea ei depinde liniștea noastră... Când ne vom căsători, primăvara viitoare, îi vom face bagajele, că Emilia are o soră la Sighet, se aranjează...

Mutarea în cetate n-a fost o problemă.. Mai dificilă fusese alegerea apartamentului, de-a lungul a două săptămâni de tatonări, măsurători,

studii. Aceasta, pentru că dormitoarele sau sălile ele arme, cu spații largi și ferestre din podea până în tavan, nu sufereau, din cauza bânelor și structurii din lemn, modificările pretinse de frumoasa, frivolă Emilia, cele mai multe sugerate de exigenta ei mamă. Emilia, ca slujitoare a muzelor, și-ar fi dorit un antreu așa și așa, ospitalier, apoi – pe stânga – un glasvand estetic cu sticlă colorată de Sighișoara, în față sufrageria de-atât pe-atât, cu șemineu, și un culoar de două persoane deschis pe dreapta, din care să se poată ajunge, uite-așa și așa; pe balconul de sub orologiu, în dormitor, în iatacul lui maman, baia însă să fie dincolo, să nu vadă slugile când ea se duce pardon acolo, în capod, nici să-i țiuie mamei țevile la căpătîi, ea să aibă privire liberă spre munți, că peisajele magnifice îi amintesc de Elveția, iar bucătăria să fie cum nu s-a văzut.

– Fiindcă se știe, a explicat Emilia, nobilimea de altădată știa să trăiască, avea toate comoditățile, dar bucătăriile lăsau de dorit, mai mare imputiciune nici că se putea închipui...

Bucătăria se dovedea problema cea mai spinoasă, de nerezolvată, pentru că trebuia să fie atât pe-atât și așa și așa, cu faianță roz până la înălțimea frunții, cu dulapuri stil suspendate, cu dale olandeze de-alea șlefuite, ca-n filme, că se întrețin cu o cârpă udă și suportă mai ușor un preș, că viața principală o duci, nu-i așa, în bucătărie, acolo prepară maman meniuri excelente, după carte, (are toate cărțile), acolo stai la un televizor și primești, acolo lucrează dumnealui, domnul Sorete, la hârtoagele lui, uneori cu câte un colaborator, la cafea... Că ea s-a săturat să frece dușumelele, care fac pe deasupra și gândaci.

Meșterii aduși, cu toate că extrem de îndatoritori, n-au înțeles mare lucru din dorințele favoritei lui Sorete (poate că numai motivele pentru care inspectorul fusese trimis de la oraș în cetatea asta bântuită de stafii), problemele le-a descurcat bunul Panait, care a luat conducerea șantierului și a lucrat zi și noapte cu oamenii până ce apartamentul a putut fi dat la cheie. S-a ales, punându-se la vot, sala tipăriturilor rare, mai luminată, arhiva a fost evacuată într-o cameră cu ferestre zăbrele de lângă turnul vestic, s-a dat o ieșire laterală sălii armelor albe pentru a nu avea nici maman nici altcineva surpriza de-a se întâlni față în față cu vreun vizitator, de englezoaice se temeau

mai mult: sunt îngălate, spunea Emilia, văzuse cum se purtau în filme, n-au nici un respect pentru bucătăria noastră tradițională, mai diversă decât oricare alta de pe glob.

– Dar și de-un acces la muzeu are dânsa nevoie, că mama e femeie de lume, a făcut la Șoazi Mangâru, în capitală, îi place relațiile cu publicul, liniștea mormântală o turmentează... O ușă discretă cu clanță rotundă de abanos, servește-mă, meștere.

(Meșterul era Panait).

Așadar s-a ales bine, fără sacrificii majore din partea instituției, blocându-se numai cabinetul hărților.

– Că tot n-are el vizitatori, a spus Sorete. Am cercetat statisticile... Și dacă totuși are cineva de gând să intre, poate pătrunde prin debara, Emilia știe să primească.

În ziua mutării au pus cu toți mâna, minus colonelul, care a plecat dis-de-diminează în munți la studiile lui strategice. Trei camioane au transportat ca fulgerul cele două case – a Emiliei și a mamei –, la prânz mobila era aranjată, obiectele celelalte se pregăteau să-și găsească locul, rămânea de pus perdelele, inspectorul vorbise cu un corist al teatrului muzical, acela câștiga și el un ban în timpul liber, îi era obligat... Priceperea lui Panait și instrucțiunile, transmise de pe meterezul prăștierilor de maman, au evitat pierderea unei bune zile de lucru, astfel că Sorete, mereu activ, s-a oferit pentru după-amiază să treacă la a doua problemă: examinarea lui Străvoiu pentru postul de muzeograf principal și a tânărului Mateescu pentru cel de referent, fiindcă fără concurs nu pot sta. Fiecare trebuie să se confirme pe post, s-au dat anunțuri în ziar, d.a. la orele 17 foarte precis, cu lucrările și actele conf. Dispozițiunii cutare din data cutare...

– Să punem ordine în toate, spusese inspectorul, după care vom putea trăi liniștiți.

O.R.W.O. 1-27 *Cocorul*. Mă aflu într-un cabinet mai puțin frecventat al castelului, la etajul al doilea, cu ferestrele, două și zăbrelete, spre est. În depărtare se zăresc culmile intens împădurite ale Curmăturii, mai încoace panglica unei șosele, imediat sub ferestre zidurile cetății al cărei miez e castelul, muzeul sau cum s-o mai fi

chemând. Cum alți arbori decât brazii din fund, mai mulți nuci în stânga și lungi șiruri de salcâmi de-a lungul șoselei, nu văd, mă întreb de unde numele: Cetatea Făgetului. Am întâlnit cândva un domn, de altfel foarte de treabă, care se născuse într-o veche familie din Teleorman, unde fagul e rar. Se numea Făgețel. Fratele lui își lungise, după un procedeu ce a zăpăcit mult onomastica și i-a împușinat coloritul, Făgețeanu.

Nu sunt mirat că mă aflu în această încăpere închisă, cu miros de vechituri și de șoareci, încărcată de praf și de o mie și unu de lucruri fără folos, cum nu m-a mirat să mă trezesc o dată în capătul de sus al unei scări de zugrav, sub o streășină, înarmat cu trei cuie pe care tot încercam să le bat acolo; cum, altă dată, m-am surprins, pe-o alee a pădurii Băneasa salutând cu mâna foarte amical o mașină cu perdele și cu șofer cu chipiu, necunoscând nici mașina și nici șoferul, cu atât mai puțin personajul gras care stătea tolănit pe canapeaua din spate, între perdele.

Romancierul trebuie să nu se mire atât pentru cele ce se întâmplă cu personajele sale, cât unde se aventurează propria lui persoană. Scrierea unei bucați de zece pagini sau a unui roman de aproape cinci sute îl constrânge să-și iasă din statutul și programul de om cumsecade pentru un timp îndelungat și să umble prin locuri și medii niciodată cunoscute sau măcar dorite. Lucru interesant: pe cât de multe sunt locurile și întâmplările vieții care îl solicită, pe-atât nevoia lui de a se așeza într-un singur loc și, aproape întotdeauna, într-un spațiu închis, delimitat clar. Sunt romane care îl poartă pe cititor prin toate formele de relief și prin multe țări și continente, nu știi dacă a băgat de seamă că autorul caută – și găsește – întotdeauna un spațiu închis, dacă se poate foarte strâmt, unde să poposească și să-și pună în mișcare mașinuțele, oamenii și gândurile. Un grandios spectacol al naturii conduce ochiul de pe dimensiunile panoramice pe un detaliu neînsemnat – undeva un om își cosește în singurătate petecul de iarbă, o fetiță însoțește o capră sau în spatele unei ferestruici un bărbat își lovește femeia: de cum s-a tras o linie de limitare, privirea noastră vrăjită mai înainte, aș spune lenevită de contemplație, devine acută, pune la treabă inima și mintea, invită la întrebări și alarmează sistemul nostru de acțiune (blocat la cititor de poziția lui comodă în fotoliu și

de necunoașterea drumului de acces la locul scenei, reprimat la simplul spectator al naturii de spaima ancestrală că până la detaliu trebuie să înfrunți forțele uriașe ale naturii).

Preferința romancierilor pe care îi cunosc merge către salon, compartimentul de tren (înainte vreme diligența sau cupeul), dugheana și apartamentul, biroul de afaceri și intrigă și, în aproape toate împrejurările, la pat. Un observator cu simț viu al umorului ar putea face mare haz de absurditatea unei întinse narațiuni care îl poartă pe erou prin luminate metropole ale lumii, prin cartiere împuțite și prin spelunci, pe spinarea unui cal înspumat și printre triburi cu limbi încurcate, pentru a-și găsi ce a căutat într-un pat cu somieră de trei pe doi, într-o cameră de doi pe trei a hanului turistic de lângă Pătârlagele.

Haz gros se poate face (și iată că nu se face) și pe marginea admirabilelor întreprinderi spațiale înfățișând zeci de mii de stele și drumuri astrale, în pulberea căroră, într-un spațiu cât buda mea de la țară, doi Luceferi ai ingineriei abia de reușesc să se scarpine după ceafă. De aici și înmulțirea scrierilor despre, pentru că dacă la explorările de până acum n-am auzit să fi luat parte vreun poet sau prozator, librăriile se umplu până în tavan cu impresii și aventuri stelare: nu seducția infinitului le sporește scriitorilor râvna, cât descoperirea că poate exista undeva un spațiu foarte îngust și privat, unde nu te arată nimeni cu degetul că ești nebun.

Ce să mai spun despre mulțimea filmelor pe chestia asta... Omul a trebuit să se ducă foarte departe ca să descopere că furnica strecurându-i-se printre degetele piciorului desculț e o mașinărie uluitoare. Tot romancierul e pe undeva... Spațiul închis (chit că are să se supere puțin prietenul meu Hobana) e o năzuință a omului tot atât de puternică precum aceea de-a cuceri lumi îndepărtate. Romanele nu sunt singura mărturie.

A propos de filme: amuzant cum o mulțime de oameni inteligenți strâmbă din nas la o scenă de roman în care doi inși discută pe plajă despre Platon și Ravel, numind-o pe loc livrescă, și cum nu mai pot de plăcerea vieții, de autenticitatea acțiunii, de aerul tare al realității urmărind figurile crispate și mișcările tehnicizate ale altor doi, de această dată înghesuți într-o cameră de carton încărcată de tot felul de cadrane

desenate și iluminată prin hublouri de sclipetul arcului de sudură și de tot felul de pirotehnie de laborator. Am cunoscut prin stabilimentele medicale pe unde m-au purtat destinul și interogațiile, o mulțime de nefericiți căroră le umblau prin cap sateliții și rachetele, în general tineri urmăriți de extraterestrii înarmați cu pușcoace laser și de răufăcători ieșind fără încetare dintre cartoanele stropite cu zeamă de argint din aceea cu care se lustruiesc burlanele bucătăriilor rurale, Îndată după război, întâlneam în trenuri diverși indivizi care făcuseră frontul: unul striga, ori de câte ori se strângea frâna la peronul unei stații: „Foc! Foc! Toată lumea afară!”, altul făcea din buze ca trompeta regimentului tu-tu-tu! tu-tutu! iar un cumnat al meu, bărbat blând, admirabil și de-o rară bunătate, nu în tren ci într-o conversație cu decanul facultății pe care o frecventa la o vârstă cam sărită, trecea – fără să schimbe tonul sau expresia – de la o problemă de matematică la: „căci dacă nu-mi procurați cartea de la bibliotecă, eu vă pun foc la toți și ardeți ca șoarecii!”

Era o maladie (poate numai sindrom) a acelor vremuri belicoase. Este o maladie a vremurilor de pace și de expansiune a cunoștințelor științifice.

Dar se pot numi cunoștințe științifice cele pe care le îndeasă în mintea noastră romanele proaste și filmele de duzină abuzând de o temă care ar trebui să fie îmbrățișată cu discreție și însoțită de o meditație lungă, de două ori mai lungă decât calea de la Pământ la Lună? Procesul luminării cugetului merge de la irealitatea pe care ne-o furnizează o mulțime de păreri eronate și de experiențe subiective ce nu-s decât coincidențe interpretate amatorist, către realitatea controlată, măsurabilă cu simțurile înarmate de instrumentele vremii noastre (formidabile ca precizie și putere de pătrundere), or, ceea ce se oferă prin producțiile seriale e o irealitate prefabricată, adresându-se mai mult simțurilor și căzând pe-o lipsă totală de experiență. Verigile intermediare ale instrucției fiind absente, oamenii de mijloc, mai ales tinerii care n-au gustat decât o linguriță din castronul cunoștințelor, cad pradă unor iluzii imposibil de definite, amestecă aventura cosmică cu mitologia de mahala, confundă rigoarea profesorului care le controlează temele sau a șefului care le-a pretins punctualitate la serviciu, cu răutatea marșianului, se încarcă de o falsă dar dramatică

spaimă ivită în inima lor chiar de disproporția dintre imensitatea cunoștințelor lumii (orice om miroase cât de întinsă e aria) și micimea de nucă a minții bombardate de imagini halucinante...

După ce îmi voi termina treaba în această cămăruță, unde gândesc aceste lucruri, voi să-mi văd personajele la lucru. Îl voi întâlni pe Ieronim. Îi voi vorbi despre spațiul închis. Voi evita să fiu vehement în chestiunea ficționarilor. Dar dacă, totuși, voi scăpa un cuvânt, să caut să-i învederez că nu mă ridic nici o clipă împotriva literaturii de anticipație ilustrată de autori excepționali: cum să mă ridic împotriva unor romancieri ca și mine, liberi să-și aleagă de unde vor motivele și temele? Și nici împotriva filmelor cosmice sau a muzicii astrale... Să-i subliniez că refuz un tip de popularizare care nu poate ajunge decât la contrariul scopurilor popularizării, la un sort de roman ce – poate din interese comerciale – exploatează prostia și o adâncește (sau, în loc s-o înarmeze cu arme adevărate îi pune în mână pușcoace), la felurime de pelicule ce întinează acel modest spațiu închis al oricărei gândiri corecte. Și, dacă Ieronim îmi va solicita să scriu la revista lui pe această temă (lucru pentru care nu știu de la cine aş putea obține aprobarea, fiindcă și romancierul poate fi învinuit de cumul...), să-l asigur că nu voi uita să precizez opinia mea: distincția dintre un roman (film, piesă de teatru etc.) adevărat și altul smintit, rătăcind pe câmpii nefertile, stă în capacitatea autorului de-a pune în spațiul în care a poposit jocul și invențiile spiritului său, ale spiritului omenesc dintotdeauna. Dacă le pune, romanul și celelalte sunt încărcate de toate bogățiile și, medical privind lucrurile – suntem nevoiți – asigură toate condițiile păstrării integrității noastre sufletești. Dacă nu le pune... Am întâlnit o dată un bărbat tânăr și frumos care se credea înger. Un oarecare s-a apropiat de el și s-a plâns că nu mai poate din cauza unei dureri de cap. Îngerul i-a pus mâna pe tâmpla înfierbântată, a rostit o formulă numai de el știută: bolnavul s-a luminat la chip și a plecat fericit (mă îndoiesc că și vindecat). În fine... Am citit în gazete, că un tânăr din statul Iowa (nu am reținut localitatea) a secerat cu arma automată nu mai puțin de 16 (șaisprezece) persoane. La dubla instrucție – juridic-criminală și psihiatrică – a reieșit că individul frecventa cu pasiune filmele de teroare și (gazeta și nu eu subliniez) mai ales filmele despre invaziile extraterestrelor!

Un autor bun – și eu fac tot ce pot spre a deveni unul – îngroașă

ici și colo povestea lui, presară pe alocuri ironie și (dacă le are) câte un vârf de cuțit de umor și piper, își avertizează cititorul într-un fel pe care mi-ar fi greu să-l traduc în formula unei rețete, că povestea lui este atât de neadevărată, încât trebuie întru totul crezută și trăită...

Comisia de examinare este formată din Sorete Emanoil, președinte, Ieronim (să se vadă în buletin, n-are, cum de n-ați rezolvat până acum o asemenea problemă pe care... și un copil?), colonelul Alexandrescu F. Mihail (absent motivat) și Simota Simona, secretară. Se constată că alți candidați nu s-au prezentat. Se trece la caracterizarea, pe scurt, a celor doi aici de față și se citește lista lucrărilor acestora, inclusiv activitatea obștească...

– Obiecții la procedură? Nu sunt. Abțineri? Nici. Să trecem la problemă... Ai ceva special de spus, domnișoară Simoca?

Secretara Simota Simona rămăsese cu mâna ridicată și, auzindu-se numită (chiar dacă pocit) se zăpăci:

– Nu știu... Adică m-aș dezice, să facă altcineva notele, că eu nu sunt încadrată, vreau să spun că n-am primit leafa, așa cum era vorba...

– Vei primi, spuse grav Sorete. Și vei primi și din urmă.

– Și fără prezența unui membru din comisie... Formal, nu e în regulă...

– Colonelul va veni, interveni Ieronim, niciodată nu întârzie după ora înserării. E foarte fricos...

Sorete, jovial, frecându-și palmele:

– Ei, cu ce aperitive spirituale ne veți delecta? Să-i dăm drumul! Să notăm (notează, tovarășă secretară!) titlul lucrărilor.

– *Mașină de apărare circulară a cetății* (propunere de inovație). Autor: Mateescu C. George.

– *Cum se face un nod flamand* (studiu de istoria artei). Autor Străvoiu Miltiade. Consultanț științific: Ieronim Ieronim.

– Scriu așa? întrebă secretara. De două ori Ieronim!

– De bună seamă. E o formalitate, domnișoară. Ca să ne achităm. Ei, tovarăși, domnilor, puteți începe. Nu înainte de-a conveni că este oprit să se fumeze în timpul comunicărilor, că nu se permite întreruperea candidaților decât în cazuri excepționale și doar cu o pauză, pentru cafele. Fii drăguță, domnișoară Simina...

– Poftim la tablă, Mateescule, îl invită Ieronim, care observase că tânărul e foarte palid și încurcat. Hai, nu te sfii, suntem între noi, n-ai de ce să te temi.

Tabla era o ușă de cetate, bătută în fier ruginit.

– Te ascultăm, Mateescule, spuse pe același ton amical Sorete și, trecând ușor peste recomandările abia enunțate, își aprinse o țigară. Cu o singură rugămintă, adăugă el: cât se poate de scurt. Un rezumat, ca să ne facem o idee... Vei dezvolta cât vei voi în revistă...

Mateescu C. George își trase în jos poalele hainei care se boțise, le netezi cu palmele întinse, înghiți pe loc un băț și luând creta în mâna dreaptă, în timp ce cu stânga strângea câteva foi cu însemnări, începu:

– Mai întâi, în două cuvinte, cum s-a născut ideea. Pentru aceasta, e nimerit să arătăm, studiind mărturiile și relatările unor cronicari și istorici, de ce au fost pierdute unele din bătăliile importante pe care comandanții lor le-au sperat victorioase, altfel spus de ce material uman și tehnic au dus lipsă de-a lungul timpurilor cei care s-au angajat în luptă...

De cum și-a început expunerea, inspectorul Sorete, care cunoștea din alte împrejurări asemănătoare ritualul concursurilor, se aplecă spre Ieronim și-i spuse:

– Conducta electrică e veche, contactele de mult oxidate. După cât pot pricepe, tensiunea e cu mult mai slabă decât cifra nominală, becurile dau o lumină gălbuie, pâlpâitoare, imaginea televizorului joacă de te amețește... Mi-e frică să nu mi-l paradească...

– Știu, am observat, am telefonat la... Dar să-l ascultăm pe băiat, să nu-i sporim neîncrederea, tracul.

– Așa e, să-l ascultăm.

Nu-l ascultară un minut, și Sorete se aplecă din nou;

– Era bun un lift. Scările sunt înguste și abrupte. Uite, la Bratislava, cheii au montat lifuri în toate castelele medievale. Nu mă gândesc neapărat la noi, că noi mai avem puțină vlagă în vine, ci la cei în vârstă, la colonel, la soacră-mea... Apoi, după o scurtă pauză, răstimp în care părea că a ascultat cu toată atenția spusele lui Mateescu: tinerii din ziua de azi posedă materie... Se prefac emoționați și stângaci, dar când trec la conținut, ne taie categoric... Ce știi despre familia lui?

– Doar atât: că e din București. Mai multe cred că știe Panait, el ține condica oaspeților. Vreau să spun, evidența salariaților.

– Lapte și ouă se găsesc, desigur, la țaranii din sat, spuse Sorete. Noi consumăm doi litri pe zi, câteodată și mai mult. Cu cât dau laptele?

Ieronim nu răspunse. Nici nu se mai obosi să-i facă semn cu mâna moale, ca să-l oprească din șopăcăit. Sorete simți că tovarășul său e curios într-adevăr să cunoască posibilitățile tânărului și se hotărî să-și treacă altfel timpul. Deschise carnetul său de note. frumos strâns între coperti de plastic albastru cicoare, și se apucă să deseneze: un om cu trei picioare, destul de pricâjit, o găscă (asta reușită), cabina unui lift în care stau, ca stavrizii în cutia de conserve, nu mai puțin de cinci persoane.

– Am putea aranja cu Iftode, e o femeie de înțeles. Să le dea un premiu consistent salariaților... Pentru activitate excepțională... Salariații ar fi bucuroși să renunțe la plic în favoarea liftului, mulțumindu-se cu satisfacția morală, cu diploma... Restul se aranjează: am pe cineva la „Funicularul”... Liftul-sporește cu sută la sută valoarea clădirii... E păcat, zău că e păcat!...

– ...Însă cavaleria samnită – după ce a fost încunoștiințată de o roată de călăreți care se avântase prea departe că poverile și bagajele romanilor se găsesc prin apropiere, fără să fie adăpostite cu lucrări de întărire și fără apărători –, lacomă și setoasă de a pune mâna pe o pradă bogată, a dezlănțuit atacul asupra acestora. Când o ștafetă l-a anunțat cu voce tremurândă pe comandant de acest atac neașteptat, atunci acesta a spus: „Lasă-i să-și facă de cap cu prada!” Atunci s-a întins vorba de la soldat la soldat începând toți să strige: „Vrăjmașul jefuiește și cară cu el bunurile și averea soldaților!” Imediat comandantul ordonă să fie chemat șeful cavaleriei romane, căruia îi spuse următoarele: „M. Fabius, ai băgat de seamă că escadroanele samnite au încetat să mai dea lupta? De bună seamă, samniții s-au pironit la bagajele noastre. Atacă-i fără întârziere, acum când sunt risipiți și în dezordine și au gândul numai la pradă! Arareori vei găsi pe unii din ei stând pe cai sau cu arma în mână; în timp ce cei mulți își încarcă prada pe cai, măcelărește-i pe cei fără arme și mânjește-le prăzile cu sângele lor. Iar eu, în fruntea legiunilor romane, voi avea grijă să dau lupta cu pedestrima samnită...”

Sorete lăsase ascensorul și asculta cu încântare. Într-un timp, se apleacă din nou spre urechea lui Ieronim.

Acesta, plictisit de șoapte agasante, se trase înapoi. Voia să asculte relatarea.

– E-un citat din Titus Livius, îi spuse Sorete.

– Nu știu, făcu Ieronim surprins. Într-adevăr?

– Absolut. Mateescu continuă:

– Escadroanele romane se năpustesc în cea mai desăvârșită ordine asupra vrăjmașului împrăștiat și încărcat cu prăzi. Câmpul se umple îndată cu leșuri dușmane. Zvârlindu-și numaidecât prăzile, samniții se îmbulzesc unii peste alții și se împiedică, căutând să se ferească de copitele cailor speriați, care fugeau în învălmășeală în toate direcțiile; nefiind în stare nici să lupte nici să fugă, vrăjmașii sunt măcelăriți până la unul. După ce cavaleria dușmană a fost nimicită, Marcus Fabius își manevrează către aripi escadroanele sale, în așa fel încât, căzând drept în spatele pedestrimii samnite, o atacă. Puternicele strigăte scoase din nou de romani le-au făcut dușmanilor părul măciucă de groază. Văzând linia întâi a vrăjmașului, ce căuta cu ochii înapoi vreo puțință de scăpăre, iar frontul samnit pus în învălmășeală și linia lui de bătaie clătânându-se, comandantul le grăiește ostașilor săi cuvinte de îmbărbătare...

– E o pagină extraordinară! exclamă Sorete, prinzindu-l de braț pe Ieronim. Chiar numai pentru această alegere și candidatul mi-a cucerit votul.

Uluit de cunoștințele și, mai ales, de plăcerea cu care Sorete urmărea expunerea, Ieronim se trase puțin pe scaun, ca să-l studieze ca pe un exemplar nemaîntâlnit.

– Nu fi mirat, domnule: am făcut Istoria, muream să fiu profesor... N-am predat decât două săptămâni, m-au luat la treburile astea... Viața domnule... Trebuie să trăim... Dar îmi pare nespus de rău.

– ...Scoțând din nou strigăte de război..., continuă candidatul urmărindu-și notițele, forțele romane pornesc în iureș înainte și cu cât înaintarea romană câștigă teren, cu atât îl văd pe dușman din ce în ce mai dezordonat în mișcări și mai buimăcit. Mereu în frunte, cavaleria romană intervine cu succes pretutindeni. Cornelius, aruncându-și o privire înapoi către cetele sale, le arată cu mâna strigând cât îl ținea gura că el vede steagurile romane și scuturile lor rotunde. Când ostașii romani au auzit și în același timp au și văzut toate acestea, aproape că

au și uitat de truda lor cumplită, de răni și de tot ce au îndurat în ziua aceea, de parcă acum ar fi auzit întâia dată semnalul de atac și forțele le-ar fi fost proaspete, și s-au năpustit din nou cu nestăvilit avânt asupra dușmanului. Samniții n-au mai fost în stare să înfrunte atacul cavaleriei romane, care a stârnit groaza în rândurile lor, și nici furia dezlănțuită a pedestrimii romane. Parte din samniți au fost uciși, parte risipiți și puși pe fugă. Cei care mai cutezau să rămână pe loc, după ce au fost încercuiți au fost toți răpuși...

– Nu e formidabil? se-ntoarse Sorete către Ieronim. Dintr-o înclăștare de asemenea proporții, iată ce reține Titus Livius, poate cel mai modern istoric din câți cunosc: că lupta și gloria nu sunt altceva decât o învălmășeală josnică în jurul unor bagaje... Citește dumneata tot ce au lăsat acești mari pictori și nu vei alege nici o umbră de tactică... Șiretlicuri, da. Grandioase, sclipitoare desfășurări de armii, de stindarde, de – în fond – destine, în jurul unui țucal! În loc de-a se alege cu învățăminte din aceste pagini, în care ordinea și frumusețea au fost adăugate de istoric în scopuri pur artistice, ambițioșii, tâlharii, o mulțime de alți indivizi de rând ajunși stăpâni de mulțimi, au învățat gustul jafului. Bine că nu-i colonelul de față, ca să pot spune nestingherit cât de gravă e eroarea de-a te sprijini pe texte absolut gratuite spre a-ți justifica pornirile instinctuale... Domnule Ieronim, putem să ne oprim aici. Candidatul a reușit. Cu brio, domnule!

– Încă două-trei cuvinte! ceru Mateescu. Machiavelli descrie undeva o bătălie care...

– Dacă suntem edificați..., spuse Sorete. Lasă, ne vei arăta în zilele următoare întregul studiu. Cât despre mașina de apărare inventată de dumneata, prefer să-i văd macheta, fiindcă aud că ai construit-o și că lucrează...

– Da, domnule. Puteți s-o vedeți chiar acum. E instalată pe terasa turnului de vest.

– Da, e instalată, confirmă Ieronim. Am asistat la montarea ei...

– Funcționează, nu? se interesează Sorete, jucând pe scaunul lui.

– Nu, încă nu, spuse cu părere de rău Ieronim. Constructorului i-au lipsit niște piese, câțiva rulmenți, o articulație dințată, un pinion... Principiul mi se pare ingenios...

– Și nu le pot strunji cei de la Râșnov? Să-l sprijinim-pe băiat să-și vadă visul cu ochii! Absolut.

– Un premiu..., glumi Ieronim.

– Să știi că da! spuse foarte hotărât Sorete. Domnule, pentru asemenea idee, eu renunț pe loc la lift și la toate comoditățile.

– Se supără maman, îngroșă Ieronim gluma.

Râseră amândoi, candidații schițară și ei un zâmbet. Sorete mai aprinse o țigară, abia acum își dădu seama că contravenea propriilor indicații. Ieși din încurcătură spunând:

– E timpul să luăm o pauză... Ca să-i strângem mâna tânărului Mateescu pentru strălucita lui demonstrație. Bravo, domnule!

Nu se mulțumi să-i strângă mâna ci, cu o familiaritate nemai-cunoscând limitele, îl îmbrățișă:

– Te felicit, tinere, strigă el, mi-ai însemnat ziua mutării la castel cu un festin intelectual... Și, întorcându-se spre Ieronim: Asta e o treabă foarte serioasă...

Ieronim, mereu mai nedumerit că în omul tranșant și abil care se prezentase se trezise un fin degustător de texte („să-l recunoască dintr-un foc pe Titus Livius, asta e ca o uriașă farsă!”), nu înțelesese despre ce-i vorbea Sorete:

– Cer scuze, n-am fost atent...

– Spuneam că invenția lui Mateescu, e o treabă foarte serioasă. Am văzut la Köln – au nemții ăia niște muzee nemaipomenite! – o caretă etruscă cu toate piesele și piesuțele... M-a mirat cum de s-a păstrat o asemenea lucrare, deloc simplă. Eram mai tânăr și mai naiv, îmi imaginam că ar fi fost cu puțință... M-am adresat unui ghid. Desigur, răspunsul era unul singur: meșterii studiaseră vase pictate, fresce, papirusuri... Lucrarea era o bijuterie... Cred că mai bine de jumătate din vizitatorii ce dădeau buzna în Muzeul romano-germanic de lângă vestitul dom veniseră acolo pentru a admira . Ei, dar o mașină universală de apărut: cetatea mi se pare și mai și! Înțeleg că e vorba de un mecanism diabolic, de o construcție ce își depășește mileniul...

– Da, cam așa ceva, spuse parcă rușinat inventatorul. Mă simt dator să precizez că mașina n-a existat. E o creație a mea și...

– Absolut, zise Sorete. Cu atât mai prețioasă. O prezentare deșteaptă poate trece peste această precizare. Decât Dracula, prefer un fals de această speță... Și de unde știi dumneata că, într-un viitor nu prea îndepărtat, oamenii nu vor avea nevoie de o asemenea armă? Hai să ne gândim...

– Într-un al treilea război mondial? întrebă cu toată seriozitatea Ieronim.

– Absolut.

Tocmai s-au auzit pași urcând scara în spirală a turnului.

– Domnul colonel! a exclamat Simona, îmbujorându-se.

– Fie binevenit! Acum comisia e completă.

Mateescu, amețit de succesul lui, ceru să iasă. Are nevoie de aer, cunoaște lucrarea colegului, roagă să se retragă. Comisia aprobă, se mai împărțiră câteva strângeri de mână și examinarea trecu la Străvoiu Miltiade, care ieși în față, pipăindu-și încântat teancul de pagini dactilografiate.

– Un studiu personal..., îl recomandă inspectorul.

– De istoria artelor, completă autorul.

– Nu te supăra, tovarășe candidat. O întrebare: ai vizitat, desigur, Țările de Jos...

– Nu, domnule. Am speranța că voi ajunge odată și-acolo.

– Foarte rău! făcu Sorete. Întorcându-se către comisie: să ne gândim... să-l propunem... Nu se poate... Arta flamandă pretinde... Absolut. Te ascultăm, tinere...

Străvoiu începu:

CUM SE LEAGĂ NODUL FLAMAND

Zi de iarnă târzie, cu ninsoare mărunță, zburată aproape orizontal de-un vânt numai al fulgilor; pomii rămân încremeniți; sonata lui Schubert, postumă, începe o frază și... Nu, nu așa!

Zi de iarnă, ninsoarea ca un desen excesiv hașurat, un vânt a iuțit condeiul și formele s-au topit sub vârtejul fulgilor. E o sonată pentru pian, număr de catalog 960, în Si bemol; după ce începe o frază, compozitorul, nemulțumit, o șterge cu radiera unor note grave, scurt clătite. O lasă însă pe partitură, ca să ne dăm seama unde a

greșit... Nu, nici așa: o povestire nu se pornește cu descrieri și nici cu imagini molcome, or ninsoarea e așezare, statornicire, ca o mână netezind literele unei cărți vechi...

Interesul cititorului îl stârnesc începuturile iritate, răscolite și răscolitoare. De ce nu debutezi, prostule, cu ceva ascuțit, cu un strigăt roșu sfârșind perdeaua ferestrei întredeschise, cu căderea pe trotuar, în zori, a unei păsări rănite? Așadar, încă o dată. Și, să nu mai ștergi, doar să te prefaci că ștergi (cum face Schubert).

Se poate alcătui o carte de o mie de pagini din alăturarea răbdătoare a tuturor începuturilor eșuate, de care îți sunt pline sertarele.

Zi de iarnă, ninsoare târzie... Un vânt subțire, ca un creion subțire, sfârșit de martie și de secol, partitură... Ce scrii, nepriceputule? Așa începe Apocalipsa! De la capăt, mai subtil, mai geografic (na, uite ce-mi ieși din gură!), cu o deschidere mai largă:

Sonata, asemenea unui râu strâns între stânci, ocolind și zbătându-se, a găsit undeva o ieșire și acum se rostogolește victorios spre câmpia ospitalieră...

– Urgie! se scutura Ieronim, intrând vijelios, ca hăituit de fiare. Tu văzuși ce-i afară? Bate cu alice de plumb... Dar ce-i cu tine? Aștepti pe cineva?

– Văzui, îi răspund fără să ridic ochii de pe pagina împetrișată cu toate culorile. Ce să aștept? Aștept să ieși, îi mai spun, uite ce mizerie lăsași pe podea.

– Se poartă mitocănia, zice Ieronim și trânteste ușa. Observație în fond exactă. Numai că mi-am pierdut șirul, răbdarea... (aș vrea să mă conving că eșecul e și el un câștig). Dar nu se cuvine să rămân dator:

– Și ce ziseși că se poartă? strig în urma lui Ieronim, convins că întrebarea mea îl va mai mângâia puțin.

Revine. între timp și-a descălțat catastrofele alea de bocanci. Se așază cuminte pe scăunașul din fața picupului, e curios să știe ce disc am ales, apoi, întorcându-se spre mine, pe cuvintele *sfârșit de martie și de veac, partitură spulberată de...*, scrise parcă de-un copil, și. pe exclamația însoțind lăsarea pixului. *Dacă nici încercarea următoare nu-mi reușește, zadarnic mă mai încăpățânez: n-am inspirație și basta! Voi pleca la capătul lumii, la dracu'!*

– Se poartă nodul flamand, spuse Ieronim.

– Ce se poartă?

– Tocmai am trecut pe la Biblioteca franceză. Mi-am aruncat ochii prin revistele de modă. Croială nostimă, de primăvară... Tu de ce nu mai ieși din casă, să mai iei aer, să te minunezi cum rn-am minunat de bucureștencele noastre, care știi cu un sezon înainte cum va arăta moda? Revistele abia apărură la Paris și ele se îmbracă de mult așa cum recomandă marii creatori... Nodul flamand este...

Începu o explicație lungă și deloc lămuritoare.

– Voi ieși, am spus înciudat. Și, dacă voi ieși, să știi că mă voi duce foarte departe...

Restul zilei, printre albume și studii docte, încurcat de fuga înainte și înapoi a graniței dintre arta olandeză și cea flamandă, ba chiar iritat din momentul descoperirii că mulți dintre aștrii picturii Țărilor de Jos erau ori germani, ori italieni sau spanioli. Am căutat zadarnic nodul despre care îmi vorbise Ieronim, m-am mai încurcat și în multele kauri, jeuri și duble euri din numele întâlnite.

Apusul soarelui m-a găsit sub cuierul din hol.

Ca să nu mă vadă Ieronim că plec și să mă întorcă din drum sau să anunțe medicul (nu-mi îngăduie să cobor nici până la jumătatea scării, îndemnul de-a mai ieși și eu îi scăpase la supărare, avea de ce să-și muște limba!), mi-am tras repede pe mâneci mantaua cu nasturi și cataramă de argint coclit, mi-am înnodat la gât lungul fular verde marin, petrecându-l de două ori și prinzându-l cu o agrafă pe umărul drept, am desprins din cui spectaculoasa pălărie cu boruri largi, păstrată de pe vremea studenției, și m-am strecurat prin ușa din spate ce dă în mica grădină a vecinului, avocatul sau arhitectul Pieter Blondeel, niciodată n-am știut bine ce e. De acolo, se iese printr-o poartă boltită, de zid, în strada Vasile Lascăr.

Ajuns la tutungeria lui Iliescu. am auzit pași în urma mea, m-am temut că Ieronim a și constatat dispariția, n-am vrut să mă întorc, întunericul ce se lăsase mă putea apăra. Așa a și fost, dar spre a fi mai sigur, liber pentru câteva ore, am intrat în gangul de lângă berărie și am pătruns într-o curte închisă de clădiri joase, toate cu ferestrele deschise, luminate, prin care răzbăteau voci vesele, muzică bună, câteva exclamații de tineri care petrec.

Mi-arn dat seama că primăvara sosise într-adevăr și că era sâmbătă. Ceasul arăta 19, 47, crainicul televiziunii citea în cer buletinul meteo și o Skoda albastră accelera ca nebuna, pe loc, în fumul gros al unui subsol.

Muzica zgomotoasă mă sperie, reuniunile tinerești nu mă mai interesează, îmi plac interioarele liniștite, viața de familie, conversațiile între doi-trei prieteni înaintea unei cafele, deliciul mi-l procură un singuratic ghemuit sub o lampă cu picior, într-un fotoliu, răsfoind o revistă sau plimbând pe țipla unui clasor filatelic șiruri de veliere colorate, biplane de la începutul secolului sau căței târcați. Îmi plac, când nu sunt triviali, și soții înfierbânțați de-o dispută principială despre pălării sau păsări exotice, urmărind să fie convingători prin țipete și trântit de uși, în lipsa unor berbece demolatoare la îndemână.

O puțină destul de înaltă, sprijinită pe capre unde se tăiaseră lemne de, curând, închipuia o bună poziție de observație în apartamentul uneia din casele curții. Punând piciorul pe traversa caprei și pe buza putinei, am ajuns ușor la pervaz, l-am trecut din numai două mișcări. M-am aflat curând într-un salon de vreo douăzeci de metri lungime, șase-șapte lățime, încărcat cu o mobilă ieftină de meșter pedant, cu covoare de duzină dar tapisat jur-împrejur cu tablouri de cel mai viu interes. Pe peretele din fund se ridica, asemenea unui altar, o uriașă oglindă bizotată, în partea de jos îngroșată de două baghete din același fin cristal venețian, în cea superioară de-o mulțime de ghirlande cu trandafirași și crini împlețiți foarte savant, o piesă rară ce dă ameteți cunoscătorilor. Unul din tablouri, desigur copie, mi-a răpit privirea.

Tocmai mă miram că o asemenea încăpere nu are nici o ușă, când între două tablouri se deschise una secretă și prin ea apărură doi bărbați înalți, de vârsta mea, îmbrăcați în canadiene cu trese și prea multe buzunare. Continuau o discuție ce trebuie să le fi înfierbântat puternic spiritele, de vreme ce vorbeau în același timp, gesticulau pătimaș, ridicau adesea tonul. Mi s-a părut că își reproșează unul altuia ceva și m-am temut că vor aluneca în violență.

Ne-am salutat rece, totuși cu un zâmbet scurt, civilizat, mai ales că figurile nu-mi erau străine, poate ne întâlnisem la frizer, la vreo

coadă, pe Dorobanți sau la cinema Volga. Am făcut un pas înapoi, dând a se înțelege că n-am intenția să le întrerup conversația. Mi-au făcut un semn cu palma ridicată, să nu-mi fac griji, indicându-mi un taburet pe care n-am întârziat a mă așeza.

– Sincer să fiu, nu tema mă deranjează, spuse unul. Că au mai folosit-o și alții, asta chiar că n-are importanță. De-aș avea în buzunar atâția florini câte plecări ale corăbiilor spre Indii... Tema circulă și se varsă dintr-un secol în altul. Carel van Mander a reluat *Adorația vițelului de aur* după mai bine de trei sferturi de veac de la izbânda marelui de Leyda cu același subiect și nu și-a simțit, din această cauză, mâna înțepenită și spiritul strămtorat...

Romanticii au fost niște imbecili când au inventat originalitatea... Obsesia originalității vreau să spun... Cât au fost de consecvenți, ce să mai vorbim... Singurul meu interes e să văd cum e tratată tema. Acolo își spune cuvântul demonul artistului. Supunerea la canon naște dorința de a-l sfârâma, te supui ca să triumfi. Printr-o nouă interpretare...

Călătoream deunăzi într-o cutie din acelea ce se cheamă atât de straniu maxi-taxi, eram obosit și abătut și, dacă n-ar fi trebuit să fiu atent la trecerea stațiilor, ca să-i semnalez șoferului unde să oprească, aș fi închis ochii și mi-aș fi liniștit puțin spiritul, când, din dreapta, de la geamul întunecat al mașinii, am simțit ca o dogoare străbătând îngustul culoar, vibrația unei prezențe și mângâierea unei priviri. Am întors capul și am întâlnit, în obscuritatea vehiculului, privirea care mă țintuise. Era a unei tinere femei de-o delicată, aleasă frumusețe...

– Se-ntâmplă, mi s-a-ntâplat și mie spuse Hendrick Wassenaar, există o anume energie a ființei îndrăgostite fără obiect, adică pregătită să iubească... Înăbușită de mulțimea rigorilor de tot felul, această forță oarbă se concentrează – când identifică un probabil obiect demn de posesiune – într-un fascicul de puterea și concentrarea laserului... Fiziologia, psihanaliza explică astfel simpatia, iubirea *coup de foudre*, începutul marilor pasiuni. Noutatea despre care îmi vorbești învederează că fascinația poate fi produsă și de un obiect neînsușit, de o jucărie oarecare, de un tablou în care privitorul descoperă semnul unei posibile satisfacții a dorinței lui.

Van Mander a citit fulgerător, sunt sigur de asta, privirea trimisă peste un însemnat număr de ani, de Lucas de Leyda. Bătrânul pictor, în căutarea nemuririi, nu știa unde va răzbate raza de lumină ivită din depozitul său de energii...

Cei doi își aprinseră în același moment țigările cu arome extrem-orientale, se prefăcuseră interesați de-o mică piesă reprezentând o natură moartă cu două cupe, două tipsii de aramă și câteva lămâi (ignoranți, fiindcă privind-o mai atent am recunoscut repede pânza lui Willem Claesz Heda, recent furată din *Muzeul Frans Hals*), făcuseră zece pași în lungul salonului, apoi reîntâlnindu-se față în față, la o palmă unul de celălalt, se priviră în ochi, amândoi surprinși de parcă se vedeau pentru prima oară.

– La vârsta mea, reluă Pieter Aertsen (pentru că el era, după cum mi-am dat seama întâlnindu-i portretul în cărbune pe măsuta de lângă taburetul meu), vârstă ce a adunat o prea lungă și, de la un timp, prea nefolositoare experiență, privirea de răspuns nu mai are nimic din ce s-ar putea numi un salut. Cel captat în razele trimise se lasă dominat, mai paralizat decât musca prinsă în plasa păianjenului.

Unui tânăr îi poate fi scuzată curiozitatea răscolită de privirea trimisă, insistența lui de-a pricepe ce i se întâmplă poate face chiar un joc amuzant. Dar cea a unui bărbat de vârsta mea, pervertită de interesul studiului fizionomiei, e indecentă, jignitoare. Pictorul trădează prin nu știu ce intenția de-a dezbrăca pe loc... Cu pasiunea rece a unui anatomist...

Mi-am impus, și am izbutit, să mă abțin de-a mă mai întoarce o dată spre privirea femeii aceleia, inventând pentru diversiune o mică istorie în periferia Anversului, exercițiu folositor. Am urmărit în închipuire un grup de copii jucându-se cu cerul, o bătrână codoasă invitând un soldat în taverna din apropiere, scandalul unui precupeț căruia niște derbedei îi răsturnaseră un coș cu pește.

Pesemne că oboseala e un bun colaborator al destinului: n-am reușit să rămân mai mult de un minut indiferent la asaltul din întunericul mașinii. Când am privit-o din nou, tânăra m-a fulgerat până în străfundul cărnii, imposibil să mai scap din plasa de mătase învolburată întinsă de dorința ei. Nu mă mai privea, acum ea juca jocul plictiseli, mai mult ca sigur că reușise să înjghebeze o istorie fantezistă cu copii

bătând cerul, cu o bătrână cămătărească schimbând guldeni și ludovici, cu un derbedeu urmărit de jordia unui negustor căruia i-a pleznit în glumă, la ureche, bășica unui pește... Dar legătura ocultă o încătușase deopotrivă, era departe și totuși prizonieră a scaunului și a ochilor mei devoratori, un aer de abandon îi subția profilul, îi marca gesturile din care nu pierdeam nici un amănunt...

– Cândva, în Italia, îl întrerupse Hendrjck, am vrut să surprind în desenele mele semnele materiale, de bunăseamă foarte fine, ale acestei delăsări a femeilor când vor să cucerească... Străduință zadarnică: o să-ți arăt cartoanele, caietele... Numai un artist de geniu izbutește... Aș numi acea abandonare vigilentă – somnolență... războinică. Nu-i așa că femeile îndrăgostite seamănă cu cetățile înarmate, gata de-a arunca foc și smoală în orice clipă?

– Abandonul de care vorbești, continuă Pieter Aertsen, nu-i o tactică, adică nu urmează un plan sau niște intenții... E înfățișarea firească a femeii. Trecutul ei și al tuturor femeilor care au perfecționat procedeul se concentrează într-o atitudine știută.

De asta mi-am dat seama neîntârziat: mașina oprise în fața noului Teatru Național, câțiva călători au coborât. Am profitat că locul de lângă frumoasa călătoare s-a eliberat și m-am așezat lângă ea, dornic s-o studiez de aproape: ei bine, dragul meu Hendrjck, ființa de care n-aș fi vrut să mă mai despart nu era o străină ci însuși modelul Madonei, atât de mult căutat începând din anii școlii și până azi. Așadar, o cunoștință străveche, la a cărei construcție, ca să folosesc un termen îndrăgit de prietenul nostru Frans van Mieris, ostenisem aproape o viață de om.

Am revăzut-o, într-o derulare de imagini pe cât de vertiginoasă pe-atât de precisă, de-a lungul a sute de situații și momente, în plină lumină (atunci când mă revedeam și eu în preajma ei) sau în marginea – iradiind culorile spectrului, ca acea baghetă a oglinzii – a amintirii. Abia acum având un înțeles. Știam cum râde, cum pronunță cuvintele, cum îi calcă pașii, cum ar întinde mâna dacă ar fi nevoită să caute pe întuneric butonul veiozei... Mișcărilor noastre cele mai patentate sunt neasemănătoare cu ale altora, dar chiar aceeași persoană, știi bine, nu face gesturi repetabile. Ea, în imaginea pe care mi-o construise revederea vârstelor prin care călătorise, rămăsese previzibilă, mereu

cunoscută, scutită de agenții oricărei modificări, ca portretul înghețat pe pânză, cu toate acestea pentru totdeauna învăluit în mister. Au fost clipe când am crezut că sunt robul unei iluzii, că tânăra atunci s-a desprins din verniul unui tablou îndelung studiat și că lucrarea crezută a mâinii și inimii mele a fost creată de-un autor demult dispărut, să zicem Adriaen Isenbrandt, imposibil de chestionat asupra biografiei și simțămintelor sale...

– Ai risipit, desigur, ispita iluziei, a spus Hendrjck:

– Cu violență. E explicabil, a spus Pieter. Oricât de puternic e orgoliul paternității unei opere, dorită a rămâne pentru vecie așa cum am gândit-o și întocmit-o, în străfundul sufletului ne pare rău că faptele cărora le-am dat viață nu pășesc alături de noi, nu ne vorbesc, nu ne surprind cu gesturi și cuvinte noi, răsplătindu-ne doar cu indiferența... Întâmplarea a făcut să coborâm la aceeași stație, la poșta din Dorobanți. Întâmplare, pentru că eram atât de năucit, de copleșit de întrebări și neliniști, că aș fi rămas înțepenit pe scaunul meu până la capătul liniei. Întâmplarea, chemarea, destinul... Folosesc cuvinte mari, de obicei mă feresc de ele...

– I-ai vorbit? Se grăbi Hendrjck.

– Da, cu destulă violență... Adică înfipt, cu impertinență de tânăr, spuse Pieter și se întristă că nu găsisese o soluție mai bună.

Își aprinseră alte țigări, stătură o vreme față în față nespunându-și nimic, apoi Pieter Aertsen, visând parcă, cu voce vădit emoționată, zise:

– Astfel că tema unei lucrări este, vrem nu vrem, foarte veche și nu-i artist care să nu cadă, oricât caută el originalitatea, pe subiecte, moduri și chiar procedee de mult descoperite. Supuși și orbi, din moment ce inima și degetele ne sunt formate din aceiași mușchi și aceleași articulații... Mă interesează cum lucrăm cu...

– Stați, nu treceți atât de ușor peste o chestiune ce mă privește vital! am strigat eu sărind de pe taburetul unde ascultasem sângerând ca un crucificat.

– Domnul? mă priviră cei doi, schițând mișcări de apărare ca acelea ale spadasiilor.

– Numele meu e Jan Steen, locuiesc pe strada Negustori la numărul 13. Nu cred că ați auzit de mine, de altfel asta n-are nici o importanță.

Faptele înfățișate aici de dumnealui, domnul Pieter Aertsen, atribuite sieși prin nu știu ce șiretlic sau indiscreție, îmi aparțin. Se dă drept autorul lor, lucru nemaipomenit, scandalos!

– Domnule! protestă negru Pieter.

Hendrijck Wassenaar interveni împăciuitoare, căutând o explicație:

– Vă referiți la întâmplarea din maxi-taxi?

– De bunăseamă, am spus. Întâmplarea sau destinul (cum îi place domnului Aertsen s-o numească) pe mine și nu pe dânsul m-a pus la încercare, întâlnirea cu frumoasa tânără mi-a fracturat ființa, m-a răătăcit din calea mea limpede și dreaptă... Domnilor, de când am cunoscut-o (exact în împrejurările evocate aici, absolut toate detaliile corespund adevărului), nu mai sunt om, nu mai izbutesc să pun un strop de culoare pe pânză... Privirea ei în obscuritatea taxiului mă urmărește, îmi arde ochii și-mi paralizează mâna. Dezastru, domnilor!

– Deci pictor și dumneavoastră...

– Din tagma flamanzilor. Meșterii spun că promit...

– Bucuros de cunoștință! exclamă Wassenaar, în timp ce Pieter, supărat de apariția mea și de cele spuse, se-ntorsese cu spatele și se prefăcea că admiră un Teniers de lângă bufet, singura piesă autentică din acel salon cu cele mai dubioase cadre. Dacă pretindeți că dumneavoastră vi s-au întâmplat cele povestite, continuă el, face-ți-ne plăcerea și prezentați-ne versiunea proprie.

– Ce rost mai are? O cunoașteți atât de bine... Domnul Aertsen a povestit-o atât de frumos...

Pieter Aertsen se întoarse spre noi, mă invită să șed, apoi:

– Importantă nu e tema ci felul cum o tratați, îmi spuse, ca și când nu auzisem ce îi preocupa. Adresându-se lui Wassenaar: vei vedea, dragul meu, felul deosebit în care artistul (presupunând că avem în față un artist) interpretează faptele, aceleași fapte.

Am acceptat invitația. Am povestit timp de două ore. Cei doi și-au ținut respirația, fermecați de ceea ce spuneam. Din când în când, temându-mă că abuzez de bunăvoința lor, mă mai opream:

– Domnilor, oare nu vă plictisesc?

– Te rugăm să continui, spuneau cei doi pictori. E cu adevărat pasionant.

Ieronim mă căutase peste tot, obosise tot telefonând pe la prietenii mei de odinioară. Până la urmă alarmase medicul. De dimineață, am revenit acasă, istovit la rândul meu. După ce povestisem, pricinașul de Pieter Aertsen simțindu-se învins, ținuse să mai relateze o dată istoria cu frumoasa din maxi-taxi, dar nu izbutise să mai adauge o singură notă interesantă.

Camera mea era plină de figuri îngrijorate – vecini în haine de casă, doi prieteni convocați de urgență și, firește, medicul, admirabilul doctor Abrudan. Am căzut în fotoliul preferat, fotoliul mi-a părut o ghilotină gata de execuție.

Târziu, am rămas numai cu Ieronim. Pentru că ne pândeam unul pe altul ca dușmanii, am scos din cutie un disc și l-am pus pe platanul picupului. S-a-ntâmpnat să fie o sonată de Schubert, o piesă ce m-a tulburat demult, poartă numărul de catalog 960, e în tonalitatea Si bemol. I-am explicat ce face compozitorul acolo, cum începe o frază și cum o șterge, lăsând însă pe portativ greșeala sau ce i se părea lui a fi greșeală, ca să știe și ascultătorul... Tensiunea dintre noi a slăbit. I-am povestit ce mi se întâmplase, de ce am întârziat.

– M-a scos din sărite pretenția aceluia Pieter precum că el întâlnise într-o mașină splendidă femeie cunoscută de mine... A trebuit să înfățișez faptele așa cum au fost...

– Ale lui erau diferite, nu?

– Erau aceleași, cum să fie diferite?

– I-ai convins că tu ești cel...

– Știu eu ce să spun? am zis. Pieter și Hendrjck abia se mai țineau pe picioare, se făcuse ziuă, spusese că au treburi multe la prima oră a dimineții, cred că nu mai erau atenți la derularea faptelor...

– Vei pune pe hârtie toată istoria asta, a zis Ieronim.

– Neapărat, chiar astăzi. Ești de acord cu mine că nu-i o temă de azvârlit...

– Acel Pieter era un impostor, a decretat Ieronim ridicându-se.

– Ba deloc! am protestat eu. Ți-am spus limpede că toate faptele relatate de el erau adevărate...

Nu aveam despre ce mai vorbi. Ieronim mi-a dat câteva sfaturi frățești despre respectarea riguroasă a dietei, despre efectul binefăcător al băilor de aer recomandate de doctorul Besancon, apoi m-a anunțat că

lipsește toată ziua, că merge la Otopeni să întâmpine un pictor olandez sau flamand, parcă van Heemskerck, colecționar de lucruri rare...

Înainte de-a ieși, s-a întors să-mi înșire pe noptieră flacoanele cu tranchilizante. Prilej de a-i spune că acum știu cum se leagă un nod flamand.

– Cum se leagă? a tresărit Ieronim, fericit că memoria mea e întreagă.

Tocmai încheiasem povestirea despre frumoasa tânără, când Hendrjck s-a oprit înaintea mea și, studiindu-mă îndeaproape, mi-a admirat legătura fularului.

– Vino, Pieter, să vezi minune de nod! a strigat. Dumnezeuule, de când caut să aflu pe cineva care să știe secretul!

Și, împingându-mă în fața oglinzii venețiene:

– De doi ani lucrez la o pânză de mari dimensiuni, comandată de o casă de cultură din Ploiești, o *Chermesză*. Ei bine, compoziția a mers încurajator, i-a încântat pe comanditari, care mi-au dat și un consistent avans. Dar, vai mie, când a fost să-i leg personajului central un nod flamand, mi-am dat seama că nu știu să-l fac... S-au scurs șase luni de când stau pe loc, împiedicat de acest amănunt! Gâtul personajului meu s-a subțiat de-atâtea răzuiuri cu cuțitul: abia înnod funda, și iarăși sunt nevoit să șterg...

Învăță-mă, domnule, cum se face porcăria aia, și-ți rămân prieten pe viața! Mai credincios decât un câine...

Terminând lectura, Străvoiu se înclină în fața comisiei și se retrase într-un colț al sălii, unde rămase în picioare. Umiliința studiată trădează de cele mai multe ori un orgoliu nemăsurat. Tânărul era sigur pe succesul lui, privea pe sub gene încercând să măsoare entuziasmul examinerilor, mai cu seamă efectul produs de povestire asupra lui Ieronim, pentru că îi folosise numele și-l făcuse erou în scrierea lui.

Sorete își frecă mâinile, cercetă din ochi pe fiecare din membrii comisiei, să le citească pe chip opinia, după care, molcom, adânc, se porni pe elogii:

– Ne aflăm în fața unui mare talent, spuse el. În primul rând, un talent literar. Povestirea prezentată este fără cusur: o istorie spirituală desprinsă din viața noastră cea de toate zilele. O bună dezbatere, cu

mijloacele artei, a problemelor care ne preocupă. Legată de specificul muncii noastre de muzeografi, dar cu deschidere mult mai largă, privind funcțiile și scopul artei. Să-i fim recunoscători candidatului pentru marea lui sinceritate, pentru felul cum a știut să înnoade atâtea idei fertile și (aici zâmbind pretimpuriu) complicatul nod flamand. În al doilea rând, talentul de a-și prezenta, printr-un abil procedeu al teatrului, lucrarea: ne anunțase un studiu, noi ne pregătisem să înghițim o bucată fadă și indigestă, el ne-a delectat cu câteva scene dintre cele mai agreabile. E o manieră foarte modernă de abordare a chestiunilor spinoase.

Mă aflam la Bienala din Veneția... La una din sesiunile de comunicări, pe care o și conduceam de altfel, se prezentau referate dintre cele mai interesante. Autorii, savanți din toate părțile lumii, se întreceau să câpțusească intervențiile lor cu mulțime de citate, cu trimiteri la cărți recente. Interesul nostru scădea văzând cu ochii. Prea multe inteligente, prea puțin talent. Trebuie să fii foarte înzestrat ca să reții trează atenția cu asemenea artilerie grea... Către sfârșit, când plictiseala ne doborâse pe toți, a urcat la catedră un coleg din delegația noastră, un mare intelectual și poet despre care cu siguranță ați auzit cu toții, de aceea nici nu vreau să-l numesc. Acest studios, artist înainte de toate, a scos din buzunar niște înguste foi de hârtie și, anunțând că atacă una din marile probleme ale teoriei artei, a purces la lectura unei scrisori primite tocmai atunci de la un prieten din țară, în care toate chestiunile de pe tapet erau punctate în chip spiritual și atrăgător. Ei, nu vă pot spune ce succes a avut intervenția lui!

– Ce mi-a plăcut mie mai mult, se pomeni vorbind colonelul Alexandrescu, e originalitatea tratării. Am remarcat cât de înviorător este dialogul într-o bucată. Sunt acolo numeroase momente dramatice, scene tensionate... Indiscutabil, o reușită. Dar nu mă pot abține de-a înfățișa și rezervele mele, cred că nimeni nu mă va acuza de negativism: mi se pare că nu reiese clar unde se petrece acțiunea. În București? Așa s-ar părea, după cele câteva informații oferite pe parcurs. Dar o parte a întâmplărilor se petrece în Anvers, ne-o arată numele personajelor și unele detalii... Aș mai spune că învățătura nu e nici ea limpede, deoarece se dă să se înțeleagă că eroul acestei povestiri se lasă convins de cei doi pictori, când este evident că amândoi îl contraziseseră. Mai multă fermitate ar fi sporit calitatea materialului.

Oricum, aceste obiecții nu scad valoarea indiscutabilă a referatului.

– Absolut, aprobă Sorete. După care, adresându-se secretarei: care e părerea dumată, tovarășă Simofte, fiindcă povestirea are lirism și nimeni decât sexul slab nu simte mai bine această calitate?

– Eu? se apără Simona. Eu nu am avut timp să-mi fac o părere, deși mi-a plăcut ce am auzit. Și chiar dacă aș avea o părere, nu cred că e bine să mi-o expun aici... Știți, chestiunea încadrării mele... Eu n-am primit încă salariul... Prefer să mă dezic.

– Dar ești membru al comisiei și al colectivului, ca atare te bucuri de toate drepturile...

– Domnișoara Simona e foarte înzestrată, interveni colonelul. Dacă dânsa spune că e bine, nu trebuie să vă îndoiiți că așa e. Să ascultăm cu mare atenție părerea tineretului.

– Absolut. Are cele mai multe motive să nu greșească...

– Mie mi-a plăcut nespun dragostea lor... E ceva frumos în această căldură sufletească... Sigur, colonelul Alexandrescu are dreptate să ridice obiecțiunile... Cu cât ar fi crescut povestirea dacă ni s-ar fi dat unele informații privind urmarea dragostei tânărului pentru necunoscuta din maxi-taxi... Așa cum se termină, încerci o părere de rău... Lectorul vrea să știe, să obțină o fărâma de viitor.

În tot acest timp, Ieronim se agitase pe scaunul lui, își umpluse caietul cu tot felul de semne, multe de exclamație, acum se făcea ca focul, acum sângele din obraji i se prăbușea și rămânea alb ca peretele din spatele lui. Ceva se întâmplase, nu era însă de crezut ca un om ca el să se supere pentru că Străvoiu îl pusese în povestirea lui...

– Părerea domnului Ieronim? întrebă Sorete întorcându-se spre el.

– Tânărul Străvoiu s-a întrecut pe sine, spuse Ieronim. Ne-a făcut o demonstrație fără egal... Bine, foarte bine! Să ne grăbim să-l felicităm pentru reușită...

– Absolut, aprobă Sorete.

– Să-l promovăm, spuse colonelul. Minunata lui lucrare să o publicăm cât mai curând în revistă...

Ieronim se ridică, ocoli grupul unde Simona, Sorete și colonelul se grăbeau să-l felicite pe reușit și, parcă plutind într-un nor ce-i acoperise vederea, ieși.

Nu au trecut cinci minute, că Panait, urcând într-un suflet treptele ciobite ale turnului, aduse vestea îngrozitoare că Mateescu și-a pus capăt zilelor.

– S-a spânzurat de traversa podului levant! a spus el. Aveți grijă de domnișoara Simona, mai adăugă, după care căzu leșinat.

A.E.I.O.U. 1-23, Dragonul. Încă o dată mi-am dat seama că nu mor ticăloșii ci oamenii cumsecade: tânărul Mateescu avea calitate mari, talent evident, energie și putere de muncă. Era iubit de logodnica lui, își găsisse la castel prieteni în stare să-i aprecieze darurile, concursul îi asigura un trai onest, putea să se căsătorească neîntârziat cu aleasa inimii, de mai multe ori afirmase că se simte fericit și că nu s-ar mai întoarce niciodată la București.

Nici o explicație pentru gestul său nesăbuit. Au căutat zadarnic o scrisoare, o însemnare fugară în caietele sale, din care să se înțeleagă că ar fi avut motive să părăsească această viață. Nu vorbise nimănui vreodată despre un asemenea gând funest.

Oricărui autor de romane îi e greu să se despartă de unul din personajele sale, cu atât mai greu când, datorită faptelor și felului de a fi al personajului, acesta i-a devenit simpatic și promitea să facă lucruri remarcabile. Mărturisesc că eu însumi am fost surprins de noutatea adusă de Panait, într-un moment în care schițam capitolele următoare și îi rezervam băiatului o serie de izbânzi – mai ales pe tărâmul literaturii. Că nu era de abandonat nici drumul pe care pornise, al invențiilor tehnice, așa spune tehnic artistice, dat fiind marea lui pricepere și migală în realizarea proiectelor, este de prisos a adăuga. În caietele de care am pomenit, am aflat o mulțime de schițe de mașini și mecanisme dintre cele mai ingenioase, unele foarte aproape de finalizare, fie servind laturi mai puțin bătătorite ale tehnicii, fie îmbogățind colecția obiectelor ce, nefolosind la ceva anume, pot intra oricând într-un muzeu al geniului omenesc pentru a sugera cât de departe se poate duce gândul bine instruit când în pânzele sale suflă nobilul vânt al inventivității. Specialiștii vorbesc despre arta cinetică. Lucrările lui Mateescu ar putea intra în această categorie, dar anume preocupări literare foarte speciale (letrism, grafism, onirism și altele)

îl distingeau pe tânăr și-l trimiteau pe un teren cu totul nou. E suficient să spun că într-una din schițe am găsit planul unei instalații de produs spații ambientale prin combinarea unor decoruri cu fragmente din texte ilustre proiectate pe un sistem foarte savant de ecrane. Ambiția autorului era să folosească aceste elemente nu numai într-un teatru al viitorului, dar și pentru provocarea, prin formarea dirijată a reflexelor condiționate, a inspirației actoricești, a dispoziției instrumentiștilor și cântăreților, a tuturor acelor care sunt nevoiți să fie în formă excelentă la anumită ora fixă.

Dacă destinul îi pusese pe chip semnul unui sfârșit timpuriu, obligându-mă să-lucid totuși, măcar să fi avut știință de aceasta, pentru a-l aduce la castel cu un anotimp-două mai devreme, a-l pune imediat la treabă, în condițiile bune de aici, și a ne bucura de mai multe împliniri. De obicei, unul sau două din personajele merituoase ale unei cărți sunt predispușe pieirii: o mică neregulă în viața lor, un păcat venind pe cale ereditară, o boală, de cele mai multe ori o trăsătură de caracter neconvenabilă, în fine o greșeală de comportare anunță sfârșitul mai apropiat sau mai îndepărtat. Nimic din toate acestea în cazul Mateescu. Ce logică ascunsă și infamă i-a cerut moartea? Și ce să se fi petrecut în sufletul sărmanului băiat ca, după răsunătorul succes de la concurs, să ia o hotărâre atât de crudă? Repet: sunt în lume o mulțime de oameni de prisos (literatura rusă i-a înfățișat în toată varietatea lor, după opinia mea îngroșând cam mult liniile), aceștia au o viață lungă și se bucură de toate bunătățile pământului. Nu e strigător la cer să vezi oameni bine dăruiți, cu o mare putere de creație și o voință de a face cu-adevărat uimitoare, prăpădindu-se ca niște șoareci netrebniți în pâlpăiala unui foc?

Aceste întrebări devin asurzitoare când nu mai e vorba de un accident sau de-o nenorocită de boală ci de propria renunțare la viață a unui bărbat de nădejde. În ultima vreme, gazetele mi-au adus o mulțime de știri negre: unul după altul au trecut în neființă gânditori și poeți de mare strălucire, a căror activitate prodigioasă îmi susținea, ca-n palmele de aur ale unor zei protectori, gândirea lucidă și inima fermecată, întreaga existență. Nedreaptă și misterioasă justiție, imposibil de acceptat! Nu încetez să mă întreb ce urmărește natura sau voința

supremă cu aceste demonstrații de neînțeles? Și mereu îmi vine în minte interviul din *Universul* de prin 1946 luat unui longeviv de prin Otopeni care declara cu imbecilă mândrie că n-a avut niciodată curiozitatea să vadă capitala țării și că nici la cei o sută și ceva de ani nu are dorința de-a întreprinde lunga călătorie... Vra să zică, oamenii de merit plătesc pentru imbecili de acest soi, îți spui, de unde ispita unei concluzii că e mai sănătos să nu deschizi ochii decât pentru a vedea vișinul grădinii și a te întreba dacă să-l mai lași sau să-l faci surcele.

Am convenit cu cititorul meu că romancierul nu-i un atoateștiutor și mizerabila surpriză a morții tânărului Mateescu a dovedit cât de puțin întinsă e rețeaua de informații a celui ce scrie aici. Nu e cazul cu indispoziția lui Ieronim. Simpla întâmplare a făcut să cunosc motivele pentru care pălise și părăsise precipitat sala. Iată ce știu:

La numai o săptămână după sosirea mea la castel, impresionat de seriozitatea cu care Ieronim pregătea portofoliul primului număr al revistei, de concepția lui privitoare la rostul unei asemenea publicații de aleasă ținută, am simțit furnicându-mă ispita de-a mă număra și eu printre colaboratorii ei. Scrierile mele mi-au părut potrivite, chiar necesare, pentru ilustrarea programului schițat de sufletul redacției, între mine și Ieronim părându-mi a se fi statornicit legături mai strânse decât cu ceilalți locatari ai castelului. Puteam să jur că asta se va întâmpla din chiar momentul când l-am văzut prima oară: aerian, risipit în viața de toate zilele, foarte concentrat și perseverent în atingerea scopurilor sale întinse pe-o fâșie de spațiu cât masa de scris, dând impresia că stricta actualitate îi violentează spiritul, dar mereu atent la tot ce se petrece în lume, neobișnuit de răbdător și tolerant cu interlocutorul, fie acesta de cea mai modestă condiție, curios să știe ce se petrece chiar și-n capul unui idiot, Ieronim realiza tipul de om pe care îl admiram, cu atât mai seducător cu cât eu încercasem aceste terenuri și mă înfundasem în nisip.

Fără îndoială că scrisul meu îi va face plăcere, mi-am zis, lui care nu a scris nici un rând de literatură dar n-a încetat să spere că într-o zi... A mărturisit de câteva ori că simțul critic și exageratele lui pretenții artistice îl blochează, îi smulg condeiul din mână (același condei care operează cu atâta precizie textele altora). Dacă ar reuși să-și înfrângă

barierele și spaimetele, sigur sunt că ar scrie ca mine, mult mai bine decât mine... O bună parte din (să le zic așa) povestirile mele tratează chestiunea delicată și exasperantă a depășirii momentului începerii, al schimbării spusului în scris. Exact de asta are el nevoie. Sunt scriitorii-povestitori și scriitorii-scriitori. Primii transcriu ceea ce oricând pot relata oral, servindu-se nevoit de semnele alfabetului, utilizând adesea mijloacele audio-vizuale – banda de magnetofon, filmul –, în care rămân aceiași fermecători povestitori. Scriitorii-scriitori sunt, nefericiții, cei cărora le repugnă ideea unei traduceri: ei vor ca expresia să fie simultană, identică și egală cu gândirea, invenția să opereze odată cu înfiriparea grafică pe hârtie. Este diferența între cel care învață și folosește o limbă străină și cel care, învățând-o, gândește din lăuntru ei. Pe povestitor îl interesează în primul rând fidelitatea traducerii, inventând cu un pas înainte de a așterne pe hârtie. Pe scriitorul-scriitor, mai mult sistemele grafice care se nasc, inventate și ele, în chiar momentul desenării lor. Cel mai productiv eveniment al primului e viața reală sau imaginată controlabilă după legile naturale; evenimentul celui de-al doilea se înfiripă din elementele ce realizează fraza, paragraful, narațiunea, material răsfrângând și el imaginile reale și imaginare ale vieții, dar în chip diferit, după legile statornicite de mintea și mâna omului nărvite de deprinderea scrisului și culegerii tipografice. De la primul cititorul așteaptă întâmplări, de la cel de-al doilea figuri și jocuri; pe primul îl întâmpină mai ales cu inima, pe celălalt cu inteligența căutătoare de imposibilități; de la primul, cum este viața, de la cel de-al doilea, cum funcționează viața ca să arate cum arată și va mai arăta.

Când, dorind să scrii și să împărtășești și altora experiența și preaplinul vieții tale, n-ai izbutit să așezi nici un rând pe hârtie și ai prelungit această chinuitoare stare până a te îndoi că vei mai putea începe ceea ce atâția alții au sfârșit de mult, radiografia momentelor dinainte și din timpul scrierii, dezvoltată chiar și de un scriitor de mână a doua, ca mine, poate fi salvatoare. Am știut că revista mai are mult de așteptat până să apară, nu mi-am făcut iluzii că, apărând în sfârșit, va cunoaște o largă răspândire și un ecou, despre o altă răsplătă plăta știam că nu poate fi vorba. Așadar, singurul scop ar fi rămas să-l scot pe Ieronim din punctul mort, rezervându-mi totodată plăcerea

de a-i arăta printr-un astfel de gest prietenia mea. Prietenie? Se poate lega vreun sentiment durabil între un autor de roman conducând o întregă povestire și mulțime de destine și împrejurări, față de care e obligat să păstreze o strictă neutralitate, și eroul acelui roman, oricât de interesant și de simpatic i-ar fi? Ideea fixă, profund tâmpită, a scriitorului dintotdeauna; de-a spera să-l convingă pe altul că poate și el să scrie, a-l face în cele din urmă să scrie. Ca și cum, câștigarea acestei partide ar lua de pe umerii scriitorului chinuit o parte din poverile ce-l apasă! Prozelitism fără nici o rațiune, mai curând maladie. Asemenea bolnavilor din evul de mijloc care erau încredințați că molipsind pe altul de boala lor scapă definitiv de ea...

Am răsfoit cu maximă grijă dosarele lui Ieronim cu materialele pentru primul număr al plănutei reviste și am constatat că, în ciuda ordinii dintre copertile lor, o mulțime de texte arată că redactorul conștiincios n-a apucat să le citească pe toate: și-a aruncat privirea, le-a ales cu ochi expert, dar nu le-a parcurs, nu le-a evaluat, nici vorbă să le fi purecat. Când, printre hârtii am mai întâlnit și plicuri nedeschise, conținând cu siguranță alte materiale propuse atenției de cine știe ce veleitar, așezate acolo fie de mâna lui Ieronim, fie de aceea a lui Străvoiu, care aducea de obicei poșta, n-am mai avut nici o rețineră: am strecurat în dosar, două dintre încercările mele din ultima vreme, spunându-mi că în cel mai rău caz descoperirea lor va fi însoțită de nedumerire și sfârșitul va fi coșul. Mi-am păstrat, pentru orice eventualitate, câte o copie.

Am dovezi sigure că Străvoiu a umblat în dosare și și-a ales textul jinduit. S-a nimerit să fie unul din cele două. Povestea cu nodul flamand îmi aparține. Abil în atâtea și atâtea chestiuni, el n-are o asemenea experiență ca să știe că un romancier ca mine prinde repede escrocheria și poate s-o dovedească oricând. Senin, cu îndrăzneala celui obișnuit cu asemenea procedee, a citit de două ori textul, și-a înjghebat o purtare și-o gestică pe măsura lui, a prezentat-o dezinvolt ca pe propria lui creație. Lectura, cu accentele perfect controlate, cu pronunția numelor impecabilă, cu pauze inteligent regizate, a risipit orice scamă de bănuială că povestirea n-ar fi fost scrisă de el. Oamenii de soiul lui sunt înzestrați cu o extraordinară știință de-a împrumuta toate podoabele purtate de

oamenii cinstiți și meritoși, aș spune că uneori împrumutul pare mai potrivit pe trupul lor decât pe-al celui jefuit.

Surprins de gestul lui nerușinat, mărturisesc că n-am căzut pe gânduri și nu m-am speriat la descoperirea furtului. În romane se petrec o mulțime de lucruri și mai îngrozitoare, romancierul trebuie să se aștepte la orice. Ba aș putea spune că întâmplarea m-a și entuziasmat într-un anume fel, fiindcă nu e niciodată demnă de blam stricarea profilului unuia dintre personaje: ce altceva are de făcut personajul decât de-a înainta, mai repede decât în viață, pe calea formării sau a descompunerii sale?

Nu încapă îndoiala că Ieronim cunoștea textul meu și-l păstra pentru o nouă lectură sau pentru a-l lua, cum se spune în redacții, la bani mărunți. Mi-a părut rău că n-am ajuns la această fază a lucrului, m-aș fi ales cu observații de cel mai mare folos, pentru că nu știu dacă am învățat la universitate atâtea subtilități privind expresivitatea și eleganța superbeii limbi române câte am reținut din paginile încărcate de redactorii de carte cu tot felul de virgule, bare drepte și transversale, semne de exclamație și mușuroaie de furnici. Purecii unuia ca Ieronim mi-ar fi înfierbântat în asemenea măsură carnea de pe mine că aș fi ieșit la capătul acestui purgatoriu cu trupul tânăr și viguros al unei statui.

Și-a dat seama din primul moment de escrocheria lui Străvoiu, pentru că de la început l-am văzut roșind și pândind, de crezusem că s-a îmbolnăvit de friguri palustre. Ciudat e că n-a sărit de pe scaun, nu s-a foit, n-a aprins o țigară, așa cum aprinsese Sorete. Doar la sfârșit, când a sosit clipa felicitărilor și a îmbrățișărilor, nu s-a mai putut stăpâni. Dar nici atunci n-a izbucnit, cum m-aș fi așteptat. A ieșit din sală aproape neobservat.

De ce a tăcut? Aceasta e întrebarea.

Anunțul lui Panait precum că Mateescu și-a pus capăt zilelor mi-a readus în minte întrebarea dacă nu cumva cei buni trebuie să piară pentru ca netrebnicii și escrocii să-și poată extinde în voie afacerile.

Nici cel mai bun romancier din lumea aceasta nu poate da răspuns unei asemenea întrebări.

editie on-line www.cartesiarte.ro

Aceasta carte poate fi comandata la adresa de e-mail :biblioth@romwest.ro